

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

İDARİ YARGIDA DAVA ARKADAŞLIĞI

Songül KASIRGA
17904003

Danışman
Prof. Dr. Gürsel KAPLAN

Diyarbakır 2020

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

İDARİ YARGIDA DAVA ARKADAŞLIĞI

Songül KASIRGA
17904003

Danışman
Prof. Dr. Gürsel KAPLAN

Diyarbakır 2020

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "İdari Yargıda Dava Arkadaşlığı " adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

..../..../.....

Songül KASIRGA

ÖNSÖZ

Çalışmamızın konusunu teşkil eden idari yargıda "dava arkadaşlığı" müessesesi 1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda açıkça düzenlenmemiştir. 1964 tarih ve 521 sayılı mülga Danıştay Kanununda da bu müesseseye açıkça yer verilmemişti. Buna karşılık, 1927 tarih ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu gibi 2011 tarih ve 6100 Hukuk Muhakemeleri Kanunu (md 57-60) konuyu özel olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Fakat İYUK' un HMK' ya atıfta bulunduğu (İYUK md. 31/2) hükümler arasında bu müesseseye yer verilmemiştir. Dolayısıyla idari yargıda "dava arkadaşlığı" müessesinin açık bir yasal dayanağı bulunmamaktadır. Böyle olmakla birlikte, dolaylı da olsa konuya ilişkin bazı hükümler vardır. Örneğin İYUK' un 5. madde ikinci fıkrası ve 26. maddeleri bu konuda belli düzenlemeler içermektedir. Hukuki uyuşmazlığın niteliğine göre bazen davacı tarafta bazen de davalı tarafta birden fazla kişinin yer alması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum daha çok maddi hukuk ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Buna, davanın her iki tarafında gerçekleşebilecek ihtiyari dava arkadaşlığını da ekleyebiliriz. Bu durum ise daha çok usul ekonomisinin ihtiyaçlarına cevap verilmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim çalışmamızda gösterdiğimiz gibi uygulamada da yargısal kararlarda bu müessesenin her iki şekilde de uygulandığı görülmektedir. Uygulamadaki durumu ve doktrindeki görüşleri tam olarak ortaya koyabilmek için konuyu iptal, tam yargı ve vergi davaları bakımından ayrı ele alıp incelemiş bulunuyoruz.

Tez süresince çalışmamda katkılarını sunan değerli hocam Prof. Dr. Gürsel KAPLAN ve diğer İdare Hukuku Anabilim Dalı hocalarıma ve her konuda desteğini esirgemeyen kardeşim Zeynettin KASIRGA'ya teşekkürü borç bilerek sunarım.

Songül KASIRGA

Diyarbakır 2020

ÖZET

İdari yargılama hukukunda idarenin hukuka aykırı işlemlerine karşı tek başına işlemin hukuka aykırılığını dava etmek kuraldır. Ancak kimi zaman birlikte dava açmak, mevzuatta belirtilen bazı koşulların varlığı ve yargılama ekonomisi gereğince, zorunlu olmamakla birlikte mümkündür. Kanundan doğan miras ortaklığı, adi ortaklık gibi iştirak halinde mülkiyetin söz konusu olduğu durumlarda ise ortaklığın niteliğinden doğan mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır.

Çalışmamızın ilk bölümünde genel olarak hukuk yargılama usulünde bu kavramın ne olduğu ve benzer kavramlarla karşılaştırılması yapılmıştır. İkinci bölümde ise bireysel ve düzenleyici işlemlerin iptalinde dava arkadaşlığının ihtiyari ve mecburi yönleri incelenmiştir. Bunun yanında davacı ve davalı tarafta dava arkadaşlığının mümkün olduğu durumlar, aktif ve pasif dava arkadaşlığı başlığı altında açıklanmıştır. Aynı şekilde tam yargı davalarında ve vergi davalarında da dava arkadaşlığı mecburi, ihtiyari ve aktif ve pasif açıdan değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu başlıklar incelenirken ayrıca ehliyet, husumet, aynı dilekçeyle dava açılması ve yargılama süreci devam ederken tarafların kişilik ve sıfat değişiklikleri de konuyla ilgileri nedeniyle incelenmiştir. Son olarak üçüncü bölümde ise kanun yolları aşamasında dava arkadaşlığı konusu işlenmiştir.

Sonuç olarak yasada adı konulmamış olsa da idari yargılama hukukunda ihtiyari ve mecburi dava arkadaşlığının var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak tam anlamıyla hukuk yargılamasındakiyle birebir örtüştüğü söylenemeyecektir. Bu durum idari yargılama hukukunun doğasının ve idarenin davanın taraflarından biri olmasının sonucu olduğu da söylenebilir.

Anahtar Sözcükler

Aktif Dava Arkadaşlığı, Pasif Dava Arkadaşlığı, Mecburi Dava Arkadaşlığı, İhtiyari Dava Arkadaşlığı.

ABSTRACT

In administrative jurisdiction law, as a rule, a separate lawsuit is brought against each administrative procedure. However, sometimes it is possible to sue together, although it is not mandatory, due to the existence of certain conditions specified in the legislation and the judicial economy. In cases where ownership is involved in case of participation, such as inheritance partnership ordinary partnership, there is compulsory lawsuit friendship arising from the nature of the partnership.

In the first part of our study, it is made what this concept is and how it is compared with similar concepts in the legal procedure. In the second part, the discretionary and obligatory aspects of litigation are examined in the cancellation of individual and regulatory transactions. In addition, cases where fellowship is possible are filed under the title of active and passive fellowship. Likewise, in full jurisdictions and tax cases, companionship is subject to compulsory, discretionary and active and passive assessments. While examining these titles, while the process of competence, hostility, filing a lawsuit with the same petition and the proceeding process is continuing, the personality changes of the parties are also subject to the study due to their relevance. Finally, in the third chapter, the case of law enforcement is discussed in the legal remedies stage with its latest changes.

As a result, although it was not mentioned in the law, it was concluded that there was discretionary and compulsory lawsuit friendship in administrative jurisdiction law. However, it cannot be said to correspond exactly with the legal proceedings. This can be said to be the result of the nature of administrative jurisdiction law and the administration being one of the parties to the case.

Keywords

Active Litigation Dating, Passive Litigation Dating, Mandatory Litigation Dating, Discretionary Litigation Dating.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ ..... **II**
ÖZET ..... **III**
ABSTRACT ..... **IV**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE BENZER MÜESSESELERLE KARŞILAŞTIRMASI

1.1.MECBURİ DAVA ARKADAŞLIĞI **3**
1.1.1. Maddi Hukuktan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı 5
1.1.1.1. Adi Ortaklıkta 5
1.1.1.1.1. Adi Ortaklık Tarafından Dava Açılması 6
1.1.1.1.2. Adi Ortaklığa Karşı Dava Açılması 7
1.1.1.2. Miras Ortaklığında 8
1.1.1.2.1. Mirasçıların Birlikte Dava Açması 9
1.1.1.2.2. Mirasçılara Karşı Dava Açılmasında 12
1.1.1.3. Kira Sözleşmelerinde 13
1.1.1.3.1. Kiralayanlar Arasındaki Dava Arkadaşlığı 13
1.1.1.3.2. Kiracılar Arasında Dava Arkadaşlığı 13
1.1.1.4. Kat Mülkiyetinde 14
1.1.1.5. Müşterek Mülkiyette 14
1.1.1.6. Birden Fazla Kişiyle Yapılan Sözleşmelerde 15
1.1.2. Usul Hukukundan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı 15
1.1.2.1. Genel Olarak 15
1.1.2.2.Tapusuz Taşınmazlarla İlgili Davalarda 16

1.1.2.3.Davaya Müdahale Durumunda 16
1.1.2.4.Soy bağının Reddi Davasında 16
1.1.2.5.Tasarrufun İptali Davasında 17
1.1.2.6.İskân Kanununda 17
1.1.2.7.Mülhak Vakıflara Karşı Açılan Davalarda 17
1.1.2.8.Usul Hükümleri 17
1.2. İSTEĞE BAĞLI (İHTİYARİ) DAVA ARKADAŞLIĞI 20
1.2.1. Birlikte Dava Açma Şartları 21
1.2.1.1. Hak veya Borcun Elbirliği Mülkiyeti Dışında Ortaklığı 21
1.2.1.2. İşlem Ortaklığı 23
1.2.1.3. Davaların Temelinden Kaynaklanan Sebepler 23
1.2.1.3.1. Davanın Aynı Sebepten Doğması 23
1.2.1.3.2. Davanın Benzer Sebeplerden Doğması Halinde 25
1.2.2. Usul Hükümleri 25
1.3 BENZER MÜESSESSELERLE KARŞILAŞTIRMA 28
1.3.1.Asli Müdahale İle Benzer Ve Farklı Yönleri 28
1.3.1.1.Genel Olarak Asli Müdahale 28
1.3.1.2.Dava Arkadaşlığına Benzer ve Farklı Yönleri 29
1.3.2.Fer'i Müdahale İle Benzer Ve Farklı Yönleri 30
1.3.2.1.Genel Olarak Feri Müdahale 30
1.3.2.2.Feri Müdahale İle Benzer ve Farklı Yönleri 32
1.3.3.Paylı Mülkiyetle Benzer ve Farklı Yönleri 34
1.3.3.1.Genel Olarak 34
1.3.3.2.Paylı Mülkiyet ile Benzer ve Farklı Yönleri 35
1.3.3.3.Üçüncü Kişilerin Müşterek Maliklere Karşı Dava Açması 36
1.3.4.Bağlantılı Davayla Benzer ve Farklı Yönleri 37
1.3.5.İhbar Kurumuyla Benzer ve Farklı Yönleri 37

İKİNCİ BÖLÜM

İDARİ DAVALARDA DAVA ARKADAŞLIĞI

2.1.İPTAL DAVALARINDA DAVA ARKADAŞLIĞI 39
2.1.1.Genel Olarak 39
2.1.2.Düzenleyici İşlemlerin İptali Amacıyla Açılan Davalarda 39

2.1.2.1.Genel Olarak Düzenleyici İşlem 39
2.1.2.2.Düzenleyici İşlemin İptalinde Dava Arkadaşlığı 40
2.1.2.3.İhtiyari Dava Arkadaşlığının Gerçekleşme Şartları 43
2.1.2.3.1.Aktif Dava Arkadaşlığı 43
2.1.2.3.2.Aktif Dava Arkadaşlığının Gerçekleşme Koşulları 44
2.1.2.3.2.1.Ortak Menfaatin İhlal Edilmiş Olması 44
2.1.2.3.2.2. Hukuki Sebep veya Maddi Vakıanın Aynı Olması 46
2.1.2.3.2.Pasif Dava Arkadaşlığı 48
2.1.2.4.Mecburi Dava Arkadaşlığı 49
2.1.2.4.1.Aktif Dava Arkadaşlığı 49
2.1.2.4.2.Pasif Dava Arkadaşlığı 50
2.1.3. İmar Planının İptali Amacıyla Açılan Davalar 52
2.1.3.1. Genel Açıklama 52
2.1.3.2.İhtiyari Dava Arkadaşlığı 52
2.1.3.2.1.Aktif Dava Arkadaşlığı 53
2.1.3.2.1.1. Menfaatte Ortaklık ve Hukuki veya Maddi Sebepler Açısından Ortaklık 53
2.1.3.2.1.2.Görev ve Yetki Açısından Ortaklık 55
2.1.3.2.2.Pasif Dava Arkadaşlığı 55
2.1.3.3.Mecburi Dava Arkadaşlığı 56
2.1.3.3.1. Aktif Dava Arkadaşlığı 56
2.1.3.3.2.Pasif Dava Arkadaşlığı 56
2.1.4.Bireysel İşlemlerin İptali Amacıyla Açılan Davalarda 57
2.1.4.1.İhtiyari Dava Arkadaşlığı 57
2.1.4.1.1.Aktif Dava Arkadaşlığı 57
2.1.4.1.2.Pasif Dava Arkadaşlığı 58
2.1.4.2.Mecburi Dava Arkadaşlığı 59
2.1.4.2.1.Aktif Dava Arkadaşlığı 59
2.1.4.2.1.1.Davanın Taraflarından Birinin Ölümü Halinde Mecburi Dava Arkadaşlığı 60
2.1.4.2.1.2.Mirasçılara Etkisi Bakımından Bazı Hakların Değerlendirilmesi 61

2.1.4.2.1.2.1.Emekli Maaşı 61
2.1.4.2.1.2.2.Dul ve Yetim Maaşı 61
2.1.4.2.1.2.3.Malullük Maaşı 62
2.1.4.2.1.2.4.Emeklilik İkramiyesi 62
2.1.4.2.1.2.5.Manevi Tazminat 62
2.1.4.2.1.2.6.İptal Davasından Sonra Tam Yargı Davası Açılması Halinde 63
2.1.4.2.1.2.7.Dava Konusunun Devri Halinde Dava Arkadaşlığı 64
2.1.4.2.1.2.8.Davaların Birleştirilmesi Halinde Dava Arkadaşlığı 66
2.1.4.2.2.Pasif Dava Arkadaşlığı 66
2.1.4.Kamulaştırma İşleminin İptali İçin Açılan Davalarda 67
2.1.4.1.İştirak Mülkiyet Halinde 67
2.1.4.1.1.İhtiyari Dava Arkadaşlığı 67
2.1.4.1.1.1.Hakkın ve Talebin Bölünebilir Olması Halinde 68
2.1.4.1.1.2.Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi 69
2.1.4.1.1.3.Müşterek Menfaatlere İlişkin Davalarda 70
2.2.VERGİ DAVALARINDA DAVA ARKADAŞLIĞI 71
2.2.1.Mecburi Dava Arkadaşlığı 71
2.2.2.İhtiyari Dava Arkadaşlığı 73
2.3.TAM YARGI DAVALARINDA DAVA ARKADAŞLIĞI 75
2.3.1.Aktif Dava Arkadaşlığı 75
2.3.2.Pasif Dava Arkadaşlığı 77
2.3.3.Maddi Hukuktan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı 78
2.3.3.1. İştirak Mülkiyet Halinde 78
2.3.3.1.1.Miras Ortaklığında 79
2.3.3.1.2.Adi Ortaklıkta 81
2.3.4.Usul Hukukundan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı 83
2.3.5.7269 Sayılı Kanun Hükümlerine Göre Hak Sahiplerinin Konut Tahsisi İçin Yaptıkları Başvurularda 83
2.3.6. 5233 Sayılı Kanun Kapsamında Davacıların Birlikte Dava Açması 85

2.4.YARGILAMA HUKUKUNDA DAVA ARKADAŞLIĞI 87
2.4.1.Dava Dilekçesinin İçerik Açısından Değerlendirilmesi 87
2.4.1.1.Davanın tarafları 87
2.4.1.2. Deliller Açısından Değerlendirme 89
2.4.1.3.İdari Bildirim Tarih ve Süreleri Açısından 91
2.4.1.4.Uyuşmazlık Konusunun Belirlenmiş Olması 91
2.4.1.5.Dava Dilekçesi ve Ekleri 91
2.4.2.Taraf ve Dava Ehliyeti 91
2.4.3.Duruşma 92
2.4.4.Davaya Etki Eden Taraf İşlemleri 93
2.4.5.Hüküm Açısından Değerlendirme 94
2.4.6.Yargılama Giderleri Açısından Değerlendirme 95
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3.1.KANUN YOLLARI AŞAMASINDA DAVA ARKADAŞLIĞI
3.1.1.Kanun Yolu Kavramı 97
3.1.1.1.İstinaf 99
3.1.1.1.1.Genel Olarak İstinaf 99
3.1.1.1.2.İstinaf Başvurusu Yapılamayacak Kararlar 100
3.1.1.1.3.İstinaf Başvurusunda Şekil, Usul ve Süre 101
3.1.1.1.4.İstinaf İncelemesi ve Karar 102
3.1.1.2.Temyiz 103
3.1.1.2.1.Genel Olarak Temyiz 103
3.1.1.2.2.Temyiz Sebepleri 105
3.1.1.2.3.Temyiz İncelemesi 105
3.1.1.3.Karar Düzeltme 106
3.2.İSTİNAF VE TEMYİZ AŞAMASINDA DAVA ARKADAŞLIĞI.. 106
3.2.1.İhtiyari Dava Arkadaşlığı 106
3.2.2.Mecburi Dava Arkadaşlığı 108
3.2.2.1.Maddi Hukuktan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı 108
3.2.2.2.Usul Hukukundan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı 109
3.3.DİĞER BAŞVURU YOLLARI AŞAMASINDA DAVA ARKADAŞLIĞI 110

3.3.2.Kanun Yararına Temyiz 110
3.3.1.Yargılamanın Yenilenmesi Aşamasında 110
3.3.1.1.Yargılamanın Yenilenmesine Sebep Olan Kararlar 111
3.3.1.2.Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri 111
3.3.1.3.Başvuru Yetkisi 112
3.3.1.4.Süre ve Yöntem 113
SONUÇ 114
KAYNAKÇA 117

KISALTMALAR

AATUHK.	Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun
BİM.	Bölge İdare Mahkemesi
BK.	Borçlar Kanunu
DK.	Danıştay Kanunu
E.	Esas
HD.	Hukuk Dairesi
HAD.	Hukuk Araştırmaları Dergisi
HMK.	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İDDGK.	İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
İDDK.	İdari Dava Daireleri Kurulu
İİK.	İcra İflas Kanunu
İYUK.	İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	Karar
KT.	Karar Tarihi
KK.	Kamulaştırma Kanunu
md.	Madde
s.	Sayfa
S.	Sayı
TBK.	Türk Borçlar Kanunu
TMK.	Türk Medeni Kanunu
VUK.	Vergi Usulü Kanunu

GİRİŞ

Dava arkadaşlığı, birden çok kişiyi ilgilendiren davaların bir arada görülmesine imkân tanıyan bir müessesedir.[1]Söz konusu kavram, davanın taraflarından birinde veya her ikisinde birden fazla kişinin birlikte bulunması halinde kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimi zaman aktif dava arkadaşlığı kimi zaman da pasif dava arkadaşlığı şeklinde görülmesi mümkündür. Dava açan tarafın aktif olduğu kabul edildiğinden, davacı birden fazla kişinin davayı birlikte açması halinde aktif dava arkadaşlığı kavramı, davalı tarafta bulunan kişi sayısının birden fazla olması halinde ise pasif dava arkadaşlığı kavramı kullanılmaktadır.[2]

Hukuk yargılamasında sübjektif dava[3]birleşmesi adı altında geçen dava arkadaşlığı kavramı HMK madde 57, 58, 59 ve 60 'da açıkça düzenlenmiştir. Bu kavram süjelerin çokluğundan doğmuş sübjektif dava yığılması kavramı olarak da geçmektedir.[4] Birden fazla süje davacı tarafta bulunabileceği gibi davalı tarafta da bulunabilmektedir. Bu kavrama benzese de objektif dava birleşmesi sübjektif dava birleşmesinden oldukça farklıdır. Sübjektif dava birleşmesinde taraf çokluğu söz konusuyken objektif dava birleşmesinde birbirinden bağımsız talep çokluğu kadar dava bulunmaktadır.[5]Dava arkadaşlığını önemli kılan özellik ise usul ekonomisine olan uygunluğudur. Dava arkadaşlığı, bağlantılı davaların, kısa sürede, en az giderle

---

1 Ejder Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, Yetkin Yayınevi, Ankara 2017, s.820.

2 Baki Kuru, Ramazan Arslan ve Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2013, s.473.

3 Hakan Pekcanıtez, Muhammed Özekes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, Cilt I, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s.685; Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.473.

4 Yavuz Alangoya, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü),** Namaş Baskı ve Dizgi, İstanbul 1999, s.37.

5 Elif Aksoy, "Objektif Dava Birleşmesi", **TBB Dergisi**, S.117, Yıl.2015, s.204.

çözümlenmesinde oldukça büyük faydalar sağlamaktadır. Ayrıca dava arkadaşlığı sayesinde çelişik kararların önüne geçilmek amaçlanmıştır.[6]

HMK' da açıkça düzenlenmiş olan ve medeni yargılama hukukunda geniş bir uygulaması bulunan bu müessese İYUK' ta açıkça düzenlenmiş değildir. Ancak bir usul hukuku müessesesi olarak kendisine ihtiyaç duyulması kaçınılmazdır. Çünkü gerek birden fazla kişinin birlikte dava açması gerekse bir veya birden fazla kişinin birden fazla kişiye karşı birlikte dava açması bazen maddi hukuktan kaynaklanan bir zorunluluk bazen de davaların daha kısa sürede ve daha az masrafla karara bağlanmasını sağlayan bir çözüm şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlara, çelişik kararların verilmesi ihtimalini ortadan kaldırmayı da ekleyebiliriz. Dolayısıyla dava arkadaşlığı müessesinin İYUK' ta açıkça düzenlenmemiş olması, kendisine ihtiyaç duyulmadığı anlamına gelmediği gibi, uygulamada kendisine başvurulmasına da engel teşkil etmez. Nitekim Danıştay'ın da söz konusu müesseseyi açıkça uygulayan çok sayıda kararı bulunmaktadır. Diğer yandan Kanunda açık bir düzenleme bulunmasa da İYUK' un 5/2 ve 26. maddeleri bu konuda birtakım hükümler içermektedir. Fakat kabul etmek gerekir ki, bu hükümler HMK' da yer alanlar kadar açık ve kapsamlı olmaktan uzaktır. Başka bir ifadeyle, bir karşılaştırma yapacak olursak, bu müessesesinin hukuk yargılamasında daha net şekilde düzenlendiği ve yerleşik bir uygulamasının bulunduğu söylenebilir. Bu nedenle konuya medeni yargılama hukukundaki durumu incelemekle başlayacağız. Daha sonra ise bu müessesenin idari yargıda varlığı ve medeni yargılama hukukundaki benzer ve farklı yönleri üzerinde duracağız.

[6] Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.820.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE BENZER MÜESSESELERLE KARŞILAŞTIRMASI

1.1.MECBURİ DAVA ARKADAŞLIĞI

Bir hakkın kullanılması, kanuna göre ancak birlikte mümkünse veya hakkın ileri sürüldüğü şahısların birlikte dava edilmesi gerekiyorsa ve hepsi hakkında kurulacak hüküm de tekse aralarında dava arkadaşlığı ilişkisinin varlığı kabul edilebilecektir (HMK md. 59)**.** Madde ile üç hususun düzenlendiğini söylemek mümkündür. Bunlardan ilki, hak talep eden tarafta veya dava edilen tarafta birden fazla şahsın bulunmasıdır. İkinci olarak dava edilen hak veya talepte ortaklık söz konusu olup ortaklığı oluşturan şahısların arasındaki ilişkinin hukuken sıkı olduğu kabul edilmektedir. Son olarak ortaklar hakkında tek bir hüküm verilmektedir.[7] Mecburi dava arkadaşlığında davacı veya davalı taraftaki sayısal çoğunluk kanundan kaynaklanmaktadır. Kanundan doğan bu ortaklık dava arkadaşları hakkında tek bir hüküm kurulmasını ve birlikte hareket edilmesini zorunlu kılmaktadır.[8]

Mecburi dava arkadaşlarının birlikte hareket etmeleri gerektiği kuralının istisnasını ise duruşmaya katılanlar tarafından yapılan usul işlemlerinin gelmeyenler hakkında hüküm ifade etmesi oluşturmaktadır (HMK md. 60/3). Dolayısıyla dava arkadaşlarından bir kısmının duruşmaya gelmemesi duruşmanın yapılmasını engellemeyeceği gibi dosyanın da işlemden kaldırılmasına neden olmayacaktır

---

7 Baki Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, Legal Yayınevi, İstanbul 2016, s.481-482.

8 Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.702.

(HMK md. 150).[9]Dava duruşmada hazır bulunanlarca takip edilerek gelmeyenlerin yokluğunda yapılan işlemler kendileri hakkında da hüküm ifade edecektir.

Dava arkadaşlarından birinin davayı tek başına açması ihtimalinde, dava sıfat yokluğundan hemen reddedilmemektedir. Mahkeme tarafından diğer dava arkadaşlarının davaya dâhil olmaları veya davanın açılmasına muvafakat etmeleri için davacı tarafa uygun bir süre verilir. Verilen süreye rağmen diğer dava arkadaşları davaya katılmazsa veya diğerlerinin muvafakati sağlanmazsa dava sıfat yokluğundan reddedilecektir.[10] Sözü edilen açıklama istisnai bir özellik taşımaktadır. Zira yasaların öngördüğü istisnalar dışında davanın tarafı olmak, dava açıldıktan sonra mümkün değildir. Yargıtay'ın açıklamasını verdiğimiz kararı bu konuda yol gösterici olacaktır. Bu kararda, istisnai olarak mecburi dava arkadaşlığı, Kamulaştırma Kanununun 14. maddesi ve Kadastro Kanununun 29. maddesi örnek gösterilmiştir. Buna göre bu üç istisna dışında davaya müdahale etmek suretiyle davanın tarafı olmak mümkün değildir. Dolayısıyla taraf olarak gösterilmeksizin dava açıldıktan sonra davaya müdahale edilmek suretiyle veya müdahil göstermek suretiyle katılan taraf hakkında karar verilemeyecektir. Böyle bir durumda yapılması gereken, davalı olarak gösterilmeyen kişiye karşı dava açılması için davacıya makul süre verilerek davanın açılması ve açılan bu davayla diğer davanın birleştirilmesi suretiyle dosyanın esası hakkında karar verilmesidir.[11]

Mecburi dava arkadaşlığı maddi anlamda bir zorunluluktan kaynaklanabildiği gibi gerçeğin daha iyi ortaya konulmasını sağlamak için şekli anlamda bir zorunluluktan da doğabilir.[12] Bu durumda dava edilen hukuki ilişki hakkında tek bir hüküm verilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.[13]Ayrıca maddi hukuktan kaynaklanan dava arkadaşlığında olduğu gibi birlikte hareket etme hususunda da bir

---

9 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.487.

10 Bilge Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi,** Yetkin Yayınevi, Ankara 2014, s.227; Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.486.

11 Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, KT.20.01.2020, E.2019/3599, K.2020/121, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:08.01.2020.

12 Kuru, **Medeni Usul Hukuku**, s.476.

13 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.488.

zorunluluk bulunmamaktadır.[14]Bu dava arkadaşlığında ihtiyari dava arkadaşlığının hükümleri geçerli olmaktadır ki bu hükümler ileri de açıklanacaktır.

1.1.1. Maddi Hukuktan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı

Maddi hukuktan doğan mecburi dava arkadaşlığında, maddi hukuk hükümlerine göre davaya konu hakkın birlikte kullanılması veya borcun birlikte yerine getirilmesi hakkın doğası gereği zorunludur.[15]Bu zorunluluk davaya konu edilen hak veya borcun tek, bölünemez oluşundan başka bir ifadeyle ortaklardan her birinin alacak veya borcunun müteselsil sorumluluk gerektirmediği[16] durumlarda kendini gösteren dava arkadaşlığı ilişkisidir. Yapılan açıklamalara göre aşağıda verilen hallerde maddi bakımdan mecburi dava arkadaşlığı ilişkisi bulunmaktadır.

1.1.1.1. Adi Ortaklıkta

Adi ortaklık 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda düzenlenmiştir (TBK md. 620-649). Birden fazla kişinin ortak bir amacı gerçekleştirmek için mal ve emeklerini birleştirmeleri suretiyle bir araya gelerek oluşturdukları bir ortaklıktır. Tüzel kişiliği bulunmayan ortaklığın yargılamanın hiçbir aşamasında davaya taraf olması mümkün değildir. Ortaklığın her nasılsa davanın tarafı olarak dava açması veya davalı olarak gösterilmesi ihtimalinde İYUK 15. madde birinci fıkrasının b bendine göre ehliyetsizlik nedeniyle açılan dava reddedilecektir. Nitekim Danıştay bir kararında adi ortaklığa kesilen para cezasına yapılan itirazın reddinden sonra ret işleminin iptali için ortaklık adına açılan davayı, ortaklığın ehliyeti bulunmadığı gerekçesiyle[17]reddetmiştir.

Ancak bu kuralın istisnasını, temsil yetkisinin dava arkadaşlarından birine verilmesi oluşturmaktadır (TBK md. 637/3). Söz konusu hüküm gereği ortaklığın

---

[14] Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.488.
[15] Süha Tanrıver, **Medeni Usul Hukuku**, Cilt I, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016, s.537.
[16] Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.1278.
[17] Danıştay 7. Dairesi, KT.17.2.2005, E.2002/228, K.2005/194, (**Danıştay Uyap Bilgi Bankası**) Erişim Tarihi:03.02.2020.

yönetimi için temsil yetkisi kendisine verilenlerden biri tarafından ortaklık adına dava açılabileceği gibi, yalnız ona karşı da dava açılabilecektir.[18]

1.1.1.1.1. Adi Ortaklık Tarafından Dava Açılması

Taraf ehliyeti bulunmayan ortaklık tarafından dava açılabilmesi için ortaklığı oluşturan kişilerin birlikte hareket etmeleri gerekir.[19] Ortaklığı oluşturanlar arasında mecburi dava arkadaşlığı bulunduğundan ortaklığa karşı açılacak davalarda da, adi ortaklık değil ortaklık sözleşmesini yapan ortaklar davalı olarak gösterilmelidir.

Birlikte davacı veya davalı olarak gösterilme ve hareket etme hususundaki bu katılığın ve zorluğun giderilmesi adına uygulamada bazı esneklikler gösterilmektedir.

Örneğin, dava dilekçesinde davalı olarak adi ortaklık şirketi gösterilse de, dava arkadaşlarının davalı taraf olarak davada yer almaları ve bu suretle taraf teşkilinin sağlanmış olması hatta sonradan davayı takip etmiş olmaları halinde, mahkeme işin esasını inceleyerek karar verebilmektedir.[20]

Benzer şekilde dava ortaklarından biri tarafından dava açılmışsa, diğer ortakların davaya katılması veya muvafakat etmelerini sağlamak için davacıya mahkeme tarafından süre verilir. Bu süre içersinde davaya katılım sağlanmaz veya muvafakat verilmezse ya da davayı açan ortağa temsil yetkisi verilmezse mahkemece esasa girilmeksizin dava reddedilir, yargılama giderlerinden de sadece davayı açan sorumlu olur.[21]

Yargıtay yakın zamanda verdiği bir kararında; adi ortaklık vekilinin sunmuş olduğu vekâletin ortaklık adına düzenlenmiş olması nedeniyle mahkeme tarafından davada yer almayan ortakların muvafakatinin sağlanması için süre verilmesi gerektiğine karar vermiştir. Muvafakat sağlanamazsa; bu davayla birleştirilmek üzere dava açtırılıp, taraflarla ilgili noksanlık giderildikten sonra, esas hakkında karar

---

[18] Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1990, s.647.

[19] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.213.

[20] Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, KT.8.9.2009, E.2005/28284, K.2009/28939; Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi,** s.185.

[21] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, s.649.

verilmesi gerektiği aksi yapıldığında ortaklardan bir kısmının hak arama özgürlüğünün diğer ortakların inisiyatifine bırakılması sonucunu doğuracağı, bu durumun da hukukun, adaleti sağlama amacıyla bağdaşmayacağına karar vermiştir.[22] Açılan davayla birleştirilmek suretiyle dava açtırılıp taraf teşkilinin sağlanabileceği yönünde bu karar mecburi dava arkadaşlığında birlikte hareket etme zorunluluğuna getirilen bir çözüm olması itibariyle dikkat çekicidir.

Vergi cezaları ise adi ortaklık açısından özel bir durum arz etmektedir. Vergi mükellefe düştüğünden mükellefin gerçek veya tüzel kişi olma zorunluluğu bulunmaktadır. Adi ortaklığın ise tüzel kişiliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla gelir vergisi ve kurumlar vergisine tabi değildir. Ancak faaliyetlerinde elde edilen kar veya zarar, ortaklığı oluşturanların payları oranında vergiye tabi tutulmaktadır.[23]Durum böyle olmakla birlikte adi ortaklık adına vergi cezası kesilebilir. Böyle bir durumda adına kesilen vergi cezası için her bir ortak dava açabilir. Dolayısıyla vergi davasını açamaz ancak kesilen vergi cezasının iptali için ortaklardan biri dava açabilir. Nitekim Danıştay 4.Dairesi 14.09.1992 tarihli 1990/1786 Esas ve 1992/364 sayılı kararında, vergi cezalarının tüzel kişiliğe sahip olmayan adi ortaklık adına kesilebileceği, tebligatın da ortaklar adına yapılacağı ancak ortakların sorumluluğunun müteselsil ve sınırsız olmasından dolayı ortaklardan birinin bunu dava konusu edebileceğine karar vermiştir.[24]

1.1.1.1.2. Adi Ortaklığa Karşı Dava Açılması

Adi ortaklığın davalı olması halinde dava konusuna göre bir ayırım yapılır. Bu ayırımın yapılmasının temelinde borcun bölünebilir olup olmaması yatmaktadır. Borç bölünebilir olduğunda ortakların birlikte hareket etme zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Buna göre dava konusu para alacağına ilişkin ise ortaklar bu borçtan TBK 638. madde gereğince müteselsil olarak sorumlu olacaklarından alacaklı, borçluların herhangi birine, hepsine veya ortaklardan birkaç kişiye davayı

---

[22] Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, KT.03.12.2019, E.2019/1766, K.2019/488, (**Yargıtay Bilgi Bankası**), Erişim Tarihi:07.05.2020.

[23] Ruknettin Kumkale, "Adi Ortaklığın Vergilendirilmesi ve Belge Düzeni", **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt:12, s.101-102.

[24] Danıştay 10. Dairesi, KT.14.09.1992, E.1990/1786, K.1992/363, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi:07.02.2020.

yöneltebilir. Bu durumda ortaklar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığı olarak kabul edilmektedir.[25]Dava ortaklardan herhangi biri gösterilmeksizin yalnızca ortaklığa karşı açılırsa davanın ortaklara karşı devamı istenemez. Çünkü dava taraf ehliyeti olmayan ortaklığa karşı açılmıştır.[26] Dolayısıyla açılan bu dava reddedilme sonucuyla karşı karşıya kalacaktır.

Dava konusu para dışındaki bir alacağa ilişkin olduğunda, ortakların birlikte dava edilmesi gerekir. Bunun gerekçesi elbirliği mülkiyeti esaslarının ortaklığın malları üzerinde geçerli olmasıdır. Bu nedenle mallar üzerinde tasarruf yetkisi ancak birlikte mümkün olacaktır. Bu ihtimalde dava edilen ortaklar arasında ilişki mecburi dava arkadaşlığı ilişkisidir.[27]

1.1.1.2. Miras Ortaklığında

Türk Medeni Kanununun 701. maddesi birinci ve ikinci fıkraları elbirliği mülkiyetini[28] tanımlamıştır. Buna göre kanun veya kanunda öngörülen sözleşmelerle oluşan bu topluluğun hak veya mallar üzerindeki mülkiyeti ortaktır. Elbirliği mülkiyetinde ortakların belirlenmiş payları bulunmamaktadır. Bu mülkiyet tipinde birden fazla kişi malın tümünde mülkiyet hakkına sahiptir. Tasarruf işlemlerinin yapılabilmesi için ortakların oybirliğine ihtiyaç bulunmaktadır (TMK md. 702). Bu sebeple ortaklığın mal varlığını ve haklarını ilgilendiren davaların ortaklarca açılması veya ortaklara karşı açılması zorunluluğu bulunmaktadır.[29] Mirasçılar arasında mecburi dava arkadaşlığı ilişkisi bulunduğundan mahkemelerce öncelikle taraf teşkilinin sağlanması daha sonra hüküm kurulması gerekmektedir.[30]

İdari yargıda da benzer durum söz konusudur. Nitekim Danıştay 15. Dairesi 2015/5364 Esas ve 2018/5298 Sayılı Kararında mirasçıların terekedeki mallara elbirliği halinde malik olduklarını, davacıların arasında mecburi dava arkadaşlığı bulunduğunu, mirasçılardan birinin yaptığı başvuruya sonradan davacı olarak

---

25 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.214.
26 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, s.651.
27 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.213.
28 Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, Filiz Kitapevi, İstanbul 2015, s.341.
29 Tanrıver, **Medeni Usul Hukuku**, s.538.
30 Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, s.1141.

katılanların başvurularının kabulü gerektiği yönünde karar vermiştir. Kararın bir bölümü dipnota alınmıştır.[31]

1.1.1.2.1. Mirasçıların Birlikte Dava Açması

Miras ortaklığında iştirak halinde mülkiyet söz konusudur**.** Mülkiyet ya da hak, ortaklığa aittir.[32]İştirak halinde mülkiyetin söz konusu olduğu hallerde kural olarak mecburi dava arkadaşlığının varlığı kabul edilmektedir.[33]

Tüzel kişiliği olmayan miras ortaklığında ortakların adi ortaklıkta olduğu gibi birlikte hareket etmesi gerekir.[34]Ancak terekeye ilişkin olmayan davalarda her mirasçı tek başına dava açabilir (Tenkis Davası, Tasarrufun İptali Davası gibi). Aynı şekilde el atmanın önlenmesi davası ve ecri misil tazminat taleplerinde mülkiyetin üçüncü kişinin saldırılarına karşı korunması düşüncesi[35]bulunduğundan birlikte hareket etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Ortaklığın sona erdirilmesi için açılan ortaklığın giderilmesi davasına gelince, mülkiyet ortakların hepsine ait ve paylaşma henüz gerçekleşmemiş olduğundan ortaklar arasında mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır.[36]Ortakların birlikte hareket etmesi gerekir.

Mirasçıların birlikte dava açmaları ve birlikte hareket etme zorunluluğunun bulunduğu kural olduğu yukarıda açıklandı ancak bu kural uygulamada mirasçılar

---

31 *"Zarar Tespit Komisyonuna başvuran ve dava dilekçesinde bulunan davacıların tamamının mirasçıları olduğu ve mirasçı sıfatıyla müteveffadan kalan mallara iştirak halinde malik oldukları, buna göre davacıların iştirak halinde mülkiyet kuralları gereği zorunlu dava arkadaşı olduğu, bu nedenle birinin süresinde yaptığı başvurunun sonradan davacı olarak dosyaya dahil olanlar için de aynı mal varlığına ilişkin ayrı başvuruları olmamak koşuluyla geçerli ve süresinde kabul edilmesi gerektiği açıktır. Mal varlığı kadastro esnasında adına tespit görse de davacıların bu malvarlığına hisseleri oranında pay sahibi oldukları, kendi iradelerinin de bu yönde olduğundan komisyon tarafından yapılacak inceleme/keşif sonucu malvarlığının tespiti ile davacıların veraset ilamındaki hisseleri oranında taleplerinin değerlendirilmesi gerekir. Eksik incelemeye dayalı komisyon kararında ve davacıların bir kısmının başvurusunun ehliyetten, davacının başvurusunun ise esastan reddine ilişkin mahkeme kararında hukuka uyarlık görülmemiştir*." sebebine dayanarak kararın bozulması gerektiği yönünde karar verilmiştir. Danıştay 15. Dairesi, KT.29.05.2018, E.2015/5364, K.2018/5298, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi:10.02.2020.

32 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı,** s.214.

33 Alangoya, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı**, s.70.

34 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı,** s.213

35 Ezgi Pakize Akbulut, "Elbirliği Mülkiyeti Çerçevesinde El Atmanın Önlenmesi Davası ve Ecri misil Tazminatı Talebi (Özellikle Miras Ortaklığı Halinde)", **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt.16, s.75.

36 Erdem ATEŞAĞAOĞLU ve Ceyhun ELGİN, "Ortaklığın Giderilmesi (İzale-İ Şüyu) Davaları, Taşınmaz Satışları İçin İstatistiksel Bir Analiz", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 139, Sayfa Aralığı 221-237, s.224.

açısından birtakım güçlükler doğurabilmektedir. Bu güçlükleri gidermek ve oluşabilecek hak kayıplarının önüne geçebilmek amacıyla Türk Medeni Kanunu 640. ve 702. maddeleri mirasçıların her birinin terekeye ait hakları korumak amacıyla tek başına dava açabilmesine imkân sağlamıştır. Ancak bu imkân her durum için geçerli olmayıp ancak acele hallerde ortaklığın çıkarlarını korumak için mirasçılar adına mirasçılardan herhangi biri tarafından dava açılmasına imkân verecek niteliktedir. Söz konusu korumadan bütün mirasçılar yararlanabilmektedir. Mirasçılardan birinin hak düşürücü sürenin kaçırılmasını önlemek için önalım davası açabilmesi[37] örneğinde mirasçıların hep birlikte dava açması ve birlikte hareket etmesi mümkün olmakla birlikte sürelerin bu birlik oluşuncaya kadar kaçırılması ihtimali göz önüne alındığında zor görünmektedir. Ancak bu dava her ne kadar hak düşürücü sürelerin kaçırılmasını önlemek adına tek bir mirasçı tarafından açılabilecekse de davanın mirasçılarca birlikte yürütülmesi gerekmektedir.[38]Ayrıca mülkiyet hakkının korunması ve bu hakkın kullanılamaması sonucunu doğuracak durumun bertaraf edilmesi ve tazminine yönelik yapılan müracaattan diğerleri de yararlanabilir.

Nitekim Danıştay 15. Dairesi 22.06.2017 tarihinde 2014/6984 Esas ve 2017/4151 sayılı kararında mirasçılardan birinin bu yönde yaptığı başvurudan diğer mirasçıların da yararlanması gerektiği yönünde karar vermiştir.

"Elbirliği ortaklığında, ortaklardan her birinin birlikte hareketini gerektiren yönetim ve tasarruf işlemleri dışında kalan, mülkiyet hakkının tanıdığı kullanma ve yararlanma haklarının korunmasına veya mülkiyet hakkının tanıdığı kullanma ve yararlanma haklarının kullanılamaması sonucu ortaya çıkan durumun bertaraf edilmesine/tazminine yönelik müracaatta bulunabilecektir. Bu müracaatlardan da bütün ortakların/diğer mirasçıların yararlanabilecektir. Durum böyle olunca, davacının da katılımı ile mahallinde yapılan keşif sonucu tespit edilen zarar kalemleri için yapılan hesaplamada kullanılan birim fiyatları yerinde olmakla birlikte, miras ortaklığına konu mal varlığında meydana gelen zararın 5233 sayılı Kanun uyarınca tazmini talebiyle miras ortaklarından tarafından yapılan

[37] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.215.
[38] Ömer Ulukapı, **Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı**, Mimoza Yayınları, Konya 1991, s.83.

başvurudan diğer mirasçıların da yararlanabilecek olması nedeniyle, ... Mirasçılarından ...'ün 07.01.2015 tarihinde vefat ettiği ve başvuru dosyasına sunulan vekâletnameler dikkate alınarak işlem tesis edilmesi gerekirken sadece miras payı oranında zarar hesabı yapılmasında hukuka uyarlılık bulunmamaktadır."[39]

Diğer mirasçıların davaya katılımı çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Mirasçılar mahkemeye gelerek davaya katılabilirler veya yazılı ve açık muvafakat verebilirler (Bu durumda davayı açan kendi adına asaleten, diğer mirasçıların temsilcisi olarak davayı sürdürebilir). Katılma ve muvafakat gerçekleşmezse davayı açan mirasçı terekeye temsilci tayin ettirir. Temsilcinin izin vermesi ve davayı sürdürmesi halinde ayrıca diğer mirasçıların muvafakati ve katılımlarına gerek kalmamaktadır.[40]

Mirasçının kendi hissesine düşen bölüm için dava açması söz konusu olmuşsa, bu konu yalnızca mirasçıyı ilgilendireceğinden diğerlerinin davaya katılmalarına imkân olmadığı gibi, temsilcinin de davaya icazet verip davayı devam ettirmesi mümkün değildir.[41]Dava usulden reddedilir. Mirasçı tek başına diğer ortakların katılımı olmaksızın dava açabilir.

Dava mirasçılar tarafından açıldıktan sonra mirasçılardan bir veya birkaçının davayı takip etmemesi de mümkündür. Bu durumda dava hazır bulunan mirasçıyla sürdürülür ancak mahkeme yalnızca davaya katılan mirasçı veya mirasçılar hakkında karar verir.[42]

Dava dosyasının değişik nedenlerden dolaylı yok olması mümkündür. Mücbir sebepler, doğal afet gibi. Bu ve benzer sebeplerle dava dosyasına ulaşmak mümkün değilse mirasçılardan herhangi biri yenileme talebinde bulunabilir.[43]

---

[39] Danıştay 15. Dairesi, KT.22.06.2017, E.2014/6984, K.2017/4151, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi:15.02.2020.
[40] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, s.655.
[41] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, s.657.
[42] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, s.658.
[43] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, s.658.

Miraçsılardan birinin ortaklığa temsilci olarak atanması durumunda görevlendirilen mirasçı kendi adına asaleten, mirasçılar adına temsilci olarak yalnız başına davayı açıp takip edebilir.[44]

Bazı kanunlardaki düzenlemeler mirasçıların tek başına dava açabilmesine imkan verecek şekilde düzenlenme getirebilirler. Örneğin İstimlâk Kanunun 14. maddesi her mirasçının kamulaştırma bedelinin artırılması davasını tek başına açabileceğini düzenlemiştir. Kadastro Kanunu'nun 29. maddesi de mirasçılardan birinin kadastro mahkemelerinde diğer mirasçıların onayını almadan tek başına dava açabileceğini ve davaya devam edebileceğini düzenlemiştir. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı gibi mecburi dava arkadaşlığında birlikte dava açmak veya birlikte hareket etme kuralı bazı istisnalarla daha uygulanabilir hale gelmiştir.

1.1.1.2.2. Mirasçılara Karşı Dava Açılmasında

Mirasçılara karşı dava açılması halinde adi ortaklıkta olduğu gibi dava konusuna göre bir ayırıma gidilmektedir. Terekeyi ilgilendiren ancak dava konusunun para dışında bir alacağa ilişkin olması halinde açılacak davanın mirasçıların tamamına karşı yöneltilmesi gereklidir[45](istihkak davasının ve müdahalenin meni davasının bütün mirasçılara karşı açılması örneklerinde olduğu gibi).[46]

Ancak terekeyle ilgisi bulunan ve dava konusu para alacağına ilişkin davalarda durum farklıdır. Nitekim Türk Medeni Kanunu'nun 641. maddesi mirasçıların miras bırakanın borçlarından müteselsil sorumluluklarını düzenlemiştir. Bu hükme göre alacaklı borçlulardan herhangi birine başvuru yaparak alacağını talep edebilir. Bu nedenle mirasçılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Ancak yukarıda da açıklandığı gibi terekeye temsilci atanması halinde terekeyi ilgilendiren davaları takip yetkisi temsilciye geçecektir.[47]

---

44 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, s.658.
45 Ulukapı, **Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı**, s.90.
46 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.215.
47 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.215.

Genel mal ortaklığında eşlerin ortaklığa ait olan pay üzerinde yalnız başına tasarruf hak ve yetkileri bulunmamaktadır (TMK md. 257/3). Ortaklığa ait olan payın elbirliği mülkiyetine konu ortaklık payı olmasının doğal sonucu olarak eşler ancak birlikte tasarruf hak ve yetkilerini kullanabilirler.

1.1.1.3. Kira Sözleşmelerinde

1.1.1.3.1. Kiralayanlar Arasındaki Dava Arkadaşlığı

Birden fazla kiralayanın bulunduğu kira sözleşmelerinde, kiracılara karşı açılacak tahliye davasında; tahliye talebi bölünemez bir eda içerdiğinden ve sözleşmenin tüm tarafları açısından sonuç doğuracak nitelikte olduğundan kiralayanların tamamı tarafından açılması gerekir.[48]Kiralayanların birlikte dava açmaları ve takipte bulunmaları kamu düzenine ilişkin olduğundan mahkeme tarafından bu husus resen gözetilir.[49]Ancak kira sözleşmesinde yazılı olarak bunun aksi öngörülmüşse, kiralayanlardan biri ya da birkaçı tahliye davasını tek başına açabilir.

Kiralayanın iştirak halinde mülkiyet veya müşterek mülkiyet olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Bunun sebebi bu davanın sözleşmeye dayanıyor olmasıdır.[50]

Alacak davasında ise kira alacağı bölünebilen bir borç olduğundan kiralayanlardan her birinin kiracıya karşı dava açabilmesi kendi payının karşılığı için mümkündür.[51]

Kiralayanın tek kişi olması ve ölümü halinde mirasçılarının tamamı tarafından hem tahliye hem de kira borcunun ödenmesi davası açılabilir.[52]

1.1.1.3.2. Kiracılar Arasında Dava Arkadaşlığı

Tahliye davasında istem bölünememektedir. Dolayısıyla kiracılara karşı açılacak tahliye davasında kiracılar arasında mecburi dava arkadaşlığı ilişkisi

---

[48] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, KT.28.01.2015, E.2014/92, K.2015/789, (**Yargıtay Bilgi Bankası**), Erişim Tarihi:08.05.2020.

[49] Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, s.1281.

[50] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1990, s.2395.

[51] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2398.

[52] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2399.

bulunduğundan, tahliye talebinin kiracılara birlikte yöneltilmesi gerekmektedir.[53]Birden fazla kiracının müteselsilen sorumluluğu kira sözleşmesinde düzenlenmişse, kiralayan bir kiracıya karşı da davayı açabilir.[54]

Kira alacağı başka bir ifadeyle kira bedeli bölünebilen bir borç olduğundan dolayı, alacak davası kiracılardan birine karşı hissesi oranında açılabilir.[55]

Kiracının ölmesi ihtimalinde ise durum şu şekildedir. Mirasçılar tarafından kiracının sanat veya mesleği sürdürülüyorsa mirasçılara karşı, konut kiralarında ise ölen kişiyle birlikte oturan kişilere karşı açılmalıdır.[56] Davalı taraftaki bu kişiler arasında mecburi dava arkadaşlığı ilişkisi bulunmaktadır.

1.1.1.4. Kat Mülkiyetinde

Tüzel kişiliği bulunmayan kat malikleri kurulunun taraf ehliyeti de bulunmadığından[57]kat mülkiyetini ilgilendiren davaların kat maliklerinin tümü tarafından beraber açılması gerekir. Aynı şekilde kat mülkiyetini ilgilendiren davalar kat malikleri kuruluna değil kat maliklerine karşı açılır.[58] Ancak genel yönetimle ilgili işlerde yönetici, kat maliklerinin temsilcisi kabul edildiğinden dava açabilirken genel yönetim dışındaki işler için yöneticiye özel yetki verilmesi halinde dava açabilir.[59] Davacı kat maliklerinden biri ise, davanın diğer kat maliklerine karşı açılması gerekir.[60]

1.1.1.5. Müşterek Mülkiyette

Müşterek maliklerin birlikte dava açmaları ve birlikte dava edilmeleri gerekir.[61]

---

53 Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, KT.09.01.2018, E.2017/4411, K.2018/106, (**Yargıtay Bilgi Bankası**) Erişim Tarihi: 08.05.2020.
54 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2401.
55 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2402.
56 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2402.
57 Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.1170-1171.
58 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.168.
59 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.168.
60 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, s.670.
61 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2404.

1.1.1.6. Birden Fazla Kişiyle Yapılan Sözleşmelerde

Sözleşmenin konusu bölünemeyen bir hak ya da borç ise bu hak veya borca ilişkin davanın sözleşmenin bir tarafındaki kişilerin tümü tarafından veya tümüne karşı dava açılması gerekir.[62]

1.1.2. Usul Hukukundan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı

1.1.2.1. Genel Olarak

Usul hukukundan doğan dava arkadaşlığında yukarıda açıklanan anlamda maddi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle birlikte hareket etme, davalılar hakkında tek bir hüküm verilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.[63] Ancak özel kanun hükümlerine dayanan ve sadece davalılar açısından mecburi kılınan bir yöntemdir.[64]Örneğin asli müdahalede davalı tarafta yer alan asıl davanın davacı ve davalısının aralarındaki ilişki şekli anlamda bir arkadaşlıktır.[65]Asli müdahil hem davacı hem de davalıyı davalı taraf göstermek suretiyle davasını açabilir. Aslî müdahalede davalılar arasındaki ilişki şeklî anlamda dava arkadaşlığı ilişkisidir (HMK md 59-60). Bu nedenle mahkemenin asli müdahilin davasını reddetmesi davaya konu edilen malın davalılardan birine aidiyeti ve asli müdahilin talebinde haklı olmadığının tespiti anlamına gelecektir.[66]İşe iade davalarında da davalı asıl işveren alt işveren açısından şekli anlamda mecburî dava arkadaşlığı bulunmaktadır.[67]

Bu dava arkadaşlığının örneklerini Türk Medeni Kanunu, İskân Kanunu, İcra İflas Kanunu, Vakıflar Kanunu gibi birçok kanunda görmek mümkündür. Aşağıda uygulama alanlarına ilişkin açıklamalar verilmiştir.

---

62 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2404.
63 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, KT.03.07.2013, E.2012/21-699, K.2013/1029, (**Yargıtay Bilgi Bankası**), Erişim Tarihi:08.05.2020.
64 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.476.
65 Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.707.
66 Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.1336.
67 Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.1299.

1.1.2.2.Tapusuz Taşınmazlarla İlgili Davalarda

Türk Medeni Kanununun 713. madde ikinci fıkrasına dayanarak açılan tapu iptal ve tescil davalarında (tapulu taşınmazlar için) davanın hem kayıt malikine veya mirasçılarına hem de Hazineye karşı açılması gerekir. Çünkü davalılar arasında kanundan kaynaklanan şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Tapusuz taşınmazlar için olağanüstü zamanaşımına dayanarak açılan tescil davası Hazineye ve ilgili kamu tüzel kişiliğine birlikte açılır (TMK md. 713/3).[68]Açılan tescil davalarında usul bakımından bir eksiklik olmuşsa başka bir ifadeyle davalılardan biri eksik gösterilmişse, (Hazineye davanın yöneltilmemesi gibi) söz konusu eksiklik davanın reddini gerektirmeyip eksikliğin süre verilmesi suretiyle tamamlanması mümkündür.[69]Aynı şekilde 3402 sayılı Kanundan kaynaklanan ormana ilişkin açılacak davalarda davalı taraf Orman Genel Müdürlüğü ve Hazine arasında,[70]meralarla ilgili davalarda Hazine ve köy tüzelkişiliği arasında[71], tasarrufun iptali davalarında, borçlu ve borçludan o malı satın alan kişi arasında[72] şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır.

1.1.2.3.Davaya Müdahale Durumunda

Sürmekte olan bir dava söz konusu olduğunda asli müdahil bu davanın hem davacısına hem de davalısına karşı dava açabilmektedir (HMK md. 65). Asli müdahale halinde görülmekte olan davanın davacısı ve davalısı arasında usulen bir dava arkadaşlığı ilişkisi bulunmaktaydı.

1.1.2.4.Soy bağının Reddi Davasında

Çocuk tarafından soy bağının reddi davasının açılması halinde anne ve kocaya karşı birlikte açılır. Çocuğun kendisinden olmadığını iddia eden erkek eşin bu davayı, anne ile çocuğa karşı birlikte açması zorunludur (TMK md. 286/1).

---

68 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.484-485.

69 Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, KT.26.11.2007, E.2007/5529, K.2007/6731, Metin Kazan, **Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz Hukukundan Doğan Hazine Davaları**, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No.2012/422, s.98.

70 Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, KT.01.04.2002, E.2002/2067, K.2002/2907, Kazan, **Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz Hukukundan Doğan Hazine Davaları**, s.398.

71 Yargıtay 16. Hukuk Dairesi. KT.25.12.2003, E.2003/11366, K.2003/11281, Kazan, **Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz Hukukundan Doğan Hazine Davaları**, s.569.

72 Kazan, **Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz Hukukundan Doğan Hazine Davaları**, s.902.

Dolayısıyla soy bağının reddi davasında davalı tarafta bulunan kişiler arasında usul hukukundan doğan mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır.

1.1.2.5.Tasarrufun İptali Davasında

Tasarrufun iptali davaları İİK 277. madde ve sonrasında düzenlenmiştir. Buna göre icra yoluyla alacağını borçludan tahsil edemeyen alacaklı tarafından, son beş yıl içinde mal kaçırmak amacıyla yapılan tasarrufların iptali amacıyla, borçlu ve malın devredildiği üçüncü kişi veya mirasçılarına karşı açılan bir davadır. [73]

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre açılacak olan tasarrufun iptali davalarında iptali istenilen tasarrufun tarafları arasında dava arkadaşlığı bulunmaktadır (AATUHK md. 25). Yargıtay'ın yerleşik kararlarına göre borçlunun da tasarrufun tarafları ile birlikte davalı olarak gösterilmesi gerekir. Çünkü bu durumda ilgililer arasında usul hukukundan doğan dava arkadaşlığı vardır.

1.1.2.6.İskân Kanununda

Devredilmiş taşınmazla ilgili açılan davalarda yeni mülk sahibi ve Hazine davalı olarak kabul edilir. Hazine ve yeni malik arasındaki dava arkadaşlığı usul gereğince zorunludur (İskân Kanunu md. 20).

1.1.2.7.Mülhak Vakıflara Karşı Açılan Davalarda

Vakıf yönetimine ve vakıf genel müdürlüğüne husumet yöneltilmesi zorunludur (Vakıflar Kanunu, md. 76).

1.1.2.8.Usul Hükümleri

Mecburi dava arkadaşlarının birlikte dava açması (aktif dava arkadaşlığı), kendilerine karşı dava açılacaksa da birlikte dava edilmeleri (pasif dava arkadaşlığı)[74] zorunluluğu bulunmaktadır. Dava arkadaşlarından herhangi birinin tek başına dava açması söz konusu olmuşsa diğerlerinin katılım göstermeleri yahut onay vermeleri için davaya bakan mahkeme tarafından davacıya süre verilir. Verilen süre

---

[73] Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi,** s.1300.

[74] Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.1303.

içersinde de eksiklikleri gidereememiş olan taraf yeniden süre isteyebilir. İkinci defa verilen bu süre kesin olup gerekli işlemleri yapmayan tarafın yani davacı veya davalının talebi sıfat yokluğundan reddedilir.[75]Dava arkadaşları katılım sağlamamış onayları alınmamış ya da davayı açan ya da savunan vekil usulüne uygun şekilde vekaletname ibraz etmemişse TMK 640. maddesine göre miras ortaklığına temsilci atanması ve temsilcinin katılımı ile sürdürülmesi gerekir.[76]

Mecburi dava arkadaşlığının mümkün olduğu ortaklığın giderilmesi davasında, dava arkadaşlarından herhangi birinin dava açmak istememesi durumunda, hâkim ortaklığın giderilmesine kadar ortaklığa temsilci atar. Medeni Kanun 640. madde 3. fıkrasına göre hâkimin temsilci ataması ortaklardan birinin talep etmesi üzerine gerçekleşir.[77]

Mecburi dava arkadaşlarının gerek tahkikat aşamasına (delillerin incelenme safhası) gerek yargılama sürecine ilişkin usul işlemlerini yaparken birlikte hareket etme zorunlulukları bulunmaktadır.[78]Ancak kimi zaman dava arkadaşlarından biri veya birkaçı iyi niyetli olmayarak veya hukuken geçerli olmayan nedenlere dayanarak duruşmalara gelmeyebilir ya da yapılacak usul işlemlerine yanaşmayabilirler. Bu ihtimal göz önünde bulundurularak duruşmaya katılanların yapmış oldukları işlemlerin diğerleri bakımından da hüküm ifade edeceği kabul edilmiştir (HMK md. 60).[79] Buna göre duruşmaya gelmeyen dava arkadaşlarının katılımı olmaksızın usul işlemleri gelenler tarafından yapılabilecek olup diğerleri bakımından da hüküm doğuracaktır. Bu durum dava dosyasının ortadan kaldırılmasını gerektirmez (HMK md. 150). Ancak dava arkadaşlarının tümü duruşmaya gelmemişse, gelen taraf dosyanın işlemden kaldırılmasını isteyebilir (HMK md. 150/2). Bu açıklamalarla birlikte maddi hukuk içerikli olmalarından dolayı feragat, kabul, sulh işlemleri, duruşmaya gelen kişinin yapmakla diğerleri hakkında hüküm ifade edilecek işlemlerden olmayıp ancak birlikte yapılması halinde

---

75 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.477.
76 Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.1302.
77 Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.711.
78 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.488.
79 https://mevzuat.tbmm.gov.tr/ Erişim Tarihi:27.02.2020.

hüküm ifade eden işlemlerdendir.[80] Dolayısıyla bu işlemler ancak birlikte yapıldığında hüküm ifade edecektir.

Mecburi dava arkadaşları hakkında verilen hüküm aynı ve tektir. Başka bir ifadeyle dava arkadaşlarından birinin davası reddedilirken diğerinin davası kabul edilmez. Aynı şekilde dava arkadaşları hükmü birlikte üst yargı yollarına götürebilir.[81]Şekli bakımdan mecburi arkadaşlığında ise böyle bir zorunluluk bulunmayıp mahkeme dava arkadaşlarından birinin davasını kabul edebilirken diğerinin davasını reddedebilir. Dava arkadaşlarından her biri ayrı veya birlikte verilen hüküm için kanun yoluna başvuru yapabilir.[82]

Yargılama giderleri davanın aleyhe sonuç doğurması ihtimalinde dava arkadaşları arasında paylaştırılabileceği gibi dava arkadaşlarının müteselsilsen sorumlu olmalarına da karar verilebilir (HMK md. 326/3). Davada haklı çıkmaları halinde tek vekâlet ücreti ödenir ve dava arkadaşları arasında eşit paylaştırılır.[83]

Yetki bakımından HMK hükümleri uygulanır. Buna göre birden fazla dava arkadaşı davalı ise bunlardan birinin ikametgâhında dava görülür (HMK md. 7/1/c.1). Davalılardan birinin yerleşim yerinde dava açılabilmesi kuralı hem ihtiyari hem de mecburi dava arkadaşlığı için geçerlidir.[84]

Dava arkadaşlarından birinin tek başına yapmış olduğu ikrar, hasmı ispat külfetinden kurtarmadığı gibi feragat ve kabulü de etkili olmaz. Yemin kabulünün ve yemin edasının da birlikte yapılması sonuç doğurur.[85]Dava şartları her bir dava ortağı için ayrı değerlendirilir. Biri için noksanlık varsa dava bütün mirasçılar için reddedilecektir.[86]

---

80 Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.713.
81 Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, **Medenî Usul Hukuku**, s.202.
82 Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, **Medenî Usul Hukuku**, s.202.
83 Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.714.
84 Ejder YILMAZ, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, Yetkin Yayınevi, Ankara 2017, s.316.
85 Yavuz ALANGOYA, Kamil YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRM, **Medeni Usul Hukukunun Esasları,** Alkım Yayınevi, İstanbul 2005, s.15.
86 Alangoya, Yıldırım ve Deren, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, s.15.

1.2. İSTEĞE BAĞLI (İHTİYARİ) DAVA ARKADAŞLIĞI

Dava arkadaşlığının hangi hallerde isteğe bağlı olduğu başka bir ifadeyle ihtiyari olacağı HMK 57 ve devamındaki maddelerde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre ihtiyari dava arkadaşlığı üç durumda mümkündür. Davanın konusunu oluşturan hakkın veya borcun ortak olması gerekir. Ancak bu ortaklık elbirliği şeklinde bir ortaklık değildir. Aksi halde ihtiyari değil zorunlu dava arkadaşlığından söz edilecektir. İkinci olarak ortakların menfaatini ilgilendiren bir hak veya yükümlülük ortak işlem neticesinde doğmuş olmalı. Son olarak davanın temelindeki olay ve hukuki sebepler açısından bir ortaklık bulunmalıdır. Kanunda sayılan bu sebeplerin varlığı halinde ihtiyari dava arkadaşlığı oluşur. Sayılan üç sebep dışında birlikte dava açılmışsa davaların ayrılması kararı verilebilecektir.[87]

Maddede belirtilen koşullar olmaksızın dava arkadaşlığının olduğu düşünülerek dava açılmışsa, mahkeme bu davaların ayrılması yönünde karar verir (HMK md.167). Sayılan üç sebepten biri var olduğu halde bu davalar ayrı açılmışsa bunların birleştirilmesine de karar verilebilir (HMK md. 166). Dolayısıyla birlikte dava açma hakkı bulunanların birlikte dava açma zorunlulukları bulunmamaktadır.

Her biri dilerse ayrı dilerse birlikte dava açabilecektir. Birlikte açmaları halinde davacılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı doğacaktır.

Ayrı açılan davalar arasında bağlantı bulunması ihtimalinde bu davaların birleştirilmesi her ne kadar hâkimin takdirine bırakılmışsa da hakim takdir yetkisini yargılamanın düzenli ve makul sürelerle yürütülmesini sağlama hususlarını gözeterek kullanmalıdır. Nitekim usul ekonomisi ve çelişik kararların önüne geçmek için davaların birleştirilmesi yoluna gidilir. İhtiyari dava arkadaşlığında birden fazla dava birlikte görülerek emek ve masraftan tasarruf edilir ve yargılamanın daha hızlı yapılması sağlanır.[88]

Davacının, dava dilekçesinde göstermediği diğer davalıları dava açıldıktan sonra veya yargılama devam ederken gösterebilmesine husumetin yaygınlaştırılması

---

[87] Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ, **Medenî Usul Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2019, s.481.

[88] Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.489.

denir. Taraflarda iradi değişikliği düzenleyen HMK madde 124 dışında ihtiyari dava arkadaşlığı açısından davaya dâhil edilebilme olanağı yoktur.[89] Mecburi dava arkadaşlığında bunun mümkün olduğu açıklanmıştı.

Dava arkadaşlığı ile seri dava kurumu birbirine benzemekle birlikte birbirinden bazı yönlerden ayrılmaktadır. Seri davalarda aynı özelliğe sahip birden fazla birbirinden ayrı dava bulunmaktadır. Davaların niteliği aynı olduğu için, tek bir dava dilekçesi hazırlanır ancak dilekçede şekli anlamda yalnızca davacıların isimleri değiştirilerek çoğaltılır. Sonuçta, konuları aynı ancak davacıları farklı bağımsız birden fazla seri dava oluşur.[90]Seri davalarla ilgili vekâlet ücreti Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 22. maddesinde düzenlenmiştir. Seri açılan davalar, birleştirilebileceği gibi (md. 166), aynı mahkemede görülmeleri halinde ön sorun (md. 163-164), farklı mahkemelerde görülmeleri durumunda ise bekletici mesele (md. 165) yapılabilir.[91]

1.2.1. Birlikte Dava Açma Şartları

1.2.1.1. Hak veya Borcun Elbirliği Mülkiyeti Dışında Ortaklığı

Bu konu HMK 57. madde 1. fıkra a bendinde düzenlenmiştir. Hakkın ortak olması veya borcun ortak olması şartı ihtiyari dava arkadaşlığı için tek başına yeterli değildir. Kişilerin birlikte dava açmaları veya davalı olmaları için elbirliği mülkiyeti dışında bir ortaklık bulunmalıdır. Elbirliği mülkiyetinde ortakların belirlenmiş payları bulunmadığından hem yönetim işleri hem de tasarruf işlemleri ortakların oybirliğiyle gerçekleşebilmektedir. Ayrıca elbirliği mülkiyeti süresince ortak mülkiyet üzerinde maliklerden biri tek başına tasarrufta bulunamaz (TMK md. 701-702). Bu nedenle ihtiyari değil mecburi dava arkadaşlığı elbirliği mülkiyetinde söz konusudur. Paylı mülkiyette ise, pay sahiplerinden her biri, paylarıyla ilgili olarak mülkiyet hakkının tanımış olduğu haklara ve yetkilere sahiptirler.[92]

---

89 Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, s.1277.
90 Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, s.1257.
91 Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, s.1257.
92 İlker ÖZTAŞ, **Paylı Mülkiyette Paydaşın Kullanma ve Yararlanma Hakkı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011, s.17.

Hak veya borcun ortaklığına verilecek tipik örnekler; müteselsil borçluluk veya müteselsil alacaklılıktır. Borcun ortaklığından doğan dava arkadaşlığı müteselsil borçluluk olarak Borçlar Kanununda düzenlenmiştir. Buna göre" *borçlulardan her birinin alacaklıya karşı tüm borçtan sorumlu olmayı kabul etmesi halinde müteselsil borçluluk doğar. Bildirimin yapılmamış olması halinde söz konusu borçluluk yalnızca kanunun öngördüğü hallerde gerçekleşir*"*(* TBK md. 162). "*Alacaklı alacağının tamamı için borçlulardan hepsine veya bir kısmına başvurarak borcun ifasını isteyebilir. Borçlular söz konusu borçta borcun tamamı ödeninceye kadar sorumlu olurlar"* (TBK md. 163). Böylece borçlulardan birine ulaşılamaması veya borçlunun ödeme konusunda güçsüzlük yaşaması durumunda alacaklıya dilediği borçluya başvurması olanağı sağlanarak alacaklının hakları bir nevi güvence altına alınmak istenmiştir. Alacaklının talep hakkını kolaylaştıran bu madde ile alacaklıya seçimlik hak tanınmıştır. Alacaklı tek dava ile borçlulara karşı dava açabileceği gibi, her bir borçluya ayrı dava açarak hakkını talep edebilecektir.

Dolayısıyla burada borcun ortaklığından kaynaklanan bir dava arkadaşlığının başka bir ifadeyle ihtiyari bir durumun varlığı söz konusudur.[93]

Türk Borçlar Kanunu 169. maddesi alacaklılardan birinin, birkaçının veya tümünün borçluya karşı ayrı veya birlikte dava açılabileceğini düzenlemiştir. Dolayısıyla müteselsil alacaklılar da birlikte dava açmak zorunda değildir. Bu halde müteselsil alacaklılar arasındaki ilişkide de ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmaktadır.[94]

Dava konusu edilen hak kısmen devredilmişse, o hakkı devralmış kişi de açılmış davada yasa gereğince (HMK m. 125) devredilen kısım açısından davacı konumuna geçer. İlk davacıyla arasındaki dava arkadaşlığı ihtiyari dava arkadaşlığıdır. Çünkü kendi hakkı üzerinde serbestçe tasarruf etme yetkisine sahiptir. Davacı yargılama süreci devam ederken ölmüşse, miras bölüşümü gerçekleşinceye kadar mirasçılar arasındaki ilişki mecburi dava arkadaşlığıdır.[95]

---

[93] Ayşe ARAT, "Müteselsil Borçlarda Alacaklı İle Borçlular Arasındaki İlişkinin Hüküm ve Sonuçları", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt.26, s.330.

[94] Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.1258-1259.

[95] Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.201.

1.2.1.2. İşlem Ortaklığı

Sözleşme gibi ortak işlemle birden fazla kimsenin yararına bir hak doğmuş veya yükümlülük altına girilmişse, bu kişilere karşı ayrı dava açılabileceği gibi birlikte de dava edilebilirler (HMK 57/1-b). Hakkın bu yolla kullanılabilmesi için borcun bölünebilen bir borç olması gerekir.[96]Aksi takdirde birden fazla kişinin davayı birlikte açması gerekecektir. Borcun bölünemez olması durumunda borçlulara karşı birlikte dava açılması gerekir. Çünkü borçlular arasındaki ilişki sıkı bir ilişki olup mecburi dava arkadaşlığını gerektirmektedir. Tahliye davasında olduğu gibi.[97] Birden fazla kiralayanın olduğu bir davada kiralayanların kiracılardan her birine karşı payı oranında alacak davası açabilecek olması veya hepsine karşı birlikte de alacak davası[98]açabilecek olması kiralayanlara seçimlik bir hak tanındığını göstermektedir. Bu hakkı kullanıp kullanmama konusu kiralayanların seçimine bırakılmıştır.

1.2.1.3. Davaların Temelinden Kaynaklanan Sebepler

1.2.1.3.1. Davanın Aynı Sebepten Doğması

HMK 57. madde 1. fıkra c hükmü dava sebebinin aynı olması halinde birlikte dava açmanın mümkün olduğunu düzenlemiştir. Dava aynı sebepten doğduğunda ihtiyari dava arkadaşlarından biri hakkında verilecek hüküm diğerini de etkileyeceğinden aralarında bağlantının var olduğu kabul edilir. Hükümde geçen aynı sebep, sadece hukuki sebep değildir. Davanın temelini oluşturan olay olgu veya hukuki sebepler de gerekçe gösterilerek birlikte dava açmak veya dava edilmek mümkündür.[99] "*Trafik iş kazasında işveren sıfatı ile servis yaptıkları aracın karıştığı trafik kazasında kaza olayı tek ve aynı olay olduğundan hem kazaya karışan araç sahibi hem de işverenler arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Mahkeme yargılama sürecinin sağlıklı şekilde yürütülmesini sağlamak adına gerekli*

---

96 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2425, Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.481.
97 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.481
98 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.481.
99 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.482.

görülmesi halinde davaların ayrılmasına karar verebilecektir."[100]Birden fazla anonim şirket ortağının Genel Kurul kararına karşı, ebeveynlerin birden fazla çocuğuna karşı nafaka davası açmasında, kat mülkiyetinde gerekli ödemeleri yapmayan kat maliklerine karşı[101]açılan davalarda davanın temelini oluşturan olay olgu veya hukuki sebeplerin aynı olmasından kaynaklanan dava arkadaşlığı söz konusudur.

Yargıtay, haksız eylem sonucunda meydana gelen zarardan birden fazla kişinin sorumluluğunun söz konusu olaylarda zarar gören kişinin bunlardan birine bir kaçına veya tamamına başvuru hakkı bulunabileceğine karar vermiştir.[102]

Aynı olay ve farklı hukuki sebepler söz konusu olduğunda da ihtiyari dava arkadaşlığı hükümlerinin uygulanması mümkündür.[103]Meydana gelen trafik kazası olayında, sigorta ve işletene karşı dava açılması örneğinde hem sözleşme hem de haksız fiil sorumluluğu söz konusudur. Bu örnekte sigorta ve işleten arasında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmaktadır.[104]

Madde hükmü ile çelişkili kararların önüne geçmek amaçlandığı gibi yargılamayı kolaylaştırmak ve dava nedeniyle oluşacak masraftan emek ve zamandan tasarruf etmek gibi amaçlar güdülmüştür.[105]Birlikte dava açma hususunda zorunluluk olmadığından yargılamanın daha iyi yönetimi ve sonuçlandırılması, davaların ayrı açılmasıyla sağlanacaksa beraber açılmış davaların ayrılması mahkemece veya tarafların talebi üzerine de gerçekleşebilir (HMK md. 167).

---

[100] Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, KT.02.03.2009, E.2008/11455, K.2009/2912, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:20.02.2020.

[101] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2426-2428; Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.482-483.

[102] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, KT.08.03.2016, E.2016/644, K.2016/3007, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:20.02.2020.

[103] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.482.

[104] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.482.

[105] Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.1263

1.2.1.3.2. Davanın Benzer Sebeplerden Doğması Halinde

Dört kiracı aleyhine kanalizasyondaki bozukluğun giderilmesi için yapılacak tamirat nedeniyle, boşaltma talebinde bulunan davacının[106] açtığı davada davalılar her ne kadar ayrı kiracı olsalar da davanın kiracıların her biri hakkında aynı sebepten doğmuş olması sebebiyle birlikte görülmesi gerektiğine karar verilmiştir (HMK md. 57). Çünkü dava birden fazla kiracı hakkında benzer sebeplerden doğmuştur.

1.2.2. Usul Hükümleri

İhtiyari dava arkadaşlarından biri hakkındaki dava, genel mahkemenin görev alanına giriyorsa diğerleri hakkındaki davada görevli mahkeme özel mahkemeler ise bu davalar aynı dava dilekçesi ile özel mahkemede açılabilir.[107]Yetkili mahkeme olarak ise ihtiyari dava arkadaşlarından herhangi birinin yerleşim yerinin yetkisini kabul edilmiştir (HMK md. 7). Ancak dava arkadaşları için ortak yetkili mahkeme bulunuyorsa ortak yetkili mahkemenin yetkisi kesin olduğundan davanın burada açılması gerekir.[108]

İhtiyarî dava arkadaşlığında davaların bağımsızlığı ilkesi bulunmaktadır. Tek dilekçeyle yazılan ve aynı duruşmalarda görülmekte olan birden çok dava ve dava arkadaşı bulunmaktadır.[109]Bu nedenle bütün davacılar için hem davanın şartları ve hem de ilk itirazlar ayrı olarak incelenecektir.[110]Ayrıca dava konusunun değeri, ispat, istinaf, temyiz sınırı her biri açısından farklı olacaktır. [111]

İhtiyari dava arkadaşlığında tahkikat ve yargılama aşaması ortaktır. Başka bir ifadeyle aynı oturumda bütün deliller incelenerek değerlendirilir. Dava arkadaşlarından birinin yaptığı açıklamaya diğerlerinin katılması zorunlu değildir. [112] Açıkça karşı konulmadığı sürece, bir dava arkadaşının gösterdiği deliller diğer dava

---

[106] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2429.
[107] Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.492.
[108] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.695.
[109] Ali Cem BUDAK ve Varol KARAASLAN, **Medeni Usul Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.108.
[110] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.695.
[111] Alangoya, Yıldırım, Deren, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, s.495.
[112] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı,** s.485.

arkadaşları için de gösterilmiş sayılır.[113]Müteselsil alacaklılık söz konusu olduğunda, her davacı için alacak miktarının ayrı gösterilmesi gerekir. Davacı birden fazla davalının müteselsil sorumlu olduğu iddiasında değilse alacak miktarını ayrı göstermek zorundadır.[114]

Şekli bakımdan birlikte açılmış olan bu davalar aslen bağımsız davalardır (HMK md. 58/2). Bu nedenle ihtiyari dava arkadaşları davada birbirinden bağımsız usul işlemlerini yapabilirler.[115] Ancak ikrar, yemin, sulh, feragat, kabul, dava konusunun devri, tanık dinletme sadece söz konusu usul işlemlerini gerçekleştiren dava arkadaşları hakkında geçerli olur.[116]Mahkeme tarafından resen dikkate alınan defiler dava arkadaşlarından biri tarafından ileri sürüldüğünde diğerleri de bundan yararlanabilir. Ancak zamanaşımı gibi defiler mahkeme tarafından resen dikkate alınmadığından yalnızca ileri süren bu def' iden yararlanır, diğerleri yararlanamaz.[117]

İhtiyari dava arkadaşlarının kişisel iddia ve savunma hususunda birlikte hareket etme zorunlulukları bulunmamaktadır.[118]Dava arkadaşlarından birinin kişisel iddia ve savunmalarından diğer dava arkadaşları yararlanamaz. Ancak ortak iddia ve savunma sadece biri tarafından ileri sürülmüşse, diğerleri de bundan yararlanabilir. İtiraz dava arkadaşlarından biri tarafından ileri sürülmüş diğerleri tarafından ileri sürülmemiş olsa dahi onlar hakkında hüküm ifade eder.[119]Fakat zamanaşımı definden bunu ileri sürmemiş olan diğer dava ortakları yararlanamaz.[120]

İhtiyari dava arkadaşları diğerlerinin davalarında üçüncü kişi durumunda olup taraf değillerdir. Dolayısıyla üçüncü şahıs olarak kabul edilen diğerlerinin tanık olma, davanın ihbarı, müdahale talebinde bulunma gibi usul işlemelerini

---

113 Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.697.
114 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.493.
115 Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, **Medeni Usul Hukuku**, s.199.
116 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.494-495.
117 Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.697.
118 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı,** s.485.
119 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.494.
120 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.494.

yapabilmeleri ihtiyari dava arkadaşlığı biçiminde mümkündür.[121] Bu durumun mecburi dava arkadaşlığında mümkün olmadığını söyleyebiliriz.

İhtiyari dava arkadaşları hakkında mahkeme aynı kararı verebileceği gibi farklı kararlar da verebilir.[122]İhtiyari dava arkadaşları hükmü sadece kendileri için kanun yoluna götürebilir. Kanun yoluna başvuru için gerekli süreler dava arkadaşlarının her birine tebliğ edildiği tarihten başlar.[123]Her bir dava arkadaşı için istinaf veya temyiz sınırı ayrı belirlenir.[124]

Mahkeme kural olarak yargılama giderlerini davadaki ilgilerine göre, dava arkadaşları arasında paylaştırabilir (HMK md. 326/3). Bunun yanında haksız çıkmaları halinde dava ortaklarının müteselsil sorumluluklarına da gidilebilir (HMK md. 326/3).

İhtiyari dava arkadaşlarının davayı kazanması halinde kendini avukatla temsil etmiş her dava arkadaşı lehine ayrı vekâlet ücretine karar verilir. Ancak aynı vekil tarafından temsil edilmişseler tek bir vekâlet ücretine hükmedilir.[125]

Dava arkadaşlarının davalarının seri dava olması durumunda ise AATUHK' un yirmi ikinci maddesine göre davacılar lehine her dosya için ayrı olacak şekilde ücretin yüzde yetmişi oranında vekâlet ücretine hükmedilir. Seri dava olmaması halinde her bir davacı lehine ayrı vekâlet ücretine hükmedilir. Dava arkadaşlarının kısmen haklı çıkması halinde yargılama gideri ve AATUHK 36. madde 2. fıkra hükmü gereğince haklı çıkma oranına göre karşı taraf ile ihtiyari dava arkadaşları hakkında paylaştırılır. Harca ise haksız çıkma oranında hükmedilir. Davanın reddi hariç harç daima davalıya yükletilir.[126]

Birden fazla davalı aleyhine açılan dava reddedilmişse ve ret sebebi aynı ise davalı lehine tek vekâlet ücreti, farklı ise ayrı vekâlet ücretine hükmedilir (AATUHK

---

[121] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.698.
[122] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.699.
[123] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.486.
[124] Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, KT.11.02.2020, E.2020/78, K.2020/1838, (**Sinerji Mevzuat**) Erişim Tarihi:25.03.2020.
[125] Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.497.
[126] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.699.

md. 3/2). Ancak ret gerekçesi aynı olsa bile davalıların her biri ayrı avukatla temsil edilmişse her dava arkadaşı lehine ayrı vekalet ücretine hükmedilir.[127]

İhtiyari dava arkadaşları davada haksız çıkarsa yargılama giderleri davadaki ilgilerine göre paylaştırılabileceği gibi, müteselsilen sorumlu olduklarına da karar verilebilir (AATUHK md.326/3).

1.3 BENZER MÜESSESSELERLE KARŞILAŞTIRMA

1.3.1.Asli Müdahale İle Benzer Ve Farklı Yönleri

1.3.1.1.Genel Olarak Asli Müdahale

İdari Yargılama Usulü Kanunu müdahale konusunu düzenlenmemiş olup bu hususta İYUK 31. madde ile Hukuk Muhakemeleri Kanununa atıfta bulunmuştur. Ancak sadece müdahale kavramı kullanılmıştır. Asli ya da feri müdahale şeklinde bir ayırıma gidilmemiştir. Doktrinde, uygulamada ve Kadastro Kanunu gibi bazı kanunlarda kendisine yer verilen bu kurum HMK 65. maddede düzenlenmiştir. İlk fıkrada müdahale kavramının kullanılmasının sebebi, feri müdahalenin yalnızca çekişmeli yargıda kullanılabiliyor olması, asli müdahalenin ise çekişmesiz yargıda mümkün olması ve yapılan müdahaleyle çekişmesiz yargı işinin çekişmeli yargıya dönüşebilmesidir.[128]Söz konusu müessese usul ekonomisi, çelişkili kararların önüne geçmek gibi amaçlara hizmet etmektedir. [129]

Yargılamanın taraflarının, hak iddiasında bulunan üçüncü kişi tarafından davalı gösterilerek açtığı dava ile ilk davanın aynı mahkemede görülmesi suretiyle asli müdahale gerçekleşmektedir.[130]Davalar aynı mahkemede ve birlikte görülmektedir. Ancak davada hukuki yararı olan kimsenin bu davayı taraflara karşı açabilmesi mümkündür.[131]Dolayısıyla asli müdahale zorunlu olmayıp 3. Kişiye sağlanan bir imkândır.

---

[127] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.701.
[128] HMK 6100 01.10.2011 md 65 Gerekçe, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:25.03.2020.
[129] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.768.
[130] Ramazan ÇAĞLAYAN, **İdari Yargılama Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, s.347.
[131] Muhammed ÖZEKES, **Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale**, Alfa Yayınları, İstanbul 1995, s.29.

1.3.1.2.Dava Arkadaşlığına Benzer ve Farklı Yönleri

- Asli müdahalede dava, ilk davanın davacısına ve davalısına karşı açılır. Bu yönüyle davacı ve davalı arasında (ilk davanın tarafları) mecburi bir dava arkadaşlığının varlığı kabul edilmektedir. Bu dava arkadaşlığı şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığıdır.[132]Şekli anlamda dava arkadaşlarının birlikte harekete etme zorunluluğu bulunmadığından her biri hakkında farklı hüküm kurulabilir ve her biri hükmü yalnız kendisi için kanun yoluna götürebilir.[133]Ayrıca sadece davanın açılışı bakımından mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Bu nedenle dava sonunda davalılar hakkında ayrı karar verilebilir.[134]

- Asli müdahalede hüküm verilinceye kadar davaya katılım mümkünken,[135]kanun yolu aşamasında asli müdahale mümkün değildir. Mecburi dava arkadaşlığında ise dava arkadaşlığı taraf ehliyetini ilgilendiren bir husus olup dava şartını oluşturmaktadır. Bu husus mahkeme tarafından resen incelenir eksiklik olması halinde esasa girilmeden dava reddedilir. Müdahalede olduğu gibi sonradan katılım mümkün değildir ancak bunun da istisnası dava devam ederken ölen şahsın mirasçılarının davaya katılmasıdır. Miras ortaklığını oluşturanların tamamının taraf olarak gösterilmemesi halinde bütün mirasçıların davaya katılmalarını sağlamak için dava arkadaşlarına süre verilir. Verilen süre içinde bu eksiklik giderilmez veya terekeye temsilci tayini gerçekleşmezse dava ehliyet yokluğundan esasa girilmeksizin reddedilir.[136]

- Asli müdahalede ilk açılan davanın davacısının davasından feragat etmesi asli müdahale davasında karar verilmesine engel değildir.[137]Asli müdahale davası ve ilk dava farklı davalar olmasına rağmen her iki dava birlikte incelenerek karara bağlanır **(**HMK md. 65/2). Asli müdahil açtığı dava hakkında verilen kararı üst mahkemeye götürebilir.[138]

---

[132] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.500.
[133] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.714.
[134] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.771.
[135] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.499.
[136] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.215.
[137] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.500.
[138] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.500.

- Asli müdahale ilk derece yargılamasının her aşamasında mümkündür.[139]İdari yargıda davalar ancak kanunda öngörülen süreler içersinde açılabilecekken asli müdahale bu yönüyle süreleri geçirmiş olan kişilere dava açabilme imkânı getirmiştir. Dolayısıyla bu yönüyle de dava arkadaşlığından farklıdır. Özel hukukta tarafların iradeleri ve talepleriyle bağlılık ilkesi gereğince asli müdahale mümkünken, idari yargıda resen araştırma ilkesi gereğince mahkemenin delilleri kendiliğinden araştırması ilkesi nedeniyle asli müdahale mümkün görünmemektedir. Ancak aksi görüşler yok değildir. Örnek olarak; tam yargı davalarında yargılama süreci devam ederken yeni bir mirasçının asli müdahil olarak davaya katılması[140]gibi. Ancak bunun asli müdahale olmadığı yukarıda verdiğimiz açıklamalardan anlaşılmaktadır (Mirasçılardan birinin taraf olarak gösterilmemesi durumunda taraflara süre verilerek veya temsilci marifetiyle bu eksiklikler giderilebiliyordu).
- Ancak çok az rastlanılan bir durum olsa da pasif dava arkadaşlığında, dava arkadaşlarından biri karşı davayla davacı ve davalı konumdaki arkadaşlarına karşı hakkını tespit ettirmesi halinde diğer dava arkadaşı ile davacı arasında asli müdahale mümkün olabilecektir.[141]
- Mecburî dava arkadaşlığında yalnızca bir dava vardır. Dava arkadaşları davanın tarafı olup üçüncü kişi değillerdir. Dolayısıyla birlikte hareket etmek zorundadırlar. Açıklanan nedenlerle, mecburî dava arkadaşlığında hem fer'i müdahale hem de asli müdahale mümkün değildir.[142]

1.3.2.Fer'i Müdahale İle Benzer Ve Farklı Yönleri

1.3.2.1.Genel Olarak Feri Müdahale

Üçüncü kişilerin, açılmış bir davanın taraflarının yanında bulunarak davaya müdahale etmeleri veya davaya katılmaları suretiyle feri müdahale gerçekleşir.[143]

---

[139] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.768.
[140] Melikşah YASİN, "İdari, Yargılama Usulünde Davaya Müdahale", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt. 69, s.442.
[141] Özekes, **Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale**, s.32.
[142] Özekes, **Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale**, s.32.
[143] Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, Turhan Kitapevi, Ankara 2017, s.839.

Tarafların yanında davaya katılma, yeni bir tarafın davaya dâhil olması anlamına gelmemektedir.[144]Görülmekte olan bir davaya katılma söz konusudur.

İYUK 31. madde davaya katılma konusunda HMK' ya atıfta bulunmuştur. Feri müdahalede asli müdahaleden farklı olarak devam eden bir davanın taraflarının yanında davaya katılma söz konusudur. Tarafların yanında davaya katılan üçüncü kişinin davanın kazanılmasında hukuki yararının bulunması gerekir.[145]Çıkarılan bir yönetmeliğin iptalinde menfaati bulunan sendikanın veya başka ilgililerin davalı idarenin yanında davaya katılması[146]örneğinde feri müdahale söz konusudur.

Ancak iptal davalarında resen araştırma ilkesi bulunduğundan davalı idarenin yanında davaya katılan kişinin pek önemi bulunmamaktadır. Açılan iptal davasının sonucunun davaya feri müdahalede bulunacak kişinin menfaatini etkileyecek nitelikte olması halinde[147] feri müdahale iptal davası açısından önem kazanacaktır. Bununla birlikte idarenin yanında değil de davacı yanında davaya katılan üçüncü kişinin işlemin hukuka aykırı olduğunun ispatına yardımcı olacağı[148]iptal davalarında açıktır.

Ancak tam yargı davalarında durum iptal davalarından daha farklıdır. Örneğin sağlık hizmeti nedeniyle açılan tam yargı davalarında, davaya neden olan eylemi yapan sağlık çalışanının fer'i müdahil olarak idarenin yanında davaya katılmasında[149]olayın aydınlığa kavuşması noktasında idarenin menfaati olacaktır.

"Kanun yolu da dahil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında müdahale veya katılma mümkündür."[150]Baki KURU' ya göre hüküm verilinceye kadar davaya müdahale söz konusu olabilirken kanun yolu incelemesinde bu

---

144 Ali Cem Budak, **Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması**, Beta Yayınları, İstanbul 2000, s.49.

145 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı,** s.495

146 Danıştay Dava Daireleri Kurulu KT.10.03.1967, E.964/1993, K.967/361, Danıştay Kararlar Dergisi, Sayı. 111-114, s.60; Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.840.

147 Şeref Gözübüyük ve Güven Dinçer, **İdari Yargılama Usulü**, Turhan Kitapevi, Ankara 1999, s.748.

148 Çağlayan, **İdarî Yargılama Hukuku,** s.350.

149 Mehmet Tosun ve Emre Tan, "İdari Yargıda Davaya Müdahale (Uygulama Ve Teori Açısından İnceleme", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Cilt.0, s.827-877.

150 Danıştay 13. Dairesi, KT.11.09.2014, E.2014/770, K.2014/2865, (**Sinerji Mevzuat**) Erişim Tarihi:23.03.2020.

mümkün değildir ancak hükmün bozulmasıyla birlikte yeni bir yargılama ve tahkikat söz konusu olacağından bu durumda davaya müdahale edilebilir.[151]Aynı şekilde Muhammed ÖZEKES de feri müdahale için tahkikat aşamasının sona ermemesi gerektiğini[152]asli müdahalede ise ilk derece yargılamasının her aşamasında[153] müdahalenin mümkün olduğunu belirtmiştir.

1.3.2.2.Feri Müdahale İle Benzer ve Farklı Yönleri

- Her şeyden önce katılan, tarafın yardımcısı konumunda olup dava arkadaşlığında olduğu gibi davanın tarafı değildir.[154]Oysa hem mecburi hem de ihtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşları davanın taraflarıdır,[155]taraf olmaksızın dava açmak mümkün değildir. Oysa müdahil olmaksızın dava açılabilmekte ve davaya katılma davanın yukarıda belirttiğimiz aşamalarında mümkün olabilmektedir. Mecburi dava arkadaşlığında dava arkadaşlarının dava dilekçesinde belirtilmeleri bir zorunluluk iken müdahilin dava dilekçesinde gösterilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Zaten müdahil sonradan katılan anlamına gelmektedir.
- Dava sonucunda taraflar hakkında karar verilirken müdahil hakkında karar verilmemektedir.[156] Feri müdahil, lehine katıldığı tarafça yetkili kılınmadıkça feragat edemez sulh olamaz tek başına yemin teklifinde bulunamaz. Davanın taraflarına yemin teklif edilebilirken feri müdahile yemin teklif edilemez.[157]
- Mecburi dava arkadaşlığı söz konusu olduğunda dava ortaklarının birlikte hareket etme zorunlulukları bulunmaktaydı. Feri müdahalede müdahil, katıldığı andan itibaren katıldığı tarafla birlikte hareket ederek davayı yürütür ve asıl tarafın işlemlerine aykırılık teşkil etmeyecek, davanın kazanılmasını sağlayacak işlemleri yapabilir.[158]
- Mecburi dava arkadaşlığında tek bir dava bulunduğundan dava arkadaşlarından birinin diğerinin yanında davaya katılması mümkün değildir. Ancak

---

[151] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.494-495.
[152] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.721.
[153] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.768.
[154] Budak, **Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması**, s.49.
[155] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.685.
[156] Yahya Kazım Zabunoğlu, **İdare Hukuku**, Cilt II, Yetkin Yayınevi, Ankara 2012, s.613.
[157] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.732.
[158] Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.736.

ihtiyari dava arkadaşlığında birden fazla bağımsız dava bulunduğundan diğer dava arkadaşı olan 3. kişi ihtiyari dava arkadaşlarından yalnızca birinin yanında feri müdahil olarak davasına katılabilir.[159]Dolayısıyla feri müdahale ihtiyari dava arkadaşlığında mümkünken mecburi dava arkadaşlığında mümkün değildir.

- Davaya katılma ayrı bir dilekçeyle yapılırken,[160]dava arkadaşlarının sonradan bir dilekçe vererek davaya katılmaları mümkün değildir. Ancak miras ortaklığında ve adi şirket ortaklığında bütün mirasçıların veya ortakların taraf olarak gösterilmemeleri halinde, davaya katılmaları için süre verilerek veya temsilci atanması suretiyle ehliyet yönünden oluşacak noksanlıklar giderilebilmektedir.
- Hem dava arkadaşlığında hem de davaya müdahalede dava konusunu ilgilendiren bildirim ve tebligatlar davanın tarafı olmayan katılana da yapılır.[161]Yargılama giderleri genellikle taraflara yükletilir. Ancak müdahil bütün yargılama giderlerinden sorumlu değildir yalnızca davaya katılım dolayısıyla oluşan masraflar katılana yükletilebilir.[162]
- Bir davayla ilgili verilen hüküm kural olarak yalnızca davanın tarafları bakımından kesin özellik taşır. Ancak feri müdahalede müdahil olan şahıs hakkında da kesin nitelik taşıyabilir.[163]Bunu hakkında hüküm verilememesiyle karıştırmamak gerekir. Hüküm kurulmaz ancak davanın tarafları hakkında verilecek hüküm katılan bakımından da sonuç doğurur.
- Hüküm, maddi bakımdan mecburi dava arkadaşlığında, ancak birlikte kanun yoluna götürebiliyorken, şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığında ve ihtiyari dava arkadaşlığında her dava arkadaşı tek başına veya birlikte kanun yoluna götürebiliyordu. Müdahil ise ancak yanında katıldığı tarafla birlikte hükmü kanun yoluna götürebilir. Dolayısıyla müdahilin yalnız başına kanun yoluna başvurma yetkisi bulunmamaktadır. Ancak müdahil hakkında yanlışlıkla hüküm verilmişse – taraf olmadığından verilmemesi gerekir-mesela müdahil dava edilen parayı ödemeye mahkûm edilmişse, feri müdahil kendisi hakkında verilen bu hüküm açısından,

---

159 Pekcanıtez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.724.
160 Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, s.229.
161 Danıştay İDDGK; KT.16.10.2003, E.2003/512, K. 2003/738, Danıştay Kararlar Dergisi, Sayı.3, 2004, s.63, v d. ; Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.842.
162 Danıştay İDDGK; KT.06.04.1973, E.2003/512, K.2003/738, Amme İdaresi Dergisi, Cilt.6, Sayı:2 2004,s.63 v d. ; Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.842.
163 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.494.

kendisini alakadar eden kısmını kanun yoluna götürebilir.[164]Ancak Bilge UMAR fer'i müdahilin, asıl taraf hükmü kanun yoluna götürmemişken fakat kanun yoluna başvuru süresi de henüz dolmamışsa ve başvuru yapma yetkisinden de asıl taraf feragat etmemiş iken kendi başına başvuru yapmasının geçerli olacağını kabul etmektedir.[165] Gerekçe olarak kanun hükmünde geçen müdahilin katıldığı tarafın yararına hareket etmesini göstermektedir.

- İhtiyarî dava arkadaşlarından birinin diğerlerinin davasında, feri müdahil olması (üçüncü kişi olarak yer alması) ancak hakkı veya borcu müdahil olacağı arkadaşının davasına bağlı olması halinde mümkündür. [166]

1.3.3.Paylı Mülkiyetle Benzer ve Farklı Yönleri

1.3.3.1.Genel Olarak

Paylı mülkiyet, bölünmeyen bir şeyin bütününe payları oranında malik olan birden fazla kimsenin mülkiyet durumunu ifade eden bir kavramdır (MK md. 688/1). Aksi kararlaştırılmamışsa paylar eşit kabul edilir (MK md. 688/2). Pay sahipleri kendi payları üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilir (MK md. 688/3). Paylı mülkiyet elbirliği mülkiyetine benzer gibi görünse de temelinde birbirinden oldukça farklı olan kavramlardır. Paylı mülkiyette her bir paydaş Medeni Kanun 693. madde 2. fıkra (koruma ve yararlanma) kapsamına giren davalar için diğer paydaşları da temsil ederek tek başına dava açabilir. Ancak ortaklardan herhangi biri müşterek mülkiyete ilişkin davayı diğerlerinin rızası olmadan açamaz. Çünkü mala ilişkin yönetim işleri önemli yönetim işlerinden sayılmaktadır. Bu konuda pay ve paydaş çoğunluğunun sağlanması gerekir.[167]Dolayısıyla pay ve paydaş çoğunluğunu oluşturan çoğunluk arasında önemli yönetim işlerinin yapılmasında mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Elbirliği mülkiyetinde ortaklığa ait mal ve hakların yönetimi ancak oybirliğiyle mümkünken, paylı mülkiyette ise her paydaş payı oranında sorumluluğa sahiptir.[168]Paylı mülkiyette maliklerin davalı olması halinde, davacının bütün maliklere karşı davayı yöneltmesi gerekir. Zorunlu geçit hakkının

---

164 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.497.
165 Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.233.
166 Özekes, **Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale**, s.31.
167 Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.226.
168 Bilge Öztan, **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, Turhan Kitapevi, Ankara 2016, s. 788.

bütün müşterek malikler davalı gösterilerek açılması gibi. Ayrıca müşterek mülkiyetin taksimi davasının da diğer bütün paydaşlara yöneltilmesi mecburi dava arkadaşlığının gereğidir.[169]

1.3.3.2.Paylı Mülkiyet ile Benzer ve Farklı Yönleri

Paylı mülkiyette pay sahiplerinden her biri kendi payıyla ilgili davayı, hak ve talebin bölünebilir olması şartıyla diğerleriyle birlikte açmaya gerek olmaksızın yalnız başına açabilir.[170]Çünkü paylı mülkiyette her paydaş üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri paylara sahiptir. İştirak halinde mülkiyette ise belirlenmiş paylar bulunmadığından ortakların birlikte hareket etmesi gerekir. Ortaklar arasında mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır.[171]

Borcun bölünebilir olduğu durumlarda, paydaşlar arasındaki ilişki ihtiyari olduğundan diğer paydaşların tümü veya her biri ayrı dava edilebilir.[172] Dolayısıyla paydaşların müşterek mülkiyete konu bir borç dolayısıyla davalı olmaları durumunda paydaşın tek başına davalı olabilmesi davacının talebinin bölünebilir olmasına veya pay sahibinin payına ilişkin olmasına bağlıdır. Davacının açtığı dava bölünemez nitelikte bir hakka ilişkin olduğunda paydaşların tamamının davalı olarak gösterilmesi gerekir. Bu durumda paydaşlar arasındaki ilişki mecburi dava arkadaşlığıdır.[173]

Mecburi dava arkadaşlığının söz konusu olduğu elbirliği mülkiyetinde ise belirlenmiş paylar bulunmadığından ortaklar haklarını ve tasarruf yetkilerini ancak oybirliğiyle kullanabilmektedir (TMK md. 702/2). Ortaklığın borçlarından ise ortaklar müteselsil olarak sorumlu olduklarından müteselsil sorumluluk gereğince ortaklardan birine veya hepsine karşı dava açılabilmektedir. Alacaklı için seçimlik

---

169 Alangoya, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı**, s.71.
170 Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir, **Eşya Hukuku**, s.347.
171 Alangoya, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı**, s.69.
172 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2451-2452.
173 Serdar Kale, **Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti**, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2010, s.147-148.

bir hak bulunmaktadır. Ancak paylı mülkiyet halinde her paydaş payı oranında borçtan sorumludur.[174]

Hak ve talebin bölünemez olduğu müşterek mülkiyetin tümünü ilgilendiren davalarda, pay veya paydaş çoğunluğuna sahip olan hisse sahipleri tarafından davanın açılması zorunludur. Pay veya paydaş çoğunluğuna sahip davacı hissedarlar arasındaki ilişki, mecburi dava arkadaşlığıdır.[175]

Paylı mülkiyeti ilgilendiren ortaklığa ilişkin menfaatlerin korunması söz konusu olduğunda paydaşlardan her biri diğer paydaşları temsil etmek suretiyle bu korumayı sağlayabilir (MK md. 693). Paylı mülkiyete konu taşınmaz üzerinde yolsuz tescil bulunması durumunda herhangi bir paydaş yolsuz tescilin terkini için dava açabilecektir.[176]Aynı şekilde üçüncü kişilerce müşterek maliklerden birinin paylı malına yönelik bir zarar söz konusu olduğunda pay sahibi payı oranında tazminat talebinde bulunabilecektir.[177]Paydaşın bu durumda diğer paydaşlarla birlikte hareket etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Müşterek malın bütününe yönelik bir saldırıyı bertaraf etme amacına yönelik açılan mülkiyetin korunmasına ilişkin davalarda hissedarlardan her biri tarafından yalnız açılabildiği gibi tümü tarafından da birlikte açılabilmesi mümkündür. Davanın kazanılması halinde diğer hisse sahipleri de bu korumadan yararlanabilecektir.[178]Mecburi dava arkadaşlığında da ortaklığın menfaatini ilgilendirmesi koşuluyla ortaklardan her biri diğerinin onayına gerek kalmaksızın veya birlikte hareket etme zorunluluğu bulunmaksızın dava ortaklığın menfaatini korumak amacıyla dava açabiliyordu.[179]

1.3.3.3.Üçüncü Kişilerin Müşterek Maliklere Karşı Dava Açması

Üçüncü kişinin istihkak davasını bütün müşterek maliklere karşı birlikte açması halinde müşterek malikler arasındaki ilişki mecburi dava

[174] Öztan, **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, s.788.
[175] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, s.2452.
[176] Kale, **Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti**, s.147.
[177] Akıntürk ve Akipek, **Eşya Hukuku**, s.400.
[178] Mehmet Ayan, **Eşya Hukuku II, Mülkiyet**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016, s.94.
[179] Mirasçıların birlikte dava açmasında kuralın istisnası bölümüne bakılabilir.

arkadaşlığıdır.[180]Aynı durum elbirliği mülkiyetinde mecburi dava arkadaşları arasında da mevcuttur.

1.3.4.Bağlantılı Davayla Benzer ve Farklı Yönleri

Bağlantılı davalar birden fazla dava konusunun birlikte incelenebilmesini sağlayan 5 ve 12. maddede sayılan istisnai durumları kapsamına almakla birlikte daha geniş bir alanı ifade etmektedir.[181]Bağlantılı dava, aynı sebep unsurlarından doğan veya davaların birinin sonucunda verilecek hükmün diğerine de etki edecek niteliğe sahip olması halinde mümkündür **(**HMK md. 45/3).

Bağlantılı davalarda birden fazla idari yargı merciinde açılan dava bulunmaktadır. Bu davalar arasında bağlantının varlığı halinde talep üzerine veya kendiliğinden açılmış davalar birleştirilmektedir. Dolayısıyla bağlantılı davalarda açılmış davaların birleşmesi söz konusu iken birlikte açılan davalarda ise aynı dilekçeyle birlikte açılmış davalar bulunmaktadır.

1.3.5.İhbar Kurumuyla Benzer ve Farklı Yönleri

İhbar müessesi, davaya müdahalede olduğu gibi İdari Yargılama Usulü Kanunu ile düzenlenmemiştir. Bu konuda da idari yargı, Hukuk Muhakemeleri Kanununa atıfta bulunmuştur (HMK md. 61-64). Ancak idari yargı, hukuk yargılamasından farklı olarak ihbarın re' sen yapılmasını öngörmüştür.[182]Buna göre davaya taraf olanlardan biri üçüncü kişinin yardımını gerekli görüyorsa bu kişiye haber verilmesini isteyebilir. Üçüncü kişi davada taraf olamayacağı gibi hakkında hüküm de kurulamayacaktır. [183]Ancak davaya müdahil olabilecektir.

İhbarda dava arkadaşlığından farklı olarak 3. Kişi taraf sıfatıyla değil katılan sıfatıyla davet edilmektedir. Mecburi dava arkadaşlığında ise çağrıya uyan dava arkadaşı hem davanın tarafı olmaktadır hem de hakkında hüküm tesis

---

[180] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2454.
[181] Celal Karavelioğlu, **Açıklama ve En Son İçtihatlarla İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Cilt. II, (yayınevi yok), Ankara 2001, s.1499.
[182] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.420.
[183] Çağlayan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.344.

edilmektedir.[184]Sonuç olarak üçüncü kişinin "taraflara nazaran üçüncü kişi" olarak anlaşılması gerektiği, buna karşılık ihbar edilen kişinin de taraf dışındaki herkes olmadığının da anlaşılması gerekir. Nitekim bazen davayı ihbar eden taraf, üçüncü kişi ile ya ihtiyari dava arkadaşı ya da karşı taraf ilişkisi içindedir. [185]

[184] Murat Atalı, **Davanın İhbarı**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2007, s.65.
[185] Atalı, **Davanın İhbarı**, s.78.

İKİNCİ BÖLÜM

İDARİ DAVALARDA DAVA ARKADAŞLIĞI

2.1.İPTAL DAVALARINDA DAVA ARKADAŞLIĞI

2.1.1.Genel Olarak

İdari yargıda "dava arkadaşlığı" kurumunun açık bir yasal dayanağı bulunmamakla birlikte, doğrudan olmasa da konuya ilişkin bazı hükümler vardır. Örneğin İYUK' un 5/2 ve 26. maddeleri bu konuda belli düzenlemeler içermektedir. Ayrıca dava arkadaşlığı müessesine ihtiyaç duyulduğu da açıktır. Çünkü uyuşmazlığın niteliğine göre bazen davacı tarafta bazen de davalı tarafta birden fazla kişinin yer alması bazen bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum daha çok maddi hukuk ilişkilerinde kendini göstermektedir. Bununla birlikte usul ekonomisinin ihtiyaçlarına cevap verilmesi açısından davanın her iki tarafında gerçekleşebilecek ihtiyari dava arkadaşlığına da ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle bu konu hem iptal hem de tam yargı davaları açısından hem davacı tarafta (aktif dava arkadaşlığı) hem de davalı taraftaki (pasif dava arkadaşlığı) uygulamalarıyla birlikte ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.1.2.Düzenleyici İşlemlerin İptali Amacıyla Açılan Davalarda

2.1.2.1.Genel Olarak Düzenleyici İşlem

Düzenleyici işlem yapabilme yetkisine sahip olan idare bu yetkisini anayasadan ve kanundan almaktadır. İdare tarafından düzenleyici işlemin yapılabiliyor olması düzenleyici işlemin şartlarından birini oluşturmaktadır. İkinci

olarak düzenleyici işlemin *"soyut, genel, sürekli ve objektif nitelikte olması*"[186]şartı Danıştay kararlarında aranan şartlardan biri olarak kabul edilmektedir. Son olarak, kanun hükmünde kararname, yönetmelik, tüzük dışında; karar, tebliğ, genelge gibi değişik isimler taşıyan ve adsız düzenleyici işlem olarak geçen idarenin düzenleyici işlemleri de bulunmaktadır.[187]

İdari Yargılama Usulü Kanunun 2. maddesi, hukuki ilişkilerde güvenlik istikrar, kazanılmış hakların korunmasını güvence altına almak amacıyla idarenin yaptığı bireysel ve düzenleyici işlemlerin hukuka uygunluğunun denetlenebileceğini[188]düzenlemiştir. Düzenleyici idari işlemler, aynı durumdaki idare edilenlerin statüleriyle ilgili kurallar ve düzenlemeler getiren işlemlerdir. Bu işlemler karşısında hukuki durumlarında değişiklik meydana gelenler iptal davası açmak suretiyle işlemlerin tamamen veya bir kısmen iptalini isteyebilirler.[189]

2.1.2.2.Düzenleyici İşlemin İptalinde Dava Arkadaşlığı

İdari yargıda tek başına dava açmak genel kural iken istisna olarak birlikte dava açabilmek de mümkündür. Ancak Danıştay bu hususta geleneksel bir yaklaşım sürdürerek birlikte dava açılabilme konusunu dar yorumlamıştır. Bunun sebeplerinden biri, tek davacı veya tek işlemin dava edildiği dava dosyalarının yargı yerleri ve yargıçların işlerini daha kolaylaştırıyor olmasıdır. Aksi durumda dava dosyalarını yönetme ve usul işlemleri yapma noktalarında birtakım zorlukların doğması muhtemel olacaktır. Diğer yandan fazla sayıda dosya devlet bütçesine daha fazla harcın yatırılması ve daha fazla sayıda dosyanın çözülmüş görünerek mahkemelerin performanslarını daha iyi göstereceği düşüncesi[190]anlamlarına gelecektir. Ancak tüm yargı yerleri için bağlayıcı olan Anayasası'nın 141. maddesinin 4. fıkrası, davaların hem daha hızlı hem de daha az masrafla

---

[186] Danıştay 2. Dairesi, KT.30.12.2019, E.2019/3666, K.2019/7617, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:10.05.2020.

[187] Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, Ekin Yayınevi, Bursa 2020, s.417.

[188] *"Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davalarında, düzenleyici işlemin tamamının iptali istenebileceği gibi, düzenleyici işlemin belirli maddelerinin iptalinin istenebilmesi de mümkündür. Ancak, her durumda iptali istenen kısımların açıkça belirtilmesi ve bu kısımların davacının menfaatini nasıl etkilediğinin ortaya konulması gerekmektedir."* Danıştay 13. Dairesi, KT. 07.08.2019, E.2019/2560, K.2019/2506, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:10.05.2020.

[189] Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.317.

[190] Ali Ulusoy, **İdari Yargılama Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020, s.180.

sonuçlandırılmasının yargı yerlerinin görevi olduğunu düzenlemiştir. Dolayısıyla bu hüküm idari yargı yerleri dahil olmak üzere tüm yargı mercilerinin gözetmesi gereken genel nitelikte bir ilkedir.[191]İdari yargıda doğrudan usul ekonomisi düzenlenmiş olmasa da bu durumu düzenleyen ilkelerden biri 5. maddedir. Bu madde birden fazla işlemin birlikte dava konusu edilebilmesini sağladığı gibi birden fazla davacının birlikte dava açabilmesine de imkan tanımıştır. Ancak idari yargıda dava arkadaşlığı konusu incelendiğinde birden fazla işlem değil birden fazla davacının dava açabilmesi konusunu düzenleyen İYUK 5. madde ikinci fıkrası ele alınmıştır. Maddeye göre birlikte dava açabilmenin temel şartı, hak veya menfaatte ortaklık ve maddi olay veya hukuki sebeplerde birlik unsurlarının birlikte ve bir arada bulunmasıdır.[192]

Hak veya menfaatin varlığı her somut olaya göre ayrı değerlendirilir. İptal davalarında menfaatin ortak olması birlikte dava açabilmek için aranan şartlardan biridir.[193]İptal davalarının amacı, işlemin iptali veya kararın ortadan kaldırılması olduğundan, iptal kararının davacıyla birlikte diğer bütün ilgilileri kapsayacak şekilde sonuç doğuracak nitelikte olması, birlikte yapılan başvurularda hukuki yararın varlığını göstermektedir. Bankaların tamamını ilgilendiren bir karar aleyhine, bankaların tek başına veya birlikte kararın iptali için açtıkları dava[194]örneğinde iptal kararının diğer bankaların da hukuki durumunda değişiklik yaratacağı açıktır. Bu nedenle yapılan başvurularda hukuki yararın var olduğu kabul edilmiştir.

Ancak menfaatin ortak olması tek başına yeterli değildir. Bununla birlikte dava açılmasına sebep olan, kesin ve yürütülmesi gerekli olan idari işlem olarak kabul edilen "maddi olay" veya idari işlemin hukuka aykırılık durumunu açıklayan "hukuki sebep" olarak kabul edilen "maddi gerekçenin" bir arada bulunması

---

[191] Dilşat Yılmaz, "Usul Ekonomisi İlkesi Çerçevesinde Türk İdari Yargılama Usulünde Sözlülük İlkesine İlişkin Bazı Değerlendirmeler", **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt. 23, s.270.

[192] Gürsel Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, Ekin Yayınevi, Bursa 2020, s.405; Turan Yıldırım, **İdari Yargı**, Beta Yayınevi, İstanbul 2010, s. 492; F. Ebru Gündüz, **İdari Davalarda Ehliyet ve Husumet**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016, s. 84; Kamile Üstün Türkoğlu, **İdari Yargılama Usulüne Hâkim Olan İlkeler,** Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s. 142.

[193] Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara 2019, s.308.

[194] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.308.

gereklidir.[195] Dolayısıyla madde hükmü ile menfaatlerinde iştirak olmak şartıyla, aynı idari işleme dayanılarak haklarında tesis edilen bir işlem bulunan ve aynı hukuki gerekçelere dayanarak hukuka aykırılık iddiasında bulunan şahısların birlikte dava açmalarında yasaya aykırılık bulunmamaktadır (İYUK md. 5/2). Yapılan açıklamalar ışığında Yükseköğretim kurumunun çıkardığı disiplin yönetmeliğine karşı, tüm yükseköğretim öğrencileri birlikte dava açabilecektir.[196]Verilen örnekte disiplin yönetmeliği tüm öğrenciler için aynıdır ve bu yönetmeliğin değişmesinde veya eski halinde kalmasında her bir öğrencinin menfaat ihlali söz konusu olacaktır. Bu nedenle tüm öğrencilerin menfaatlerinin ortak etkilenmesi söz konusu olacağından ortak bir dilekçe ile yönetmeliğin ilgili hükmünün iptali istenebilecektir. Aynı şekilde belli statüdeki kişilere ek ödeme yapılmasını düzenleyen bir genelge veya tebliğe karşı bu düzenlemeden olumsuz etkilenen görevlilerin birlikte dava açabilmesi[197] örneğinde de genelge veya tebliğden menfaatleri olumsuz etkilenecek görevlilerin ortak dilekçeyle dava açmalarının önünde açıklanan anlamda yasal bir engel bulunmamaktadır.

Doğal çevreyi etkileyen idari kararlar nitelikleri gereği hem yöre halkının hem de vatandaşların menfaatlerini ilgilendirmektedir. Bu nedenle ilgili kararlardan olumsuz etkilenen yöre halkı veya vatandaşlar kararların iptali için müşterek dilekçeyle dava açabilecektir. Termik santral kurulması, kimyasal ya da radyoaktif madde depolanması gibi yatırımların yapılmasına ilişkin idari işlemler karşısında ilgili yerlerde yaşayan halk ve vatandaşlar birlikte bu haklarını kullanabileceklerdir. Aynı şekilde tarihi ve kültürel değerlere etki eden idari kararların alınması, toplumun tamamını ilgilendiren kararlar olması nedeniyle, her bir birey tek başına veya müştereken bu haklarını kullanabileceklerdir.[198]

---

[195] Turgut Candan, **Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020, s.316.
[196] Çağlayan, **İdarî Yargılama Hukuku,** s.268.
[197] Sabri Coşkun ve Müjgan Karyağdı, **İdari Yargılama Usulü**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001, s.109.
[198] Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.317.

2.1.2.3.İhtiyari Dava Arkadaşlığının Gerçekleşme Şartları

2.1.2.3.1.Aktif Dava Arkadaşlığı

İYUK 5. madde ikinci fıkrası herkesin ancak kendisini ilgilendiren idari işlem için dava açabilmesinin istisnasını oluşturmaktadır. Bu istisnai durum gerçekte dava arkadaşlığıdır. Her ne kadar müşterek dilekçeyle dava açılabilmesi söz konusu madde ile belli şartlara bağlanmışsa da zorunlu olduğu yönünde bir ifade kullanılmamıştır. Bu nedenle ilgili maddedeki dava arkadaşlığının mecburi olmadığını sayılan koşulların varlığı halinde tarafların isteklerine bağlı olarak mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca madde başlığının "aynı dilekçeyle dava açılabilecek haller" şeklinde olması ve 5/1. Fıkrada olduğu gibi "açılabilir" ifadesinin kullanılmamış olması davacılar arasında mecburi ya da ihtiyari anlamda kesin bir ayırımın yapılmadığını göstermektedir. Bununla birlikte maddede "dava açabilme" ifadesi geçmekte olup bu ifadeyle dava açan yani davacıların dava arkadaşlığının konu edindiğini, davacı taraftakilere bu yetkinin tanınmış olması da aktif dava arkadaşlığının varlığını gösterdiği açıktır. Söz konusu maddede ayrıca sadece idari işlemler kavramı geçmektedir. Ancak yasa koyucu idari işlem deyimiyle İYUK 13. maddeye göre alınması gereken ön kararı da kapsadığından idari eylemler deyimini ekleme gereği duymamıştır.[199]

İdari yargıda dava arkadaşlığının ihtiyari veya zorunluluğu hususunda değişik görüşler bulunmaktadır. Turgut CANDAN ihtiyari dava arkadaşlığı olarak kabul ederek zorunlu dava arkadaşlığının idari yargılama hukukunda ancak davalılar açısından mümkün olabileceğini belirtmiştir.[200]Kazım YENİCE ve Yüksel ESİN' e göre; ihtiyari dava arkadaşlığına benzetilebilir ise de maddede sayılan koşulların bir arada bulunmasının zorluğu ve Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlenen ihtiyari dava arkadaşlığında belirtilen koşullardan yalnız birinin bulunmasının yeterli

[199] Kâzım Yenice ve Yüksel Esin, **Açıklamalı, İçtihatlı, Notlu İdari Yargılama Usulü**, Arısan Matbaacılık, Ankara 1983, s.158.

[200] Oğuz Sancaktar, "İdari Yargıda Tek Dilekçe İle Dava Açma (Karşılaştırmalı Hukuki Analiz)", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt. 9, s.251; Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.319.

görülmesi[201]gibi gerekçelerden dolayı Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlendiği şekliyle bir dava arkadaşlığından söz edilemeyeceği düşüncesindedir.

Hukuk yargısındaki koşulların esnekliğinin aksine idari yarıda birden fazla şartın öngörülmüş olması ve bu koşulların ancak birlikte varlığı halinde davacılara birlikte dava açabilme imkânının tanınmış olması davacılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığının var olduğunu göstermektedir. Nitekim aşağıda konuya ilişkin verilen birden fazla örnekte olduğu gibi gerek yasa koyucunun amacı gerekse de, hem HMK hem de İYUK da usul ekonomisi gereği ihtiyari dava arkadaşlığının varlığının kabulünde sakınca bulunmamaktadır.

İdari yargılama hukukundaki bu düzenlemenin, çözümleri için ayrıca emek gerektirmeyecek uyuşmazlıklarda dosyaların daha kısa sürede karara bağlanılması ve çelişkili kararların verilmesinin önüne geçmek amacını taşıdığı[202]açıktır. Bu nedenle aşağıya söz konusu maddede geçen koşullara ilişkin açıklamalar ve idari yargılama usulündeki örnek kararlar alınmıştır.

2.1.2.3.2.Aktif Dava Arkadaşlığının Gerçekleşme Koşulları

2.1.2.3.2.1.Ortak Menfaatin İhlal Edilmiş Olması

İptal davası açabilmek için hukuka aykırı bir idari işlemin varlığı yeterli değildir. Dava açacak kişinin dava açabilme ehliyetinin yanında menfaatinin de ihlal edilmiş olması gereklidir. Ehliyet kavramı ise iki anlamda kullanılmaktadır. İlk olarak, davada taraf olabilmeyi (taraf ehliyeti), ikinci olarak ise dava açabilme ve bununla ilgili hukuki işlemleri yapabilme yetkisini (dava ehliyeti) ifade etmektedir[203]. İdari Yargılama hukukunda ise taraf ve dava ehliyetini kapsamak üzere kısaca "objektif ehliyet" kavramı kullanılmaktadır.[204] Kimlerin bu ehliyete sahip olacağı konusunda İdari Yargılama Usulü Kanununda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak İYUK 31. madde birinci fıkra bu konuda Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümlerinin uygulanacağını düzenlemiştir. Hukuk

[201] Yenice ve Esin, **Açıklamalı, İçtihatlı, Notlu İdari Yargılama Usulü**, s.158.
[202] Danıştay 14. Dairesi, KT.07.02.2013, E.2012/4887, K.2013/704, Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.953.
[203] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.413; Gündüz, **İdari Davalarda Ehliyet ve Husumet**, s.17.
[204] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.192.

Muhakemeleri Kanununa göre ise "*Medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir"* (HMK md. 50). "*Dava ehliyeti, medenî hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir*" (HMK md. 51).[205] Bununla birlikte ehliyet kavramı idari yargılama hukukunda biraz daha geniş bir anlam ve kapsama sahiptir. Bu kavramla hem davada taraf olabilme ve dava açabilme ehliyeti olan "objektif ehliyet*"*, hem de idari davalara özgü olan "sübjektif ehliyet" kast edilmektedir[206].

Sübjektif ehliyet olarak iptal davalarında aranan şart dava edilecek idari işlem nedeniyle meydana gelen menfaat ihlalidir.[207]Eğer iptali istenilen işlem dava açan kişinin menfaatini ihlal etmemişse davacının dava açmada ehliyetinin yok olduğuna karar verilir. Menfaat ihlalinin gerçekleşip gerçekleşmediği, her olayın özelliği ve koşulları içersinde değerlendirilmek suretiyle ortaya konulmaktadır. Doktrin ve yargı içtihatlarında ise şahsi, meşru ve güncel[208]olmak üzere üç özelliğin varlığı aranarak bu hususta karar verildiği anlaşılmaktadır. Bunlardan birinin eksikliği halinde menfaat şartının gerçekleşmediği kabul edilmektedir.[209]Ortaöğretim kurumları disiplin yönetmeliğinin iptali istemiyle çocuğunun menfaatinin etkilediğinden bahisle babanın açtığı iptal davasında, çocuğunun öğrencilik niteliği kalmadığından, menfaatinin zarar görmeyeceği, dolayısıyla davacının dava açmada menfaati bulunmadığı[210]yönünde karar verilmiştir. Açıklanan kararda güncel bir menfaatin olmadığı gerekçesiyle sübjektif ehliyet yokluğundan ret kararının verildiği anlaşılmaktadır.

Menfaatte ortaklık ise idarenin işlem veya eyleminden birden fazla kişinin maddi ya da manevi menfaatinin etkilenmesi durumunda söz konusu olabilmektedir. Örneğin bir kanun, tüzük veya yönetmeliğin iptalinden menfaatleri etkilenenler iptali için aynı dilekçe ile birlikte dava açabileceklerdir. Taşınmaz bir mala, idare

---

[205] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.413; Gündüz, **İdari Davalarda Ehliyet ve Husumet**, s.119-20.

[206] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.413; Gündüz, **İdari Davalarda Ehliyet ve Husumet**, s.20

[207] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.192.

[208] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.559-560; Gündüz, **İdari Davalarda Ehliyet ve Husumet**, s.112.

[209] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.231; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.560.

[210] Gözübüyük ve Dinçer, **İdari Yargılama Usulü**, s.81.

tarafından el konulması olayında, tapu malikleri veya mirasçılarının menfaatlerinin ilgili işlem nedeniyle ihlal edildiğinden bahisle iptal davası açmalarında[211]hukuka aykırılık bulunmamıştır. Bununla birlikte tek başına menfaat ihlali birlikte dava açabilmek için yeterli görülmemiştir. Yukarıda açıklandığı gibi menfaat koşuluyla birlikte maddi olay veya hukuki gerekçelerde de bir ortaklığın bulunması gerekir. Nitekim Danıştay yakın tarihli bir kararında, davacıların taşınmazları açısından aralarında maddi ve hukuki yönden ortaklık bulunan ve idarenin işleminden menfaatlerinin ortak etkilenenlerin aynı dilekçeyle dava açmalarında hukuka aykırılık bulunmadığına[212]karar vermiştir.

Çevre tarihi ve kültürel değerler gibi kamunun menfaatini yakından ilgilendiren konularda, ilgililerin ilgili işlemin iptali için aynı dilekçeyle dava açabilmelerinde[213]kamu yararını ilgilendiren yönlerinin bulunduğu açıktır.

2.1.2.3.2.2. Hukuki Sebep veya Maddi Vakıanın Aynı Olması

Maddi olay, iptal davalarında idari işlem iken, tam yargı davalarında zarara sebep olan idarenin eylemidir. Bazen idari işlem de kişinin zarar görmesine neden olabilir böyle durumlarda zarara sebep olan idari işlem de maddi olay olarak kabul edilmektedir. İptal davalarında hukuki nedenin aynı olması idari işlem unsurlarındaki hukuka aykırılık iken, tam yargı davalarında idareyi sorumlu kılan sebepler hukuki neden olarak kabul edilmektedir**.**[214] Avukat olan davacıların, almış oldukları disiplin cezası işlemi ve bu işlemin dayanağını oluşturan yönetmeliğin iptal edilmesi için

---

[211] Danıştay 8. Dairesi, KT.18.03.1968, E.1966/4705, K.1968/917, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.565.

[212] "… Belediye Encümen Kararının Dava Konusu Edilerek, Kadastral Parsel Niteliğini Haiz Taşınmazlar Yönünden Açılan Davada Dava Konusu Edilen İşlemin İYUK Md 5 Uyarınca Kadastral Parseller Açısından Maddi Ve Hukuki Bağlılığın Oluştuğu Ve Böylelikle Anılan Taşınmazlar Yönünden Aynı Dava Dilekçesi İle Davanın Açılması İçin Gereken Koşulların Bulunduğu". Dolayısıyla Davacının Kadastral Parsellere Geri Dönüşüm Yapılmasına İlişkin İşlem Yönünden Görülmekte Olan Davayı Açtığı, Dava Tarihi İtibariyle Davacılar Bakımından Birlikte Dava Açılabileceği" Yönünde Karar Vermiştir." Danıştay 6. Dairesi, KT.17.10.2017 E.2013/1157, K.2017/7810, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:02.05.2020.

[213] "Başbakanlık ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına karşı Bakanlar Kurulu kararının ve bu karara dayanılarak konsorsiyumla imzalanan sözleşmenin iptali istemiyle açılan davada, dava konusu olan Konaktepe I ve II Barajı ve Hidroelektrik Santral projelerinin Türk ABD şirketlerinden oluşan konsorsiyuma yaptırılması işleminin çevre, tarihi, kültürel değerlerin korunması gibi kamu yararını yakından ilgilendiren yönleri bulunduğundan davacıların dava ehliyetinin varlığı kabul edilmiştir". Danıştay 10. Dairesi, KT.05.07.2005, E.2002/2180, K.2005/3958, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi:07.02.2020,

[214] Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.315-316.

açmış oldukları davada[215]dava açmalarına neden olan hukuki işlemin aynı olduğu, davacıların menfaatlerinin aynı işlem nedeniyle ihlal edildiği gerekçesiyle birlikte dava açmalarında, yasanın aradığı koşulların bulunduğu açıktır. Aynı şekilde, Danıştay başka bir kararında, Denizlerde Su Ürünleri Avcılığına ilişkin düzenlenen sirkülerin iptali için ilgili dört kuruluş tarafından davalı Tarım ve Köy işleri Bakanlığı'na karşı birlikte açılan davada[216] birlikte dava açma şartlarının oluştuğuna karar verilmiştir. Dava açan dört kuruluşun düzenleyici işlem olan sirkülerden menfaatlerinin etkilendiği, maddi sebep olan idari işlemin aynı olduğu dolayısıyla usul ekonomisi gereği birlikte dava açmalarının mümkün olduğu açıktır. Verilen örnek kararlardan düzenleyici işlemin iptali için aynı dilekçeyle dava açabilmek için açıklanan sebeplerin aynı anda bir arada bulunması şartları hususunda yargı mercilerinin katı bir yaklaşım sergiledikleri anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte düzenleyici işlemden menfaatleri etkilenecek olan ilgililerin ayrı olarak da dava açabilmelerinde de bir sakınca bulunmamaktadır. Örneğin; Bankaların İş Kanunu kapsamına alınması kararına karşı çeşitli bankalar tarafından birlikte açılan davada[217]Türkiye'deki bütün bankaların menfaatlerini ilgilendiren karara karşı bankalar tarafından münferiden veya müştereken dava açılabileceğine karar verilmiştir.

Aşağıda verilen iki kararda ise maddi sebeplerin ortak olmaması veya hukuki sebeplerin farklı olması nedeniyle reddedilen kararlar bulunmaktadır.

İmam Hatip Lisesinde öğretmen olarak çalışan davacılar, fazla çalışma yönetmeliğinin 5. maddesi ile Milli Eğitim Bakanlığı iç hizmet yönetmeliğinin 55. maddesinin "yatılı ve pansiyonlu okullarda nöbet süresi tam bir gündür" cümlesinin iptali ve nöbet tutulan her gün için 6 ek ders ücreti tutarında tazminata hükmedilmesi için birlikte dava açmışlardır. Ancak mahkeme iptali istenen iki ayrı yönetmeliğin, ilgili hükümlerinin hukuki dayanaklarının farklı olduğunu, davacılar arasında hak veya menfaatte iştirak bulunmadığını ve davanın maddi sebeplerinin de farklı olması

[215] Danıştay 8. Dairesi, KT.11.03.2008, E.2007/9224, K.2008/1793, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.310.
[216] Coşkun ve Karyağdı, **İdari Yargılama Usulü**, s.265.
[217] Gözübüyük ve Dinçer, **İdari Yargılama Usulü**, s.307.

nedeniyle tek dilekçeyle dava açamayacaklarına[218]karar vermiştir. Danıştay başka bir kararında "ruhsatsız yapılan yapılar hakkında ayrı yapı tatil zaptı düzenlendiği ve her iki yapı hakkında ayrı yıkım kararları alındığı, ayrı encümen kararları ile para cezasının davacılara verildiği, dava konusu iki farklı yapı arasında maddi veya hukuki bağın bulunmadığı"[219]gerekçesiyle birlikte dava açılabilme koşullarının oluşmadığına karar vermiştir.

Yukarıda açıklanan örneklerden ve kanunun yorumundan da anlaşılacağı üzere birlikte dava açmak davacıların ihtiyarına bırakılmış olup bu hususta zorunluluk olmadığı açıktır. Bu nedenle ihtiyari dava arkadaşlığında birleştirilmiş davaların ayrılmasına karar verilebileceği gibi aralarında maddi ve hukuki yönden bağlılık olan davaların da birleştirilmesine de karar verilebilir.[220]

2.1.2.3.2.Pasif Dava Arkadaşlığı

Dava açan veya davayı takip eden taraf ilk derece mahkemelerinde aktif taraftır. Kanun yolu aşamasında ise kanun yollarına başvuru yapan taraf aktif taraf olarak kabul görmektedir.[221]Pasif dava arkadaşlığı davalı tarafın en az iki kişi olması halinde mümkündür. İdari yargıda davalı taraf çoğunlukla idare iken bazen de istisnai olarak şahıslar da davalı olabilmektedir başka bir ifadeyle kanun yolu aşamasında idare aktif idarenin karşısındaki taraf pasif olabilmektedir. Bu husus çoğunlukla aktif tarafta veya kanun yolu aşamasında pasif tarafta bulunan davacının ölümüyle meydana gelen değişiklikte kendini göstermektedir. İdari Yargılama Usulü Kanunun 26/1'ncı fıkrası ölüm veya başka sebeplerle tarafların kişilik veya niteliklerinde değişiklik olması halinde takip hakkı kendilerine geçenlerin başvuru yapmalarına kadar dosyanın işlemden kaldırılacağını düzenlemiştir. Mirasçılar açısından değerlendirecek olursak, işlemden kaldırılan dosyanın yeniden açılmak suretiyle davaya devam edilebilmesi için davaya konu uyuşmazlığın mirasçıların

---

[218] Danıştay 5. Dairesi, KT.25.01.1994, E.1993/9090, K.1994/158, İbrahim Topuz ve Kadir Özkaya, **Açıklamalı, İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara 2002, s.160-161.

[219] Danıştay 14. Dairesi, KT.31.05.2017, E.2014/1100, K.2017/3751, (**Sinerji Mevzuat**) Erişim Tarihi:02.05.2020.

[220] Danıştay 6. Dairesi, KT.17.10.2017, E.2013/1157, K.2017/7810, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:02.05.2020.

[221] Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.751.

terekesini etkileyecek niteliğe sahip olması gerekir. Aksi halde dava dilekçesinin iptaline karar verilir. Bu açıklama aktif tarafta meydana gelen değişiklik nedeniyle gerçekleşen bir durumdu. Yukarıda açıklandığı gibi pasif taraf başka bir ifadeyle davalı taraf ilk derece yargı yerlerinde idaredir. Ancak kanun yolunda ilk derece mahkemelerinde davayı kazanan ve kaybeden tarafa göre bu durum değişebilmektedir. Şöyle ki; idarenin davayı kaybetmesi davacının kazanması ihtimalinde, idare, kanun yoluna başvuracağından aktif taraf, davacı taraf ise pasif taraf olacaktır. Bu durumda kanun yolu aşaması sonuçlanmadan davacı tarafın ölmesi halinde idarenin davacının mirasçılarına karşı takip hakkı doğacaktır. Dolayısıyla davanın takibinde idarenin menfaati söz konusuysa, idarenin mirasçılara karşı takibi yenilemesine kadar dosya işlemden kalkar ve yargılama süreci durur. İdarenin mirasçılara karşı takibi yenilemesi halinde ise dava kaldığı yerden devam eder.[222]Bu durumda davalı olan mirasçılara karşı davanın sürdürülmesi iki ayrı şekilde incelenir. Dava konusu terekeye ilişkin ve paradan başka bir şeyse davalı mirasçılar arasındaki ilişki mecburi dava arkadaşlığıdır. Davanın tümüne karşı devam ettirilmesi gerekir. Çünkü terekedeki mallara ve haklara elbirliğiyle mülkiyet söz konusudur. Dava konusu terekeye ilişkin ve konu parayı ilgilendiren bir alacağa ilişkinse davalı mirasçılar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığıdır. Mirasçıların müteselsil sorumluluğu gereğince davalı idare mirasçıların hepsine veya birkaçına müracaat edebilir.[223] Burada idareye seçimlik bir hak tanınmıştır. İdare mirasçıların tümüne karşı davayı yöneltebileceği gibi birine veya birkaçın karşı da yönletebilir. İdarenin mirasçıların tümüne karşı dava açması halinde mirasçılar arasındaki ilişki pasif ihtiyari dava arkadaşlığı olacaktır.

2.1.2.4.Mecburi Dava Arkadaşlığı

2.1.2.4.1.Aktif Dava Arkadaşlığı

Yukarıdaki açıklamalar ışığında davacı gerçek kişinin ölümüyle mirasçılar tarafından davanın takip edilebilmesi için dava konusunun mirasçıların haklarına etki edecek nitelikte olması gerektiği açıklandı. Bu konu iptal davası açısından özellik arz etmektedir. Buna göre iptal davasında dava konusu işlemin sonucu, davacının

[222] Coşkun ve Karyağdı, **İdari Yargılama Usulü**, s.346.
[223] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.215.

ölümüyle birlikte ortadan kalkıyorsa, mirasçıların davaya devam etmelerinde menfaatleri olmayacağından davayı takip hakları da söz konusu olmayacaktır. Mirasçıların hukukunu etkileyen bir sonucun doğması veya doğma ihtimalinin bulunması halinde mirasçıların davayı takipte menfaatleri doğacağından mirasçılar tarafından davaya devam edilecektir. Yapılan takipte mirasçılar arasındaki dava arkadaşlığı kanundan doğan mecburi dava arkadaşlığıdır.[224] Örneğin Uzman olarak görev yapan davacının 5. Ücret grubundan ödeme işleminin dayanağı olan RTÜK kararı işleminin iptali ve yoksun kaldığı hakların ödenmesi istemiyle açtığı davada[225]davanın sonucunun kazanılması mirasçıların hukukunu etkileyecek nitelikte olduğundan ölümüyle birlikte mirasçıları davaya kendiliğinden taraf olacaktır. Mirasçıların dava konusu hakkı birlikte kullanmak zorunda olmaları ve haklarında aynı hükmün verilmesi zorunluluğu mirasçılar arasında maddi anlamda mecburi dava arkadaşlığının olduğunu göstermektedir. Ayrıca davacıların ortak adres göstermeleri gerekliliği ve haklarında ortak hüküm verilecek olması da bunu desteklemektedir. [226]

Aynı durum adi ortaklık için de geçerlidir. Adi ortaklıkta yönetici ortağa dava açmak veya davayı takip için özel yetki verilmesi dışında, adi ortaklığa ilişkin davaların ortaklığı oluşturan kişilerce açılması veya bu kişilerin tamamına karşı davanın yöneltilmesi gerekir.[227]İstisnaları birinci bölümde açıklandı. Nitekim Danıştay adi ortaklığın KDV beyannamesi vermediğinden tarh edilen vergi ve cezaya ilişkin işlemin iptali istemiyle ortaklık adına açılan davayı[228]ehliyet yönünden reddetmiştir.

2.1.2.4.2.Pasif Dava Arkadaşlığı

İdari işlemin birden fazla idare tarafından tesis edilmesi mümkündür. Böyle durumlarda işlemin tesisine katılmış olan tüm idareler hasım mevkiine alınmaktadır. Aynı şekilde düzenleyici işlemi tesis eden idare ile düzenleyici işleme dayanarak

---

[224] Kale, **Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti**, s.179.
[225] Coşkun ve Karyağdı, **İdari Yargılama Usulü**, s.345-346.
[226] Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.954.
[227] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.1392.
[228] Danıştay 7. Dairesi, KT.19.11.2003, E.2000/8454, K. 2003/4807, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi: 02.05.2020.

işlem yapan idare farklı olabilir. Böyle bir durumda her iki işleme karşı dava açılmak istendiğinde bu idarelerin tümünün davalı olarak gösterilmesi gereklidir.[229]

Disiplin cezasının iptali ve buna dayanan yönetmeliğin iptali istemiyle hem Gazi Üniversitesi Rektörlüğü hem de YÖK'ün hasım olarak[230]gösterilmesinde davalı idareler arasındaki ilişki şekli anlamdadır. Dolayısıyla davalı idareler arasında maddi anlamda zorunlu bir ilişki bulunmayıp şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır.[231]

Birden fazla idarenin davalı bulunduğu, ortak kararnameler hakkında açılan dava ve icra takipleri için kararnameyi teklif eden hukuk birimi davanın taraflarının vekili olarak davayı takip edecektir.[232]Dolayısıyla tüm idareler davalı olarak gösterilecek ancak kararnameyi teklif eden bakanlığın hukuk birimi tarafından dava yürütülecektir. Nitekim Danıştay bakanlıkta müşavir statüsünde çalışıyorken, farklı bir göreve uzman olarak atanması üzerine iptal ve tam yargı davası açan davacının atamasının müşterek kararnamelerle yapıldığı, bu nedenle idarelerin tümünün taraf olarak gösterilmesi gerektiği[233]yönünde karar vermiştir. Karar ile ilgili idarelerin davalı olarak gösterilmesi gerektiği ancak ortak kararname teklifinde bulunan bakanlık hukuk birimi tarafından da davanın takibinin sağlanacağı anlaşılmaktadır.

Ayrıca son değişiklikle birlikte Başbakanlığın hasım olarak gösterileceği davalarda başbakanlık yerine Cumhurbaşkanlığının hasım mevkiine alınmak suretiyle uyuşmazlığın çözümlenebileceği anlaşılmaktadır. Cumhurbaşkanlığının da taraf olduğu davalarda, cumhurbaşkanlığınca yetkilendirilenler cumhurbaşkanlığı vekili olarak ilgili idare hukuk birimi tarafından davanın takibini yapabilecektir.[234]

---

229 Topuz ve Özkaya, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.391.
230 Gözübüyük ve Dinçer, **İdari Yargılama Usulü**, s.293.
231 Gündüz, **İdari Davalarda Ehliyet ve Husumet**, s.247.
232 Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.818.
233 Danıştay 2. Dairesi, KT.06.02.2020, E.2019/11398, K.2020/672, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:19.05.2020.
234 Oğuz Sancaktar, **İdari Yargılama Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara 2018, s.95

Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin dava edilmesi söz konusuysa Anayasa mahkemesi görevli olacaktır.[235] Cumhurbaşkanı kararlarının denetimi ise idari işlem olmaları nedeniyle Danıştay görevli mahkemedir. Ancak düzenleyici işleme dayanarak farklı idarelerce tesis edilmiş uygulama işlemlerinin söz konusu olduğu durumlarda, hem düzenleyici hem de bireysel işlemlere karşı açılan davalarda yargı mercileri farklı olacağından söz konusu idareler birlikte dava edilemeyecektir.[236]

2.1.3. İmar Planının İptali Amacıyla Açılan Davalar

2.1.3.1. Genel Açıklama

İmar planları idare tarafından yapılan düzenleyici idari işlemlerdir.[237]İdarenin işlem ve eylemlerinin yargı denetimine tabi olmaları bu işlemler aleyhine idari yargıda iptal davası açılabilmesini sağlamıştır. İmar planları Bakanlık düzeyinde yapılmışsa bu davaların görüldüğü mahkeme Danıştay'dır (DK md. 24). Diğerleri için idare mahkemesinde dava açılır. İmar planının iptali için açılan iptal davalarında objektif ehliyet yanında menfaat ihlali anlamlarına da gelen, sübjektif ehliyet koşulu da aranmaktadır.[238]

2.1.3.2.İhtiyari Dava Arkadaşlığı

İdari işlem olan imar planı değişikliklerinden menfaatleri ihlal edilenlerin aynı dilekçeyle birlikte veya tek başlarına dava açabilmeleri mümkündür. Ancak birlikte dava açabilmek için yasa bazı koşulların varlığını gerekli kılmıştır. Bu koşullar iptal davaları için aranan ehliyet şartı (objektif-sübjektif) ve maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olmasıdır (İYUK md. 5/2). Her ne kadar yasa böyle bir düzenleme yoluna gitmişse de bu hususta zorunluluk öngörmemiştir mevcut düzenlemeyle alternatif bir yol veya usul ekonomisi kolaylığı amaçlanmıştır. Böyle olmakla birlikte idari yargı mercileri yapılan başvuruları oldukça dar yorumlamıştır. Söz konusu hüküm nedeniyle oluşacak dava arkadaşlığı hukuk yargılamasından

---

[235] Turan YILDIRIM, "Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,** Cilt.23, s.15.

[236] Sancaktar, **İdari Yargıda Tek Dilekçe ile Dava Açma**, s.237.

[237] Danıştay 6. Dairesi, KT.26.09.2018, E.2016/6163, K.2018/7076, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:14.05.2020.

[238] Mustafa Yılmaz, **İmar Yaptırımları ve Yargısal Korunma**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001, s.176.

farklı olarak daha katı ve zor koşulların varlığını gerektirdiğinden aktif ve pasif ayırımına tabi tutmak suretiyle dava arkadaşlığı örnekleri ele alınmıştır.

2.1.3.2.1.Aktif Dava Arkadaşlığı

Yasadaki düzenlemeden hareketle aktif dava arkadaşlığının şartlarını belirlemek mümkündür. Ancak yasa her ne kadar hak veya menfaat ortaklığı kavramını kullanmış olsa da iptal davalarının açılabilmesi için menfaat ihlali arandığından davacılar arasında menfaat ortaklığı ve maddi olay ya da hukuki şartlardaki ortaklığın bir arada değerlendirilmesi gereklidir (İYUK md. 5/2). Bu nedenle İmar planı değişikliklerinin iptali davalarında aktif dava arkadaşlığının şartları madde hükmünden hareketle ele alınmıştır.

2.1.3.2.1.1. Menfaatte Ortaklık ve Hukuki veya Maddi Sebepler Açısından Ortaklık

Her idari işlem için dava açmak idarenin işlem yapma hususunda cesaretini kırabileceği gibi idari işlemlerde istikrarının da zedelenmesine yol açabilir. Bu nedenle gerek öğreti gerekse uygulamada idari işlemle davacı arasında menfaat ilişkisinin varlığı iptal davası açabilmek için zorunlu bir şart olarak aranmıştır. İdari işlemin kişilerin hukuki durumunda değişiklik meydana getirmesi menfaat ihlalinin varlığını gösterir.[239]

İmar planı değişikliklerinde her somut olay kendi özelinde değerlendirilmek suretiyle idari işlemden davacıların menfaatlerinin etkilenip etkilenmediği ortaya konulmaktadır. Örneğin; Danıştay, İmar planı değişikliğine konu taşınmazla doğrudan bir ilişkileri bulunmayan müteahhitlerin birlikte açtıkları davaları menfaatin yokluğu[240]nedeniyle reddederken başka bir kararında dava konusu taşınmaz üzerine yapımına devam edilen yapının durdurulmasına ilişkin işlemin iptali amacıyla açılan davada[241]müteahhitlerin yapının durdurulmasıyla doğrudan

[239] Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.81.

[240] Danıştay 6. Dairesi, KT.16.12.1992, E.1991/3213, K.1992/4962, Danıştay Dergisi, S.87, s.368, aynı yönde, Danıştay 6. Dairesi, KT.28.02.1990, E.1988/2444, K.1990/224, Danıştay Dergisi, S.80, s.249, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.249.

[241] Danıştay 6. Dairesi, KT.26.06.1993, E.1993/562, K.1993/2506, DD, S.89, s.373, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.249.

menfaat ilişkisinin olduğunu kabul ederek davacıların birlikte dava açmalarını hukuka uygun bulmuştur.

Danıştay başka bir kararında, dava konusu taşınmaz üzerindeki yapının ruhsatsız olduğundan bahisle hissedarı olan davacılara para cezası verilmesi işleminin ve yıkım kararının iptali amacıyla davacıların ortak dilekçeyle açtıkları davayı[242]yapının tamamının ruhsatsız olup olmadığı hususunun tüm ortakların menfaatlerini etkileyecek ve ilgilendirecek nitelikte olması gerekçesiyle açılan davanın esasına girmiştir. Buraya kadar menfaatin iptal davaları için temel koşul olduğu açıklandı. Ancak menfaat koşuluyla birlikte maddi olay veya hukuki sebeplerin de ortak olması gereklidir.

İmar planı değişikliğinin müşterek mülkiyet konusu taşınmazı ilgilendirmesi halinde pay sahipleri arasında[243]menfaat ortaklığı bulunacağından ve imar planı değişikliğine yol açan idari işlem de aynı olduğundan pay sahiplerinin aynı dilekçeyle idari işlemin iptalini istemeleri mümkündür. Verilen kararda davacıların menfaatlerini etkileyen maddi olay veya hukuki sebeplerin de aynı olduğu açıktır. Dolayısıyla davacıların birlikte dava açmaları yönünde bir engel bulunmamaktadır.

Şehir imar planları çoğunlukla şehir halkını ayrı ilgilendiren düzenleyici işlemlerdir. Ancak şehrin genel görünümü, estetiği söz konusu olduğunda veya yeşil alanlar, meydanlar ve yollar gibi, ortak alanlarla ilgili düzenlemeler söz konusu olduğunda imar planının kent halkının tümünü ilgilendirdiği açıktır.[244]Böyle bir durum karşısında kent halkı ortak alanlarla ilgili olarak aynı dilekçeyle dava açabileceklerdir. Nitekim Yargıtay'ın içtihat haline getirdiği kararlarında kamu yararının ve toplumu ilgilendiren değerlerin korunmasının söz konusu olduğu konularda sübjektif ehliyet koşulunun varlığı kabul görmüştür.[245]Ankara Belediyesi tarafından imar planı değişikliği kapsamında otopark yapmak amacıyla parktaki

---

[242] Danıştay 14. Dairesi, KT.07.02.2013, E.2012/4889, K.2013/706, (**Sinerji Mevzuat**) Erişim Tarihi:11.05.2020.

[243] Kerem CANBAZOĞLU ve Dilhun AYAYDIN, "İmar Planlarının Yargısal Denetimi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi,** Cilt.1, s.281.

[244] Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.318.

[245] Danıştay 6. Dairesi, KT.14.06.2019, E.2019/14992, K.2019/5705, (**Lexpera Mevzuat**), Erişim Tarihi:11.05.2020.

ağaçların kesimi üzerine Danıştay yargıçlarının menfaatlerinin ihlal edildiği gerekçesiyle açtıkları davada[246]imar planı değişikliğinin kentin genel görüntüsünü etkileyecek bir düzenleme olduğu bu nedenle kent halkının menfaatini ilgilendirdiği gerekçesiyle davacıların başvurularının kabulüne karar verilmiştir. Aynı şekilde tarihi ve kültürel değerleri korumak amacıyla idarenin kararlarına karşı toplum her ferdi tek başına veya birlikte idari işlemin iptalini dava konusu edinebilirler. [247]

İmar planı değişikliğinin ortak kullanım yerlerini görsel veya çevre estetiği açısından değiştirecek nitelikte olması halinde[248]de kent halkının menfaatleri bu durumdan olumsuz etkileneceğinden müşterek dilekçeyle dava açılabilmeleri mümkündür.

2.1.3.2.1.2.Görev ve Yetki Açısından Ortaklık

İhtiyari dava arkadaşlığının şartları yukarıda açıklandı. Ancak madde hükmünde açık bir şekilde belirtilmemiş olsa da idari yargıda görev ve yetki kuralları, dava edilen işlemlerin denetiminin ortak mahkeme ve yerde görülmesini gerektirmektedir.[249]Söz konusu özellik, hukuki bağlılığın varlığını göstermektedir. Yargı yerlerinin farklı oluşu, maddede öngörülen anlamdaki hukuki bağlılığın varlığını ortadan kaldıran bir nedendir.[250]

2.1.3.2.2.Pasif Dava Arkadaşlığı

İmar planı değişikliği kararı birden fazla idare tarafından alınmışsa, menfaati bu karardan etkilenenler kararı alan idareleri davalı (pasif) göstermek suretiyle dava açabileceklerdir. Davalı tarafta birden fazla idarenin gösterilmesi zorunluluğu aralarında pasif ve şekli anlamda dava arkadaşlığının varlığını göstermektedir.

İdari yargıda davalı taraf kural olarak idare iken istinaf, temyiz ve yargılamanın yenilenmesi aşamasında bu durum değişiklik gösterebilmektedir.

---

246 Danıştay 6. Dairesi, KT.16.12.1986, E.1986 /1323, K.1986/1135, Selami Demirkol, "İdari Yargılama Usulü'nde Ehliyet Olgusu", **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt.15, s.30-31.

247 Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.318.

248 Danıştay 6. Dairesi, KT. 16.03.1988, E.1987/1133, K.1988/647, Danıştay Dergisi, S.72-73, s.371 Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.318.

249 Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.371.

250 Danıştay 7. Dairesi, KT.17.12.1984, E.84/691, K.84/2589, Danıştay Dergisi, Sayı 58-59, s.241, Gözübüyük ve Dinçer, **İdari Yargılama Usulü**, s.303.

Taraflardaki kişilik veya nitelik değişikliği, uyuşmazlık konusunun el değiştirmesi ya da davayı takip ehliyetindeki değişiklik nedeniyle de davanın aktif veya pasif tarafında değişiklikler meydana gelebilir. Hayatta iken açtığı dava ilk derece mahkemesi tarafından reddedilen başvurucunun vefat etmesi üzerine idarenin miras bırakanın borçlarından müteselsil sorumlu olan murislerine karşı davayı veya icra takibini sürdürmesi muhtemeldir. Böyle bir durumda davalı mirasçılar arasında ihtiyari pasif dava arkadaşlığının varlığı açıktır.

2.1.3.3.Mecburi Dava Arkadaşlığı

2.1.3.3.1. Aktif Dava Arkadaşlığı

İdari yargıda mecburi dava arkadaşlığı iptal davalarında çoğunlukla davacının ölümü üzerine mirasçıların davayı takiplerinde menfaatlerinin söz konusu olduğu durumlarda, tam yargı davalarında ise idarenin sorumluluğu karşısında tazminat davası açmak suretiyle idarenin eylemlerinden doğan zararlar nedeniyle mümkündür. İmar planı değişikliğinin iptali davalarında da mecburi dava arkadaşlığı iptal davası açıldıktan sonra tarafların kişiliklerinde ölüm nedeniyle meydana gelen değişiklik nedeniyle meydana gelir. Dava konusunu oluşturan hak niteliği itibariyle mirasçıların malvarlığını etkileyecek nitelikteyse, mirasçılar ölenin görülmekte olan davalarında kendiliğinden taraf olur. Bu da hak veya menfaatin terekeye etki edecek niteliğe sahip olmasıyla mümkündür. Tereke üzerinde mirasçılar iştirak halinde malik olduklarından davanın tarafı olarak davaya devam edebilirler. Mirasçılar arasında elbirliği mülkiyetinden kaynaklanan maddi anlamda mecburi dava arkadaşlığı ile ilgili hükümler uygulama alanı bulur.

2.1.3.3.2.Pasif Dava Arkadaşlığı

İmar planı değişikliğine karşı, idarenin paylı mülkiyete konu taşınmazın tümünü ilgilendiren bir konuda paydaşlara karşı dava açması halinde paydaşlar arasında pasif dava arkadaşlığı oluşur. Çünkü müşterek mülkiyetin tümünü ilgilendiren bölünemeyen bir talebe ilişkin bir alacak için açılan davalarda davalı

konumda olan müşterek malikler arasındaki ilişki mecburi dava arkadaşlığı ilişkisidir.[251]

2.1.4.Bireysel İşlemlerin İptali Amacıyla Açılan Davalarda

2.1.4.1.İhtiyari Dava Arkadaşlığı

2.1.4.1.1.Aktif Dava Arkadaşlığı

Bireysel idari işlemler şart işlemler ve sübjektif işlemler olmak üzere ikiye ayrılır. Şart işlem, kişilerin önceden düzenlenmiş hukuki statüye girmelerine veya hukuki statüden çıkmalarına neden olan işlemlerdir. Memur olmak, öğrenci olmak, emekli olmak gibi.[252]Sübjektif işlem ise, vergi tarh tahakkuk işlemleri gibi, bireylerin hukuki durumunda değişiklik yaratan veya yeni bir hukuki durumun doğmasına sebep olan işlemlerdir.[253]Vergi mükellefleri beyan ettikleri kazanç üzerinden vergi ödeyeceklerinden bireylerin hukuki durumları birbirinden farklı olacaktır. Dolayısıyla şart işlem veya sübjektif işlemden menfaatleri ihlal edilenlerin aynı maddi olay ya da hukuki sebeplerin varlığı halinde birlikte dava açmaları (İYUK md. 5/2) mümkündür. Davalı idarede mühendis ve tekniker kadrosunda çalışan davacıların, çalıştıkları şirketin özelleştirilmesi sebebiyle yerlerine başka şahısların atanmasına ilişkin kararın iptali için aynı dilekçeyle açtıkları davada[254]Danıştay idari işlemin bireylerin hukuki statülerinde değişikliğe neden olduğunu, aynı idari işlemin doğurduğu hukuka aykırılığın dava arkadaşları açısından ortak olduğuna karar vermiştir.

Tüketiciler veya kamu hizmetinden ortak yararlananlar da idari işlemin sebep olduğu kişisel menfaat ihlallerinde, müşterek dilekçeyle işlemin iptalini talep edebileceklerdir.[255]Nitekim Danıştay sigara, içki fiyatlarına, THY uçak biletlerine yapılan zammın iptali için tüketicilerin tek dilekçeyle açtıkları davayı, zammın tüketicilerin menfaatlerini ilgilendiren bir konu olması nedeniyle hukuka uygun

---

[251] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2454.
[252] Ahmet Emrah Akyazan, "Maddi Açıdan İdari İşlemler", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt.22, s.231-232.
[253] Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s.287.
[254] Danıştay 5. Dairesi, KT.17.09.2015, E.2014/7792, K.2015/7203, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:11.03.2020.
[255] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.580.

bulmuştur. Aynı şekilde, su tarifesinin iptalinde kamu hizmetinden ortak yararlananların birlikte açtıkları davayı da menfaatlerini etkileyecek bir konu olması nedeniyle [256]hukuka aykırı bulunmamıştır. İdari işlemin belde halkının menfaatini ihlal etmesi halinde de belde halkının münferiden veya müştereken dava açabilmeleri önünde herhangi bir [257]engel bulunmamaktadır.

Ancak dava konusu edilen işlemin iptali her davacının menfaatini ayrı etkileyecek nitelikteyse davaya yol açan maddi olayların aynı olması birlikte dava açabilmek yeterli olmayacaktır. Yukarıda verilen örnek olaylarda da olduğu gibi menfaat ortaklığı ve maddi vakıaların aynı olması şartlarının bir arada bulunmaması aynı dilekçeyle dava açılmasına engel teşkil edecektir. Nitekim Danıştay kararlarının da bu yönde olduğu açıktır. 3367 Sayılı Yasa uyarınca köyünde evi bulunmayanlara arsa dağıtımına ilişkin işlemin iptali istemiyle on kişinin vekilleri aracılığıyla açtığı davada dava konusu işlem üzerinde her davacının ayrı hak ve yararı bulunduğu gerekçesiyle[258]dava dilekçesinin reddine karar verilmiştir.

2.1.4.1.2.Pasif Dava Arkadaşlığı

Bireysel idari işlem birden fazla idari makamca tesis edilmişse, tüm idareler davalı olarak gösterilir. Davalı idareler arasında şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır. İdarelerin birlikte davalı olarak gösterilme zorunlulukları bulunmakla birlikte ihtiyari dava arkadaşlığında olduğu gibi ortak hareket etme zorunlulukları bulunmamaktadır. Merkezi idarenin taşra teşkilatını oluşturan valilik ve kaymakamlıkların, devlet tüzel kişiliğinden ayrı tüzel kişilikleri bulunmamasına rağmen husumetin kendilerine de yöneltilebileceği Danıştay tarafından kabul edilmektedir.[259]Danıştay, eşinin başka bir ilde subay olarak görevlendirilmesi

---

[256] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.580.

[257] "Belediyeye ait tüm taşınmazlar üzerindeki Belediye Meclisi yetkilerinin sınırlama yapılmaksızın Belediye Başkanına devredilmesi, ihaleye esas alınan projenin imar planına aykırı olduğu, ihalenin hukuka aykırı yapıldığı bunun sonucunda Belediyenin ve kamunun zararının oluşacağı iddiasıyla belde halkı olan davacıların, söz konusu işlemden menfaatlerinin etkileneceği gerekçesiyle birlikte dava açılmasında " Belde halkının kişisel menfaatlerinin idari işlemden etkileneceğinden bahisle açılan davada hukuka aykırılık bulunmamıştır. Danıştay 6. Dairesi, KT.06.03.2009, E.2008/10609, K.2009/2685, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi.02.06.2020.

[258] Danıştay 8. Dairesi, KT.01.10.1990, E.1991/2612, K.1991/1490, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:11.03.2020.

[259] Topuz ve Özkaya, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.391.

üzerine, eş durumu özrüne bağlı olarak**,** eşinin görev yerine atamasının yapılması isteminde bulunan davacının bu isteminin reddi üzerine açtığı davada, atama işlemini tesis eden makamın Bakanlık olması nedeniyle tek başına bakanlık veya bakanlık ve valiliğin birlikte hasım konumuna alınmasını gerekli görmüştür.[260]Davalı olarak Bakanlık ve valiliğin birlikte görülmesinde idareler arasında pasif dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Ancak burada şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığından farklı olarak Bakanlığın ve taşra teşkilatını oluşturan valiliğin birlikte hasım gösterilmesinde zorunluluk bulunmamaktadır. Her iki idare ayrı veya birlikte davalı olarak gösterilebilir.

Bireysel idari işlemin iptali talebinin reddedilmesi durumunda bu karar davacının haleflerinin aleyhine idarenin lehine bir karar olacaktır. Böyle bir durumda idare tarafından davacının haleflerine karşı dava sürdürülebilmektedir (İYUK md. 26). Miras bırakanın borçlarından müteselsil sorumlu olan mirasçılara karşı idarenin davayı sürdürmesi durumunda mirasçılar arasında pasif ihtiyari dava arkadaşlığı ilişkisi bulunacaktır. Davacıya ait konutun az hasarlı olduğuna ilişkin işlemin iptali, davacının mirasçılarını da ilgilendirecek nitelikte olduğundan davalı idarenin mirasçılar aleyhine takibi yenileyinceye kadar, dosyanın işlemden kaldırılması kararında,[261]derece verilmesi işleminin reddine ilişkin kararda, idarenin mirasçılar aleyhine davayı sürdürmesi[262]örneklerinde davalı taraf olan mirasçılar arasında pasif ihtiyari dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Dolayısıyla idare tereke alacaklısı olup alacağın tamamı için mirasçıların hepsine veya birkaçına karşı davayı sürdürebilme ihtimallerinde mirasçılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı ilişkisi bulunmaktadır.

2.1.4.2.Mecburi Dava Arkadaşlığı

2.1.4.2.1.Aktif Dava Arkadaşlığı

Tarafın haleflerinin davaya katılmasına yol açacak bir olay dava arkadaşlığını doğuran sebeplerden biridir.[263]İdari yargılama usulünde bu husus yargılama süreci

---

[260] Danıştay 2. Dairesi, KT.04.12.2019, E.2018/4257, K.2019/6860, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:19.05.2020.
[261] Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Cilt II, s.1199.
[262] Danıştay 12. Dairesi, KT.14.05.1997, E.1995/6327, K.1997/1072, **Danıştay Dergisi**, Yıl.1998, S.94, s.790.
[263] Alangoya, Yıldırım ve Deren, **Medeni Usul Hukukunun Esasları**, s.144.

devam ederken taraflardan birinin ölümü halinde mümkün olmaktadır. İlgili yasa hükmü böyle bir durumda dosyanın kapanmayacağını ancak işlemden kaldırılacağını düzenlemiştir. Bunun sebebi tarafın haleflerinin veya idarenin takibi yenileyebilme hak ve yetkisine sahip olmalarıdır (İYUK md. 26/1-2). Dava konusunun sadece öleni ilgilendirmesi halinde dilekçenin de iptal edileceği (İYUK md. 26/2)[264] hükmü iptal davasının koşullarından olan ve temelinde menfaati olanların ancak davayı takibe hakkı olduğu düşüncesinden doğan menfaat koşulunun başka bir görünümüdür. Olumsuz sicilin iptali istemiyle davacının açtığı iptal davasında, davacının ölümüyle birlikte dava konusunun yalnızca dava açan kişiyi ilgilendirmesi gerekçesiyle dava dilekçesinin iptal edilmesi[265]davanın mirasçıların hak veya menfaatlerini etkilemeyecek nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır.

2.1.4.2.1.1.Davanın Taraflarından Birinin Ölümü Halinde Mecburi Dava Arkadaşlığı

İYUK 26. madde hükmüne göre davacının ölümü halinde iptal davasının konusu mirasçıların mali durumunu etkileyecek nitelikteyse, mirasçıların davayı takipte menfaatlerinin olduğu kabul edilmektedir.[266]Nitekim Danıştay ve AYİM de iptal davalarının davacı tarafından ölmeden önce açılması halinde mirasçılarına maddi anlamda imkân sağlayacak nitelikte olan davalarda mirasçıların takip yetkilerinin bulunduğuna karar vermiştir.[267]Söz konusu hükme göre, taraflardan birinin ölümü halinde, derdest davanın mirasçıları ilgilendirip ilgilendirmediği hususu mahkeme tarafından araştırılır. Açılmış olan dava yalnızca öleni ilgilendiren bir dava olduğunda mirasçıların bu davaları sürdürmesi mümkün olmayacağından, mahkeme, 26. madde 2. fıkra hükmüne göre davanın konusuz kalması nedeniyle dava dilekçesinin iptaline karar verir. Nitekim Danıştay; Görevde Yükselme Sınavında sorulan 6 sorunun hatalı olduğu iddiasıyla idare mahkemesinde açılan davada 5 sorunun iptaline karar vermiş, ancak diğer sorunun iptali istemi hukuka

[264] Can Çınar Evren, "İptal Davalarında Kendiliğinden Araştırma İlkesi", **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt.12, s.705.
[265] Danıştay 12. Dairesi, KT.15.02.2000, E.99/954, K.2000/754, Coşkun ve Karyağdı, **İdari Yargılama Usulü**, s.344.
[266] Yıldırım, **İdari Yargı**, s. 506.
[267] Danıştay DDK, KT. 02.02.1979, E.977/408, K. 979/18, Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.834.

uygun bulunmayarak reddedilmiştir. Süreç devam ederken davacı vefat etmiş ve davalı idarenin temyiz istemi üzerine uyuşmazlık yeniden incelenerek dava konusunun yalnızca davacıyı ilgilendirdiğinden bahisle dava dilekçesinin iptaline[268]karar verilmiştir.

Aşağıda miras bırakanın ölümüyle mirasçılara etkisi bakımından bazı haklar ele alınarak mirasçılarca dava takip yetkileri hususu değerlendirilmiştir.

2.1.4.2.1.2.Mirasçılara Etkisi Bakımından Bazı Hakların Değerlendirilmesi

2.1.4.2.1.2.1.Emekli Maaşı

Emekli maaşı mali bir ödenek olup şahsa bağlı ve ölüme kadar devam etmekte olan bir hak olduğundan sonrakilere devredilemez ve feragat edilemez.[269] Kişinin çalışması karşılığında prim ödeyerek kazandığı emekli maaşı ölümüyle birlikte son bulur. Dolayısıyla başkalarına devri mümkün olmadığı gibi mirasçılarına da geçmemektedir. Ölüm aylığı ise miras bırakanın bıraktığı bir hak olmayıp ölen kişinin sağken ödediği primler nedeniyle kanunun mirasçılarına tanıdığı bir haktır. Dolayısıyla mirasa dâhil olmadığı gibi miras reddedilse dahi ölüm aylığı hakkı devam edecektir. Ancak Danıştay bir kararında, davacının ölümü halinde dul ve yetimlerine bağlanacak emeklilik aylığını etkileyecek davaların ölenin dul ve yetimlerince takip edilmesinde menfaatleri olduğuna karar vermiştir.[270]

2.1.4.2.1.2.2.Dul ve Yetim Maaşı

Dul ve yetim maaşına gelince bu maaş da emekli maaşının teferruatındandır[271]ve aynı özelliklere sahiptir. Bu maaşa hak kazanmak mirasçılıktan kaynaklanmayıp kanunun dul ve yetimlere tanımış olduğu bir haktan ileri gelmektedir. Medeni Kanun gereğince mirasçılar miras bırakanın borçlarından mirası reddederek kurtulurken sosyal güvenlik hukukundan kaynaklanan hak olan dul aylığı

---

[268] Danıştay 2. Daire Başkanlığı, KT. 22.10.2015, E.2015/3282, K.2015/8275, (**Emsal Danıştay Uyap)**, Erişim Tarihi:17.04.2020.

[269] Sıdık Sami Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, Cilt. I, Hak Kitapevi, İstanbul 1966, s.1242.

[270] Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Cilt II, s.1197.

[271] Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, s.1242.

ve yetim aylığından yararlanabilmektedirler. Dolayısıyla alacaklılar bu maaşa haciz koyamazlar.

2.1.4.2.1.2.3.Malullük Maaşı

Malûllük maaşının da emekli maaşından farkı olmayıp 5510 sayılı Kanunun aradığı koşulların bulunması halinde eş, çocuklar, anne ve baba kanunun belirlediği oranlarda malullük maaşı almaya hak kazanır. Yukarıda geçen açıklamalar malullük maaşı için de geçerlidir.

2.1.4.2.1.2.4.Emeklilik İkramiyesi

Emeklilik ikramiyesi de emekli aylığı gibi, sosyal haklardandır. İkramiye de kişiye bağlı haklardandır ölüm halinde malvarlığı haklarından olmadığından mirasçılara geçmez, ancak kanunun kendilerine hak tanıdığı dul ve yetimler şahıslarına bağlı bir sosyal hak olarak ikramiyeyi alabilirler. Yukarıda açıklandığı gibi bir statünün sağlamış olduğu menfaatler kanunen belirlenen şahıslara ait olur. Ölen şahsın malvarlığı hakları gibi mirasçılarına geçmez. Dul ve yetim maaşı, emekli maaşlarında açıklandığı gibidir.

Ancak bunlar işlendikten sonra durum değişir. İşlenen maaşlar malvarlığı haklarına dâhil olur ve mirasçılarına geçer. Bu tür alacaklardan doğan uyuşmazlıklar da adliye mahkemelerinde görülür.[272]Dolayısıyla mirasçıların malvarlığı haklarını ilgilendirdiğinden bu hakkın mirasçılar tarafından birlikte dava edilmesi gerekir. Bu nedenle mirasçılar arasında mecburi bir dava arkadaşlığının varlığı kabul edilebilir.

2.1.4.2.1.2.5.Manevi Tazminat

Manevi tazminat hakkı şahsa bağlı haklardandır. Bu hak dava açılmak suretiyle talep edilmişse kişinin malvarlığı haklarını etkileyeceğinden miras yoluyla intikal edecek olup dava esnasında taraflardan birinin ölümüyle mirasçılar tarafından davaya devam edilebilecektir. Mirasçılar tarafından hakkın birlikte kullanılması ve davanın hepsi tarafından birlikte yürütülmesi gerekeceğinden aralarında mecburi

[272] Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, s.1225.

dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Nitekim Yargıtay[273]ve Danıştay kararları da aynı yöndedir. "*Manevi tazminat alacağı şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olup mutlaka hak sahibi kişi tarafından kullanılması gerekmektedir. Bu özelliğinden dolayı dava konusu edilmemiş ve manevi tazminatı gerektiren zarara neden olmuş kişiye karşı ileri sürülmemiş manevi tazminat alacağı başkalarına devredilemez ve miras yoluyla geçmez. Ancak bu hakkın dava açılmak suretiyle bir kez dermeyan edilmesi sonucu artık şahsa bağlı olmaktan çıkarak kişinin mamelekine girdiği ve dolayısıyla miras yolu ile intikal edebileceği ve devredilebileceği tartışmasızdır (Yargıtay 21. HD, K.T.24.03.2016 tarih ve E.2015/8769, K.2016/5171).*

2577 sayılı Kanun'un 26. maddesinin 'yalnız öleni ilgilendiren davalara ait dilekçeler iptal edilir' hükmünden kastedilen; münhasıran ölenin şahsına sıkı sıkıya bağlı olan, başkalarına devir ve temliki veya miras yoluyla intikali mümkün olmayan haklarla ilgili davalardır. Bunun dışında, Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca, ölene ait bulunan bütün haklar, mallar ve borçlar mirasçılara geçeceğinden, dava açılmakla mameleki niteliğe dönüşen haklar da ölenin malvarlığının bir bölümünü oluşturacağından, açılmış bulunan bu tür davaları ölenin mirasçılarının takip etme hakkı bulunduğunun kabulü gerekir".[274]

2.1.4.2.1.2.6.İptal Davasından Sonra Tam Yargı Davası Açılması Halinde

Benzer bir durum İYUK 12'nci maddede mevcuttur. Buna göre idarenin işleminden zarar gören bu zararın giderilmesi için iptal davasından sonra tam yargı davası açabilecektir. Dava devam ederken davacının ölmesi üzerine tam yargı davası açılmamış olsa dahi açılan dava mirasçıların mal varlığını veya haklarını ilgilendirecek bir konuya ilişkin olduğundan mirasçıların davayı takipte ve tam yargı davası açmada hakları olacaktır. Danıştay 5. Dairesi 1990/4497 E. , 1992/1517 K. İçtihat Metninde; iptal davasında idari işlem hakkında verilecek kararın mirasçıların açacakları tam yargı davasının esasını etkileyecek nitelikte olması halinde mirasçıların davayı takip yetkilerinin bulunduğuna karar vermiştir. Dava hakkında

[273] Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, KT.24.03.2016, E.2015/8769, K.2016/5171, (**Karar Arama Yargıtay),** Erişim Tarihi: 17.03.2020.

[274] Danıştay 10. Dairesi KT.16.10.2017, E.2017/749, K.2017/4115; Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s. 398

kısa bir açıklama yaptıktan sonra ilgili kararın bir bölümü aşağıya alınmıştır. Dava konusu, sıkıyönetim komutanının istemi üzerine görevine son verilen murisin, sıkıyönetim kalktıktan sonra göreve iade için yaptığı başvurunun reddi üzerine açtığı iptal davası devam ederken ölmesi ve davayı takip için mirasçıların yaptığı başvurunun reddedilmesidir. İdare mahkemesi söz konusu işlemin yalnızca öleni ilgilendirdiği bu nedenle mirasçıların davayı takip haklarının olmadığı ancak özlük ve emeklilik hakları açısından mirasçılarının dava açabileceğine karar vermiştir. Davacıların kararı temyiz etmesi üzerine aynı karar onanmış ancak davacıların karar düzeltme talebi üzerine uyuşmazlığın esası yeniden incelenerek aşağıdaki karar verilmiştir. *"Uyuşmazlığa yol açan işlemin niteliği ile dayandığı nedenler ve yasanın 12.maddesi, miras bırakanın açtığı iptal davasının sadece öleni ilgilendirmediğini göstermektedir. İptal davasının sonucunun mirasçılara tam yargı davası açabilme hakkını tanıyacak nitelikte olması nedeniyle davacılar tarafından davanın takip edilmesinde menfaat ilişkisi bulunmaktadır. Olayda ölen kişi sağlığında aynı madde uyarınca önce iptal davası açmış ve bu davanın karara bağlanması üzerine tam yargı davası açabilme hakkını saklı tutmuş olduğuna göre varislerinin davayı kaldığı noktadan takip haklarının bulunduğunu kabul etmek zorunludur. Belirtilen hukuksal nedenlerden dolayı, mirasçıların başvurmaları halinde başvurularının mahkemece değerlendirilerek uyuşmazlığın esası hakkında bir karar verilmesi gerektiğine*[275] karar verilmiştir

İptal davasının özelliği kendisinden sonra tam yargı davası açılmasını gerektirecek nitelikteyse bu durum mirasçıların malvarlığını etkileyeceğinden mirasçılar tarafından dava takip edilebilecektir. Mirasçıların bu davaları takip etmeleri veya açmaları söz konusu olduğunda birlikte hareket etme zorunluluklarının bulunduğu ilk bölümde ayrıntılı bir şekilde açıklandı.

2.1.4.2.1.2.7.Dava Konusunun Devri Halinde Dava Arkadaşlığı

Dava konusunun devrinde de dava arkadaşlığı doğabilir. Mesela alacağın birden fazla kişiye bölümler halinde devredilmesinde veya alacağın bir bölümünün

[275] Danıştay 5. Daire, KT.21.05.1992, E.1990/4497, K.1992/1517, (**Emsal Danıştay Uyap**) Erişim Tarihi:21.02.2020.

devrinde bu durum ortaya çıkacaktır.[276]Davacı, davasını devralanlara karşı devam ettirmek isterse, davalı tarafta pasif dava arkadaşlığı oluşacaktır. Bir kısmı devredilmişse devreden ve devralan arasında da dava arkadaşlığı oluşacaktır.[277]

Benzer şekilde dava açan kişinin dava devam ederken iflas etmesi örneğinde dava takip hakkı birden fazla alacaklıya devredilebilecektir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda devralan alacaklılar arasında da İcra İflas Kanuna göre dava arkadaşlığı doğacaktır.[278]Öte yandan davacı tarafın dava açtıktan sonra kurduğu yeni hukuki ilişkiler nedeniyle davayla menfaat ilişkisi sona ermiş olabilir. Davacının davayla menfaat bağı koparken hukuki ilişki kurduğu tarafın davadan menfaati doğmuş olacaktır. Bu durum taşınmazla ilgili davalarda karşımıza çıkabilmektedir. Taşınmazını satan taraf, davaya konu taşınmazla ilgili davası devam ederken satış işlemini gerçekleştirmişse taşınmazın yeni sahibinin davayı takip yetkisi kanun gereğince doğmuş olacaktır.

Danıştay 6. Dairesinin bu konuyla ilgili olarak" dava konusu taşınmazı dava sürerken satın alan kişinin İYUK 26. madde gereğince davacı olarak kabul edilmesi gerektiğini davanın bu kişiyle sürdürüleceği ve eski davacının yanında müdahil olarak katılımının yanlış olduğu yönünde kararı mevcuttur.[279]

6100 sayılı HMK md. 125'te de dava konusunun devri halinde davacıya tanınan seçimlik haklar sayılmıştır. "Buna göre davacı isterse; davalı tarafla davasından vazgeçer ve devralana karşı sürdürür. Bu durumda davacının davayı kazanması halinde yargılama giderlerini devreden ve devralan müteselsil sorumluluk gereği karşılar (a fıkrası). Diğer seçimlik hak olarak davacıya, davanın devreden tarafa karşı tazminat davası olarak dönüştürebilme olanağının sağlanmış olması (b fıkrası)". Karardan da anlaşıldığı gibi meydana gelen değişiklik davacıdan kaynaklanmayan bir husus olduğundan davacıya seçimlik hak tanındığı gibi davanın devam etmesi için de devreden ve devralana karşı davanın devam edilmesi kanun

[276] Alangoya Yıldırım ve Deren, **Medeni Usul Hukukunun Esasları**, s.144; Alangoya, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı,** s.61.
[277] Alangoya, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı**, s.61.
[278] Alangoya, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı**, s.61.
[279] Danıştay 6. Dairesi, KT.15.12.1987, E.1987/779, K.1987/1180, Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Cilt II, s.1202.

tarafından düzenlenerek davacının dava açma ve sürdürme hakkı garanti altına alınmıştır. 6100 sayılı HMK 125. maddenin 1. fıkrası davalı tarafın dava konusunu devretmesi halinde davacının seçimlik haklarını sayarken 2. fıkrasında davacı tarafta dava konusunu devralmış kişinin davacının yerine geçerek davaya kalan yerden devam edebileceği düzenlenmiştir.

2.1.4.2.1.2.8.Davaların Birleştirilmesi Halinde Dava Arkadaşlığı

Mecburi dava arkadaşlığında birlikte hareket etmek temel ilke ve zorunlu olduğundan ayrı açılmış davaların birleştirilmesi mümkün değildir. Ancak dava arkadaşlarından bir kısmı tarafından açılan dava hemen reddedilmeyecektir. Diğerlerinin katılım sağlaması veya muvafakat etmesi ile sorun çözülecek ve dava birlikte açılmış sayılacaktır. Dolayısıyla mecburi dava arkadaşlarının ayrı bir dava açarak önce açılan davayla açılan davayı birleştirmelerine gerek bulunmamaktadır.[280]

İhtiyari dava arkadaşlığında veya bağlantının mümkün olduğu hallerde ayrı açılmış davaların birleştirilmesi talep edilebilir (HMK md. 166).[281] İdari yargılama kanununda düzenlenen bağlantılı davalar (İYUK md. 38-42) kavramı, birden fazla davaya konu edilmesi gereken dava konularının bir arada incelenebilmesini sağlayan 5 ve 12. maddede sayılan istisnai durumları kapsamına almakla birlikte daha geniş bir alanı da ifade etmektedir.[282]Bir kuruluşun özelleştirilmesine ilişkin karar, o kuruluşun çalışanlarını ilgilendireceğinden çalışanların ayrı bir şekilde açtıkları davaların, daha sonra İYUK 38. madde kapsamında birleştirilmesi[283]örneğinde idarenin işleminden etkilenen kişilerin davalarının bağlantı yoluyla birleştirilebilmeleri mümkündür.

2.1.4.2.2.Pasif Dava Arkadaşlığı

Bazen bir idari işlem birden fazla kamu kuruluşunca yapılabilmektedir. Böyle durumlarda işlemi gerçekleştiren kamu kuruluşlarının birlikte davalı gösterilmesi gerekmektedir. Başbakanlık ile Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılan atama

---

[280] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.487.
[281] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.487.
[282] Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Cilt II, s.1499.
[283] Melikşah Yasin, "İdari Yargıda Bağlantılı Davalar**, Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi,** 2007, Sayı.60, http://www.e-akademi.org/ Erişim Tarihi:07.05.2020

işlemine karşı hem Başbakanlık Milli İstihbarat Teşkilatının hem de Kültür ve Turizm Bakanlığının davalı konumuna alınması gerekir.[284]Verilen örnekte davalı idareler arasında şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı mevcuttur. Hakeza bireysel işlemi düzenleyen birden fazla idarenin varlığı halinde de davalı idareler arasında şekli anlamda mecburi dava arkadaşlığı bulunacaktır.[285]

2.1.4.Kamulaştırma İşleminin İptali İçin Açılan Davalarda

Kamu yararı gerekli kılıyorsa idarelerin özel mülkiyete konu taşınmazları kanuna uygun şekilde kamulaştırabileceği Anayasada düzenlenmiştir (Anayasa md. 46). Ayrıca kamulaştırma işlemine konu taşınmazlar da Kamulaştırma Kanununda belirtilmiştir (Kamulaştırma Kanunu md.1). Hak veya menfaatleri kamulaştırma işlemi nedeniyle ihlal edilenler, işlemin hukuka uygunluğunu denetlemek amacıyla idari mercilere başvuru yapabilmektedirler. Başvuru yapılırken mülkiyetin özelliği gereği maliklerin bazen tek başına bazen de birlikte hareket etmeleri gerekmektedir. Kamulaştırmanın, taşınmazları ilgilendiren bu boyutu göz önüne alınarak iştirak ve müşterek mülkiyette kamulaştırma işleminden menfaatleri müşterek olarak etkilenenlerin dava arkadaşlığı bu başlık altında incelenmiştir.

2.1.4.1.İştirak Mülkiyet Halinde

2.1.4.1.1.İhtiyari Dava Arkadaşlığı

İdare tarafından kamulaştırılan taşınmazlar üzerinde malikler iştirak halinde mülkiyet sahibiyse ve kamulaştırma işlemi aynı karar ve aynı amaca dayanarak yapılmışsa davacılar birlikte dava açabileceklerdir (İYUK md. 5/2).[286]Danıştay bu hususta "…idarenin organize sanayi sitesi yapmak amacıyla davacıların iştirak halinde malik oldukları taşınmazların kamulaştırılması işlemine karşı taşınmazlara iştirak halinde malik olan davacıların aynı dilekçeyle dava açmalarını" İYUK 5. madde ikinci fıkra koşullarını bir arada taşıması nedeniyle hukuka uygun

---

[284] Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.827.

[285] Danıştay 5. Dairesi, KT.30.11.2010, E.2008/2439, K.2010/6876, **Danıştay Dergisi**, Yıl: 2011, Sayı: 126, https://www.danistay.gov.tr/, Erişim Tarihi:20.05.2019, s.212 vd.

[286] Danıştay 6. Dairesi, KT.17.04.1986, E.86/157, K.86/400, Gözübüyük ve Dinçer, **İdari Yargılama Hukuku**, s.309.

bulmuştur.[287] Danıştay başka bir kararında da, iştirak halindeki mülkiyetin kamu hizmetine ayrılmasına ilişkin belediye encümeni kararına karşı, davacıların ortak dilekçeyle dava açmalarında[288]kamulaştırılan taşınmaza elbirliğiyle mülkiyet sahibi olmaları, aralarında menfaat ortaklığının bulunması, idari işlemden kaynaklanan hukuka aykırılıkların da ortak olması nedeniyle başvuru hukuka uygun bulunmuştur.

Müşterek mülkiyete ilişkin taşınmazların bir bölümünün kamulaştırılmasında müşterek maliklerin hem birlikte hem de ayrı şekilde dava açabilmeleri mümkündür. Taşınmazın bir bölümünün kanalizasyon bağlantısı yapılmak üzere belediyece kamulaştırılması işlemine karşı taşınmaza müşterek olarak malik olanlar[289]aynı dilekçeyle dava açabilmektedirler. Kamulaştırma Kanunu iştirak ve müşterek mülkiyettin söz konusu olduğu durumlarda paydaşlara tek başına da dava açabilme imkanı tanımıştır (KK md.14/3).

2.1.4.1.1.1.Hakkın ve Talebin Bölünebilir Olması Halinde

İştirak halindeki mülkiyette maliklerin birlikte dava açabileceğini yukarıda açıkladık. Ancak kamulaştırma bedelinin ödenmesi veya talep edilmesi bölünebilen bir borç olduğundan istisnai olarak her malik kendi hisseleri için kamulaştırma bedel artırım davası açabilirler (İstimlak Kanunu md.14/3). Dolayısıyla paydaşlardan biri yalnız başına dava açabileceği gibi diğer maliklerle de birlikte açabilir. Bu halde paydaşlar arasındaki ilişki mecburi değil ihtiyaridir.[290]İdare de aynı şekilde iştirak halindeki maliklerden yalnızca birinin hissesi için, kamulaştırma bedelinin indirilmesi davası açabileceği gibi maliklerin hepsine karşı da kamulaştırma bedelinin indirilmesi dava açabilir. Dolayısıyla davalı malikler mesela mirasçılar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığıdır.[291]

---

[287] Danıştay 7.Dairesi, E.86/157, K.86/400, Sancaktar, **İdari Yargıda Tek Dilekçe ile Dava Açma**, s.241.
[288] Danıştay 6. Dairesi, KT.17.04.1986, E.1986/157,K.1986/400, Cafer Ergen, **İdari Yargılama Usulü Kanunu Şerhi**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s.105.
[289] Danıştay 6. Dairesi, KT.19.02.1991, E.1990/1071, K.1991/256, Danıştay Dergisi, S.82-83, s.487, Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.321.
[290] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2393.
[291] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2451.

Kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davalarında da iştirak halinde mülkiyet durumunda paydaşlar arasında mecburi dava arkadaşlığının bulunmaması (2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu md. 14/3. fıkra)[292]ilgili kanundan doğan düzenlemeden kaynaklanmaktadır.

2.1.4.1.1.2.Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi

Daha önce açılmış bir davaya mirasçılar tarafından devam edilebilmesi için devam eden davanın mirasçılarla ilgili olması gerekir. Kamulaştırma işlemleri genelde bir taşınmaza ilişkin olduğundan, bu davalar mirasçıların mali haklarını doğrudan etkileyebilmektedir. Bu nedenle kamulaştırılan taşınmazın iptali için açılan davada davacının ölümü üzerine mirasçılar davaya devam edebilmektedir (İYUK md. 26). Maddeyle, davayı takip yetkisi kendilerine geçen mirasçılar arasında mecburi dava arkadaşlığının doğduğunu söylemek mümkündür. Oluşan dava arkadaşlığı, dava açılırken değil dava devam ederken davacının ölümüyle kendiliğinden gerçekleşen mecburi dava arkadaşlığıdır.[293]

İdarenin almış olduğu kamulaştırma kararından sonra taşınmaz malikine ve zilyedine karşı açılan davada taşınmaz malikinin ölmesi üzerine mirasçıların davaya dahil edilmek suretiyle devam etmelerinde[294]mirasçılar arasında kanundan doğan mecburi dava arkadaşlığı bulunmaktadır. Mirasçılar tarafından dava takip edilebileceği gibi mirasçılara karşı da dava sürdürülebilir. Bu durumda devam eden davanın konusuna göre mirasçılar arasındaki dava arkadaşlığının mecburi mi ihtiyari mi olduğu belirlenir. Şöyle ki; dava konusu para alacağı dışında olduğunda davanın tüm mirasçılara yöneltilmesi gerektiğinden mirasçılar arasındaki dava arkadaşlığı mecburidir.[295]Diğer ihtimalde ise ihtiyari olduğu birinci bölümde açıklandı.

---

[292] Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, KT.20.06.2019, E.2019/225, K.2019/12184, (**Legalbank**) Erişim Tarihi: 20.01.2020.

[293] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2452.

[294] Danıştay 6. Dairesi, KT.05.02.2008, E.2007/8752, K.2008/664, Danıştay 15. Dairesi, KT.19.10.2016, E.2016/6898, K.2016/5015; DİDDK, KT.26.03.2010, E.2009/511, K.2010/129, Çağlar Burak Burtan "**İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet**",Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s.53.

[295] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.214.

2.1.4.1.1.3.Müşterek Menfaatlere İlişkin Davalarda

Köy orta malının, kamulaştırılan taşınmazın bedeli karşılığında köy halkından bir kişiye verilmesi işleminin, köy sakinleri tarafından menfaatlerini ortak olarak ihlal ettiği gerekçesiyle açılan iptal davasında[296]davacılar arasındaki ilişki mecburi değil ihtiyaridir. Birlikte açılan davada köy sakinlerinin müşterek menfaatlerinin ihlal edilmiş olduğu ve dava konusu edilen kamulaştırma işleminin de davacılar açısından aynı ve ortak olduğu anlaşılmaktadır.

Kamu yararını ilgilendiren çevre, imar planı uygulamaları, tarihi ve kültürel değerlerin korunması konularında belde sakinlerinin kişisel menfaatlerinin varlığı kabul edildiğinden[297] ihlali halinde birlikte dava açılabileceği doktrin ve uygulamada kabul edilmektedir. Merkezi ısıtma sisteminin ihale edilmesine ilişkin belediye encümeni kararının iptali istemiyle belde sakinleri tarafından açılan davada, 5393 Sayılı Belediye Kanununun 13. maddesinin belde halkına dava açma imkânı verdiğini mahkeme kararında açıklanmıştır.*[298]*

Elbirliği mülkiyetinde ortaklığı oluşturanlardan her birinin ortaklık haklarının korunmasını isteyebileceği ve diğer ortakların da bundan yararlanabileceği hükmü (TMK md. 702) ortaklığın menfaatlerini korumaya dönük davalarda, paydaşlar arasında mecburi dava arkadaşlığının bulunmadığını göstermektedir. Paydaşlardan herhangi birinin bu davaları tek başına açabilmesi ve ilgili korumadan diğer paydaşların yararlanması mümkündür.[299]Buna karşılık davayı açan davayı kaybederse bu durum diğer hissedarları etkilemeyecektir çünkü diğer hissedarlar

---

[296] Danıştay 6. Dairesi, KT.18.11.1986, E.1986/664, K.1986/967, Danıştay Dergisi, Sayfa Aralığı.66-67, s.294, DİDDGK, KT.06.12.1996, E.1995/396, K.1996/598, Danıştay Dergisi, Sayı.93, s.104-107, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.586.

[297] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.586.

[298] "*Hem şehri hukukunu ilgilendiren bu madde ile herkes belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma haklarına sahiptir. Bu haklar belediye hizmetlerinden yararlananlar açısından hizmetin hukuka uygun yürütülüp yürütülmediği hususunu yargı önüne getirme hakkını içermektedir. Bu gerekçelerle davacıların belde sakini olarak tesis dilen idari işlemlerle meşru kişisel ve güncel menfaatlerinin etkilendiğinin sonucuna varılmıştır"*. Danıştay 10. Dairesi, KT.23.06.2008, E.2007/4549, K.2008/5019, Danıştay Dergisi, Sayı.120, s.416-417, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.588

[299] Egemen Karaca, "Kamulaştırmasız El Koymanın Unsurları Ve Kamulaştırmasız El Koymaya Karşı Yargısal Başvuru Yolları", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt.31, s.295.

davaya taraf değildir.[300]Aynı şekilde kamulaştırma yapılmadan idarenin özel mülkiyetteki taşınmaza haksız bir saldırıda bulunması halinde bunu önlemek için el atmanın önlenmesi davası malik tarafından ya da mirasçılar tarafından açılabilir. Bu davanın amacı terekedeki hakları korumak olduğundan her paydaş tarafından ayrı dava açılabilir ve paydaşların birlikte hareket etme zorunluluğu bulunmamaktadır.[301]

2.2.VERGİ DAVALARINDA DAVA ARKADAŞLIĞI

2.2.1.Mecburi Dava Arkadaşlığı

Vergi davalarında, miras ortaklığı veya adi ortaklık söz konusu olduğunda maddi hukuktan doğan mecburi dava arkadaşlığı hükümleri uygulanmaktadır. Çünkü sözü edilen her iki ortaklık türü tüzel kişiliğe sahip değildir. Bu nedenle tüm ortakların kural olarak birlikte hareket etmeleri esastır. Örneğin adi ortaklık adına düzenlenen ödemenin iptali istemini, tüm ortakların veya tüm ortakların yetkilendirdiği bir avukatın yapması gerekir. Adi ortaklık adına düzenlenen özel usulsüzlük cezaları içerikli ödeme emrinin iptali istemiyle ortaklardan birinin açtığı dava ise ortaklığın dava açma ehliyetinin bulunmadığı ancak tümü tarafından veya yetki verilen bir vekil vasıtasıyla dava açabilecekleri[302]gerekçesiyle reddedilmiştir.

Vergi uyuşmazlıklarından kaynaklanan davalarda idari davalarda olduğu gibi gerçek kişi olan davacının ölümü dosyanın kaldırılması sebebidir. Ancak dosya her zaman ölümle birlikte ortadan kalkmaz. Devam eden davanın konusuna göre bu durum değişebilmektedir. Dava konusu terekeye ilişkin olduğunda mirasçıların davayı takip yetkisi bulunduğundan mirasçıların başvurusuna kadar dosya işlemden

---

300 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt I, s.2454.

301 Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, KT.30.1.2003, E.2003/648, K.2003/696, (**Kazancı İçtihat Bankası**) Akbulut, **Elbirliği Mülkiyeti Çerçevesinde El Atmanın Önlenmesi Davası Ve Ecri misil Tazminatı Talebi**, s.94.

302 *"İstanbul 3. Vergi Mahkemesinin 15.10.2015 günlü ve E:2015/1787, K:2015/2149 sayılı kararıyla; tüzel kişiliği olmayan adi ortaklık adına düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle, mecburi dava arkadaşı durumunda bulunan tüm ortaklar tarafından veya ortaklarca vekalet yetkisi verilen bir avukat tarafından imzalanmış dilekçe ile dava açılması yerine, ortaklardan biri tarafından imzalanan dilekçeyle kendisi adına açılan davanın ehliyet yönünden reddi gerekmektedir. Kaldı ki, davacının ileri sürdüğü iddiaların adi ortaklığın vergi borcu nedeniyle kendi adına tesis edilen işlemlere (ödeme emri, haciz vs.) karşı süresi içinde açacağı davada ileri sürülebilecek iddialar olduğu gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar veren"* İlk derece mahkemesinin kararı onanmıştır. Danıştay 4. Dairesi, KT. 14.4.2016, E. 2016/6398 K. 2016/1651, (**Lexpera İçtihat**), Erişim Tarihi:01.05.2020.

kaldırılır. Başvuru yapmalarıyla birlikte dosya işleme konularak davaya kalınan yerden devam edilir. Dava konusu yalnız öleni ilgilendiriyorsa dava dilekçesi iptal edilerek dosya işlemden kaldırılmaktadır (İYUK md. 26). Mirasçıların malvarlığını etkileyecek nitelikteki davalar ise cezaya özgü olmayan bir vergi davası olması şartıyla[303]ölenin mirasçıları tarafından takip edilebilmektedir. Vergi mahkemelerinde açılan davaların konusu genellikle vergi resim harç ve benzeri mali yükümler olduğundan vergi cezalarına karşı açılanlar davalar hariç, açılan davayı takip hakkı terekeye intikal etmekte ve mirasçıları ilgilendirmektedir.[304]

Muhatap tarafından ödenen vergi cezasında, yanlışlık olduğu düşünülerek yapılan şikâyetin idare tarafından reddedilmesinden sonra açılan davada, dava açan şahsın ölümüyle davayı takip hakkı, söz konusu cezanın iadesi talebinin mümkün olması nedeniyle terekeyi etkileyeceğinden dolayı mirasçılarına geçecektir.[305]Aynı şekilde tarh işlemleri ve ceza kesme işlemlerine karşı açılan dava esnasında davacının ölmesi halinde tarh işlemine ilişkin kısımlar ölenin mirasçılarının haklarını etkileyeceğinden dava dilekçesi iptal edilmeyecektir.[306]Tasfiye halindeki ticari ortaklıklarda ortaklık adına davaları yetkili organlar değil, tasfiye memurları açmaktadırlar.[307]

Dava konusunun mirasçıların mali durumlarına etki edecek nitelikte tarh, tahakkuk, ödeme emri, ihtiyati haciz, haciz işlemlerine ilişkin olduğunda ölen şahsın mirasçıları davanın tarafı olacaklardır.[308]Örneğin verginin kaldırılması amacıyla açılan davada yargılama sürerken gerçek kişinin ölümüyle davayı takip hakkı mirası reddetmemiş veya mahsup mirasçılarına geçecek nitelikte olduğundan vergi idaresi tarafından takibin mirasçılara karşı yenilenmesi gerekmektedir.[309]Karardan da anlaşılabileceği gibi mirasçıların birden fazla kişi olması durumunda terekenin taksimine kadar miras ortaklığı devam edeceğinden mirasçıların birlikte davaya

---

303 Topuz ve Özkaya, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.551.
304 Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.753-754.
305 Turgut Candan, **Vergi Suçları ve Cezaları**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 1995, s.680
306 Candan, **Vergi Suçları ve Cezaları**, s.680.
307 Gözübüyük, Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.816.
308 Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.753-754.
309 Danıştay Vergi Dava Dairesi, KT.26.03.2010, E.2010/129, K.2009/511, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:10.01.2020.

devam etmeleri gerekir. Dolayısıyla mirasçılar arasında mecburi bir dava arkadaşlığı bulunmaktadır.

Vergi yargılamasında idari yargıda olduğu gibi, gerçek kişinin davalı olması istisnai bir durum olsa da bu mümkündür. VUK 377. maddesi uyarınca vergi daireleri, belediye veya il özel idarelerinin yetkili organları tarafından takdir komisyonu kararlarına karşı açılan davalarda husumet yargılama usulü bakımından ilgili komisyon kararından yararlananlara yöneltilir, böylece bu kişiler anılan davalarda davalı konumunda olmaktadır.[310]

2.2.2.İhtiyari Dava Arkadaşlığı

Vergi hukukunda da aynı dilekçe ile hukuka aykırı işlemin iptali için dava açmak mümkün olmakla birlikte - murisin veraset vergisi yükümlüsü-,[311]yaygın değildir. Ancak düzenleyici işlemlere karşı tek dilekçeyle dava açılabilmektedir.[312] İYUK 5. madde 2. fıkradaki koşulların oluşması halinde aynı dilekçeyle vergi işlemlerinden doğan uyuşmazlıklara karşı birlikte dava açılabilmektedir. Dolayısıyla buradaki dava arkadaşlığı ihtiyaridir. Turgut CANDAN' a göre ortak dilekçe açılan davada ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusudur.[313]Davacıların birlikte dava açabilmeleri için gerekli olan şartların hak veya menfaatte ortaklık, maddi olay veya hukuki sebeplerde birlik olduğu açıklandı. Vergi davalarında da aynı hükümler geçerlidir. Hak veya menfaat yönünden ilişkinin var olup olmadığı her somut olay için ayrı değerlendirilir. Nitekim Danıştay, birlikte serbest avukat olarak çalışan davacıların tahakkuk eden vergilerinin kaldırılması için aynı dilekçeyle açtıkları davayı, mükelleflerin, yıl boyunca elde ettikleri kazanç ve iratlarının tamamı üzerinden ayrı vergilendirildikleri gerekçesiyle aralarında hak veya menfaat

---

310 Topuz ve Özkaya, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.551.

311 Coşkun ve Karyağdı, **İdari Yargılama Usulü**, s.110.

312 Soner Yakar, "Bir Usul Ekonomisi Kolaylığı: Vergi Yargısında Tek Dilekçe ile Dava Açma", **Maliye Dergisi**, Cilt.0, s.464-465.

313 "50 seri no' lup kurumlar vergisi genel tebliğinin bazı bölümleri ile birlikte tarh işleminin de iptali istenildiğinden davada maliye bakanlığı yanında vergi dairesi müdürlüğünün de hasım olarak gösterilmesi gerektiği hakkında", Danıştay 4. Dairesi, KT.20.03.1996, E.1995/266, K. 1996/1076; Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.319.

yönünden aralarında bir ilişki olamayacağını, bu nedenle davaların ayrı açılması gerektiğine karar vermiştir.[314]

Adi ortaklık adına kesilen vergi ve cezalar özel bir durum arz etmektedir. Danıştay vergi cezalarının tüzel kişiliğe sahip olmayan adi ortaklık adına kesileceğini, tebligatın da ortaklar adına yapılacağını ancak ortakların sorumluluğunun müteselsil ve sınırsız olmasından dolayı ortaklardan birinin bunu dava konusu edebileceğini kabul etmektedir.[315]Danıştay benzer başka bir kararında adi ortaklığın ödenmeyen vergi ve ceza borçlarından dolayı kendisine ödeme emri tebliğ edilen ortağın açtığı davanın usulden reddini hukuka uygun bulmamıştır.[316]Aynı yönde başka bir kararında, ödeme emrinin adi ortaklık adına düzenlenmesi üzerine ortaklardan biri tarafından açılan iptal davasının reddi üzerine, "KDV Kanununun 44. maddesi gereğince adi ortaklığın, verginin ödenmesinden müteselsil sorumlu olduğunu, verginin ortaklardan herhangi biri adına tarh edilebileceğine[317]karar vermiştir. Dolayısıyla adi ortaklardan biri müteselsil sorumluluk gereği tek başına dava açma hakkına sahip olabildiği gibi diğer ortaklarla birlikte de açabilecektir. Ortaklar arasındaki ilişki ihtiyari dava arkadaşlığıdır. Yakın bir tarihte verilen benzer bir karar için dipnota bakılabilir.[318]

Kişinin ölümü halinde vergi borçlarına gelince, Vergi Usul Kanununa göre vergi borçları mirası reddetmeyen kanuni ya da atanmış mirasçılarına payları

---

[314] Danıştay 4. Dairesi, KT.27.05.1999, E.1998/2971, K.1999/2273, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:11.05.2020.

[315] Danıştay 10. Dairesi, KT.14.09.1992, E.1990/1786, K.1992/363, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi:07.02.2020.

[316] Danıştay 9. Dairesi, KT.05.11.1997, E.1996/6261, K.1997/3372, Danıştay Dergisi, Sayı.96, s.548-549, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.536 aynı yönde karar. "*Adi ortaklık adına usulsüzlük cezasının düzenlenmesinde kanuna aykırılık bulunmadığı gibi ortaklığın bu borcundan müteselsil ve sınırsız olarak sorumlu bulunan ortağın da söz konusu cezaları vergi mahkemesi önünde kendi adına dava konusu etmesine herhangi bir engel bulunmamaktadır".*Danıştay 4. Dairesi, KT.14.09.1992, E.1990/1786, K.1992/364, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi.11.04.2020,

[317] Kaplan**, İdari Yargılama Hukuku**, s.386.

[318] 3065 sayılı Kanunun 44'üncü maddesinde, "*adi ortaklıklarda, verginin ödenmesinden müteselsilen sorumlu olmak üzere ortaklardan herhangi birinin katma değer vergisine muhatap olacağı düzenlenmiştir. Katma değer vergisine ilişkin olarak iş ortaklığı adına düzenlenen ihbarnamelere karşı ortaklardan herhangi biri tarafından açılan davanın esasının incelenebilecektir. Tüzel kişiliği olmayan adi ortaklık adına yapılan cezalı tarhiyata karşı mecburi dava arkadaşı durumunda bulunan tüm ortaklar yerine ortaklardan biri tarafından açılan davayı ehliyet yönünden reddeden vergi mahkemesi kararının bozulması gerekmiştir".*Danıştay 3. Dairesi, KT.13.4.2015, E.2013/7688, K.2015/2023, (**Lexpera Mevzuat**), Erişim Tarihi:01.05.2020.

oranında geçer (VUK md. 12). Miras bırakana karşı açılan vergilendirmeye ilişkin davalarda davayı takip hakkı İYUK 26. maddeye göre mirası reddetmemiş mirasçılara geçeceğinden[319]takibin mirasçılara karşı yenilenmesi gereklidir. Ancak mirasçılardan her biri ölünün vergi borçlarından miras hisseleri oranında sorumlu olduklarından[320]mirasçıların vergi borçlarından sorumlulukları müteselsil değildir. Bu nedenle bu özel hükümden her bir mirasçıya karşı ayrı dava açılacağı sonucu çıkabilmektedir. Dolayısıyla bu konuda mirasçılar arasında dava arkadaşlığı söz konusu değildir.

Mirasçıların vergi borçlarından sorumluluğu yukarıda açıklandığı gibi olmakla birlikte Vergi Kanunu buna bir istisna getirmiştir. Bu istisna yalnızca ölen şahsı ilgilendirmesi ve cezanın şahsi olması ilkesinin bir yansımasıdır. Vergi Usulü Kanununun 72. maddesi "*Vergi mükellefinin ölümü gerçekleştiğinde vergi mükellefine verilmiş olan vergi cezasının düşeceğini veya verilecek olanların da kesilmeyeceğine*"[321]karar vermiştir. Dolayısıyla vergi mükellefine karşı vergi idaresi tarafından bir takip başlatılmış ve mükellef dava devam ederken ölmüşse sözü edilen vergi cezaları mirasçılarına geçmeyecek bir borç olduğundan İYUK 26. madde ikinci fıkra gereğince dosyanın işlemden kaldırılması yerine dava konusuz kalacağından dilekçenin iptali kararı verilecektir.

2.3.TAM YARGI DAVALARINDA DAVA ARKADAŞLIĞI

2.3.1.Aktif Dava Arkadaşlığı

İdari işlem veya eylemlerden kişisel hakları doğrudan ihlal edilenler iptal davalarında olduğu gibi müştereken veya münferiden tam yargı davası açmak suretiyle uğradıkları zararların tazminini talep edebilirler. Ancak davacıların dava arkadaşı olarak müşterek dilekçeyle tam yargı davası açmaları her durumda mümkün değildir. İptal davaları ve vergi davalarında da incelendiği gibi bu hususta İYUK 5. madde 2. fıkradaki şartlarının oluşup oluşmadığı incelenir. İptal davaları açısından

[319] Danıştay Vergi DDK, KT.26.03.2010, E.2009/51, K.2010/129, (**Sinerji Mevzuat**), Erişim Tarihi:01.05.2020.
[320] Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.753.
[321] Memduh Aslan, "Mirasçıların Vergi Borçlarından Sorumluluğu", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt.17, s.130

menfaat ihlali koşulu, tam yargı davalarında "hak veya menfaat" ihlalinin gerçekleşip gerçekleşmediği noktasında değerlendirilmiştir. Ayrıca iptal davalarında olduğu gibi tam yargı davalarında da hukuki sebeplerin ya da maddi vakıaların aynı veya ortak olması şartlarının bir arada bulunup bulunmadığı (İYUK md.5/2) açısından dava arkadaşlığı incelenmiştir. Ancak davacıların birlikte dava açma zorunluluklarının bulunmadığını, bu düzenlemenin dava açacaklara seçimlik, ihtiyari bir olanak tanıdığını yasanın lafzından çıkarmak mümkündür. Bu nedenle ihtiyari, davacılar konu edindiğinden aktif dava arkadaşlığı başlıkları kullanılmıştır. Bu açıklamalardan sonra bu şartların tam yargı davasında ne anlama geldiği ve örneklerini açıklamada fayda bulunmaktadır.

Hak veya menfaatte ortaklık, idarinin sebep olduğu eylem ya da işlemden birlikte dava açacak kişilerin ortak hak veya menfaatlerinin ihlal edilmiş ya da ediliyor olması anlamlarını çıkarmak mümkündür. Maddi vakıa, idarenin işlem veya eyleminden doğan zarar; hukuki sebep de bu zarar sebebiyle idarenin sorumluluğunun hukuki dayanağını oluşturur.[322] Bu koşullar her somut olayda ayrı değerlendirilmek suretiyle incelenir. Örneğin, Van-İran devlet yolu yapımı sırasında idarece açılan drenaj kanalının, davacıların çayır vasfındaki arazilerinin taban suyunun çekilmesine neden olması üzerine, davacıların uğradıkları zararın tazmini için birlikte açtıkları tam yargı davası[323]kabul edilmiştir. Gerçekten de davacıların arazilerinin taban suyunun çekilmesine neden olan drenaj kanalının yapımı davacıların ortak hak veya menfaatlerinin zarar görmesine neden olmuştur. Somut olayda idarenin eyleminin davacıların mülkiyet hakkını ihlal ettiği açıktır. Ayrıca zarara neden olan maddi vakıa da aynıdır. Bu nedenle mahkemenin vermiş olduğu karar yerinde olmuştur. Ancak aşağıda verdiğimiz kararlardan da anlaşılacağı gibi yasanın aradığı şartları taşımayan başvurular reddedilmektedir. Şöyle ki; 1999 yılında üniversiteye giriş sistemiyle ilgili Yükseköğretim Kurulunun hatalı uygulamalarının yol açtığı sene kaybı ve bu nedenle zarar gördüklerini ileri sürerek maddi ve manevi tazminat talebinde bulunan davacıların açtıkları tam yargı

[322] Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.316.

[323] Danıştay 10. Dairesi, KT.14.02.2002, E.2002/373, K.2002/452, E. Ethem Atay, Hasan Odabaşı ve Hasan Tahsin Gökcan, **Teori Ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları: Danıştay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2000, s.393.

davası,[324]her davacı açısından hak kayıplarının farklı olacağı gerekçesiyle uygun bulunmamıştır.

Başka bir örnek kararda da, trafik kazası sonucu ölen iki farklı şahsın, kardeş, eş ve çocuklarının birlikte aynı dilekçeyle açtıkları davada[325]maddi olayın aynı olduğu ancak ölen şahısların kazadaki konumlarının ve mirasçılarının hukuki menfaatlerinin farklı olacağı bu nedenle davanın ayrı açılması gerektiği kararı verilmiştir.

Birlikte birden fazla kişinin tam yargı davası açabilme koşulları idari yargıdaki dava türleri açısından birtakım farklılıklar gösterse de şartlar açısından benzer olduğu açıktır. Bununla birlikte İYUK 26. madde kapsamında da davayı takip yetkisi olan mirasçıların dava arkadaşı olarak davayı sürdürmeleri mümkündür. Şöyle ki, tam yargı davası açan şahsın yargılama süreci devam ederken vefatı üzerine, tazminat davaları özellikleri gereği mirasçıların malvarlığı haklarını doğrudan etkileyen davalar olmaları nedeniyle mirasçılar tarafından takip edilebilecektir. Mirasçılar dışında tereke temsilcisi veya tasfiye memuru bulunuyorsa bu kişiler de davayı takip edebileceklerdir.[326]Bununla birlikte miras bırakanın desteğinden yoksun kalan mirasçıların da miras bırakanın vefatından sonra idarenin sorumluluğunun neden olduğu zararlar nedeniyle mecburi dava arkadaşı olarak tam yargı davası açmaları mümkündür. Açıklamalardan anlaşıldığı gibi mirasçıların davayı takip etmeleri veya desteğinden yoksun kalmaları nedeniyle açtıkları tam yargı davalarında aktif dava arkadaşlığı, idarenin davayı mirasçılara karşı sürdürmesinde ise pasif dava arkadaşlığı bulunmaktadır.

2.3.2.Pasif Dava Arkadaşlığı

Birden fazla idarenin sebep olduğu eylemler nedeniyle zarar görenlerin zarara sebebiyet veren ilgili idareleri davalı olarak birlikte göstermeleri mümkündür.

---

[324] Danıştay 8. Dairesi, KT.15.09.1999, E.1999/3401, K.1999/4468, Topuz ve Özkaya, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.163.

[325] Danıştay 8. Dairesi, KT.30.11.2004, E.2004/1476, K.2004/4596, (**Kazancı İçtihat Bankası**), Erişim Tarihi:02.05.2020.

[326] Zehreddin ASLAN, İrfan Barlas, Kahraman Berk, Nilay Arat, Şebnem Sayhan, M.Akif Bardakçı, Gamze Gümüşkaya, Mutlu Kağıtcıoğlu ve Halil Altındağ, **Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s.237.

İdarelerin davalı olarak birlikte gösterilmeleri aralarında pasif dava arkadaşlığını doğuracaktır.

2.3.3.Maddi Hukuktan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı

2.3.3.1. İştirak Mülkiyet Halinde

Kanun veya sözleşme gereğince oluşan iştirak halinde mülkiyette, malikler haklarını ve ortak mülkiyet üzerindeki tasarruf yetkilerini yalnızca oybirliğiyle kullanabilmektedirler (TMK md. 702). Niteliği itibariyle ortaklar arasında mecburi dava arkadaşlığı ilişkisi bulunan iştirak mülkiyet halindeki ortaklık için, kanun veya sözleşmede ortaklık adına hareket etme yetkisi temsilci veya ortaklardan birine tanınmamışsa veya ortaklık tasfiye sürecine girmemişse bu sayılan iki durum haricindeki diğer tüm işlemler için ortakların oybirliğiyle hareket etmesi gerekir. Ancak ortaklardan biri tarafından tek başına dava açılmışsa, diğerlerinin onayı sağlanarak ya da miras ortaklığına temsilci atanmak suretiyle davanın sürdürülmesi sağlanacaktır.[327] Dolayısıyla iştirak mülkiyete konu olan hak veya malı konu edinen davaların açıklanan istisnai durumlar dışında ortaklarca veya hepsine karşı açılması gerekir. İştirak halinde mülkiyet örnekleri olan miras ortaklığı ve adi ortaklığa ilişkin açıklamalar ayrıntılı bir şekilde birinci bölümde ele alındı.

Aynı taşınmaza iştirak halde malik olanların meydana gelen sel baskınında, selden zarar gören taşınmaz malikleri arasında, miras ortaklığında ortaklar arasında, şehidin mirasçıları tarafından açılan tazminat davasında mirasçıları arasında[328] iştirak halinde mülkiyetten doğan dava arkadaşlığı bulunmaktadır.

Müşterek mülkiyette ise paydaşların hisseleri taksim edilmediğinden, mülkiyetle ilgili bir zarar meydana geldiğinde müşterek malikler de aynı dilekçeyle dava açabileceklerdir.[329]Hissedar oldukları taşınmazın üzerindeki dükkânların

---

[327] Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, s.1305.
[328] Coşkun ve Karyağdı, **İdari Yargılama Usulü**, s.109-110.
[329] Danıştay 10. Dairesi, KT.05.02.1996, E.1994/7635, K.1996/328; Yakup Bal, Mustafa Karabulut ve Yahya Şahin, **İdari Yargılama Usulü İle İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları,** Seçkin Yayınevi, Ankara 2003, s.59.

güvenlik güçlerince tahrip edilmesi üzerine açılan davada,[330]maddi olayın, dükkânların güvenlik güçlerince tahrip edildiği iddiasına dayanması nedeniyle aynı olduğu ve davacıların hisselerinin taksim edilmemiş olması nedeniyle hak veya menfaatlerinde ortaklık bulunduğuna mahkeme karar vermiştir. Karardan ilgililerin yasada belirtilen koşulları sağladıkları (maddi olayın aynı olması), taşınmaza müşterek malik olmaları nedeniyle menfaatlerinin ortak olarak etkilendiği anlaşılmaktadır.

2.3.3.1.1.Miras Ortaklığında

Kanun koyucu terekenin sahipsiz kalmasını istemediğinden külli halefiyet ilkesi gereğince kişinin taşınır, taşınmaz alacak ve borçlarının murisin ölümüyle kendiliğinden mirasçılarına geçmesi sistemini düzenlemiştir (TMK md. 599). Terekedeki hak ve mal paylaştırılmamış olduğundan mirasçıların tereke üzerindeki hukuki ilişkileri sıkı olup ortakların payları belirlenmemiş olduğundan her biri ortaklığa giren malların tümünde mülkiyet hakkına sahiptir (TMK 701/1-2). Ayrıca tasarruf işlemlerinin yapılabilmesi için ortakların oybirliğine ihtiyaç bulunmaktadır (TMK md. 702). Bu sebeple ortaklığın mal varlığı ve haklarını ilgilendiren davaların ortakların tümü tarafından birlikte açılması gerekmektedir.

İdari yargıda açılan tam yargı davalarında miras ortaklığının davanın tarafı olması veya davayı takip yetkisine sahip olması çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. İlk olarak açılmış, devam etmekte olan iptal davasında davacının ölümüyle birlikte dava konusunun mirasçıların malvarlığını etkileyecek veya sonrasında tam yargı davası açılmasına imkan verecek nitelikte olması sebebiyle yargılamanın hangi aşamasında olursa olsun mirasçıların veya idarenin davayı takip yetkileri doğacaktır. Nitekim Danıştay, davacıya ait konutun az hasarlı tespitine ilişkin işlemin iptalinin mirasçıların haklarını etkileyecek sonuçları olması nedeniyle idarenin mirasçılara karşı takibi yenilemesine kadar dosyanın işlemden kaldırılmasına[331]karar vermiştir. Bu ihtimalde hem davacının mirasçıları hem de idare İYUK 26. madde gereğince davayı takip yetkisine sahip olabileceklerdir. İkinci olarak tam yargı davası devam

[330] Danıştay 10. Dairesi, KT.05.02.1996, E.1994/7635, K.1996/328; Bal, Karabulut ve Şahin, **İdari Yargılama Usulü İle İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları**, s.59.
[331] Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Cilt I, s.663.

ederken davacının ölümüyle birlikte davayı takip yetkisinin aynı madde hükmü gereğince mirasçılara geçmesidir. Son olarak açılmış bir dava bulunmamakla beraber idarenin eylemlerinden zarar gören miras bırakanın ölümüyle mirasçıların destekten yoksun kalması neticesinde mecburi dava arkadaşı olarak tam yargı davasını açabilecek olmalarıdır. Daha açıklayıcı olması için aşağıda Danıştay kararlarından örnekler seçilmiştir. Danıştay aşağıda ayrıntılarını verdiğimiz kararında, mirasçıların terekedeki mallara elbirliği halinde malik olduklarını, aralarında mecburi dava arkadaşlığının bulunduğunu, mirasçılardan birinin yaptığı başvuruya sonradan davacı olarak dahil olanların başvurularının kabulü gerektiği yönünde karar vermiştir. Sonradan davaya dahil olmak suretiyle taraf sıfatı kazanmanın kural olarak mümkün olmadığı ancak bunun istisnasının miras ortaklığı olduğu yukarıda açıklanmıştı. Bununla birlikte idareye başvurunun zorunlu olduğu durumlarda süresinde mirasçılardan birinin aynı malvarlığına ilişkin yaptığı başvurunun başvuru yapmayan diğer dava arkadaşları için de geçerli ve kabul edilmesi gerekmektedir. Nitekim Danıştay'ın bu hususta verdiği kararı, konuyu aydınlatıcı özelliği nedeniyle aşağıya alınmıştır.*"Zarar Tespit Komisyonuna başvuran ve dava dilekçesinde bulunan davacıların tamamının müteveffanın mirasçıları olduğu ve mirasçı sıfatıyla müteveffadan kalan mallara iştirak halinde malik oldukları, buna göre davacıların iştirak halinde mülkiyet kuralları gereği zorunlu dava arkadaşı olduğu, bu nedenle birinin süresinde yaptığı başvurunun sonradan davacı olarak dosyaya dahil olanlar için de aynı mal varlığına ilişkin ayrı başvuruları olmamak koşuluyla geçerli ve süresinde kabul edilmesi gerektiği açıktır. Müteveffanın mal varlığı kadastro esnasında adına tespit görmüştür. Davacılar bu malvarlığına hisseleri oranında pay sahibi oldukları, kendi iradelerinin de bu yönde olduğundan komisyon tarafından yapılacak inceleme/keşif sonucu malvarlığının tespiti ile davacıların veraset ilamındaki hisseleri oranında taleplerinin değerlendirilmesi gerekirdi. Eksik incelemeye dayalı komisyon kararında ve davacıların bir kısmının başvurusunun ehliyetten, davacının başvurusunun ise esastan reddine ilişkin mahkeme kararında hukuka uyarlık görülmemiştir*."[332]

[332] Danıştay 15. Dairesi, KT.29.05.2018, E.2015/5364, K.2018/5298, (**Emsal Danıştay Uyap**) Erişim Tarihi:04.04.2020 Erişim Tarihi:19.02.2020.

Miras ortaklığının tüzel kişiliğinin bulunmaması uygulamada mirasçıların tek başına hareket etmesini güçleştirmektedir. Bu nedenle gerek yukarıdaki açıklanan istisnai durumla bu güçlük giderilmeye çalışılmış gerekse de TMK 640 ve 702. maddeleri ile mirasçıların her birinin terekeye ait hakları korumak amacıyla tek başına dava açabilecek olması bu konuda oluşabilecek mağduriyetleri önlemek amacına hizmet etmektedir. Mirasçılardan birinin bu yönde yaptığı başvurudan diğer mirasçılar da yararlanabilmektedir.[333]Ancak bu imkân her durum için geçerli olmayıp ancak acele hallerde ortaklığın çıkarlarını korumak için tanınan bir olanaktır. Mirasçılardan birinin hak düşürücü sürenin kaçırılmasını önlemek için önalım davası açması[334]terekedeki hakların korunması için koruma önlemlerini talep etmesi, defter tutma mühürleme, müdahalenin men'i ve menfi tespit davası açabilmesi[335]gibi acil bir durumun gerektirdiği ihtiyaçtan ve adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesi adına getirilmiş bir çözümdür.

2.3.3.1.2.Adi Ortaklıkta

Türk Borçlar Kanununda düzenlenen adi ortaklık, amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla, emek ve mal varlıklarını birleştirmek suretiyle bir araya gelenlerin oluşturdukları topluluktur (TBK md. 620 vd.). Adi ortaklık tüzel kişiliğe sahip değildir. Bu nedenle yargılamanın hiçbir aşamasında taraf sıfatına sahip olamamaktadır. Bu özelliği nedeniyle ortaklık adına dava açıldığında İYUK 15. maddenin birinci fıkrasının b bendine göre ehliyetsizlik nedeniyle davalar reddedilmektedir. Nitekim Danıştay, ortaklığın davanın tarafı olarak gösterildiği davaları ehliyet yokluğundan reddetmektedir.[336]Yargıtay'a göre de dava dilekçesinde adi ortaklığın adının yerine, bütün ortakların adının yazılması gerekir. Bütün ortaklar tarafından dava dilekçesinin imzalanması zorunludur. Bu mümkün değilse, TBK 637. maddeye göre temsilci tayini yapılarak dava dilekçesinin temsil yetkisi verilmiş ortak tarafından imzalanması gerekir. Son ihtimalde temsilci veya ortakların tamamı avukata vekâlet vererek, dava dilekçesine ortakların tamamının davacı olarak

[333] Danıştay 15. Dairesi, KT.22.06.2017, E.2014/6984, K.2017/4151, (**Sinerji Mevzuat**) Erişim Tarihi:04.04.2020.
[334] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, s.215.
[335] Topuz ve Topuz, **Miras Ortaklığında Dava Arkadaşlığı**, s. 65.
[336] Danıştay 7.Dairesi, KT.17.2.2005, E.2002/228, K.2005/194, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi:10.12.2019.

adlarının yazılması suretiyle, avukat aracılığıyla dava açılabilir.[337]İdare tarafından iptal edilen işletme izni kararına karşı adi ortaklığı oluşturan ortakların birlikte dava açmalarında[338]ortaklığı oluşturan kişilerin mecburi dava arkadaşı olarak hareket ettikleri anlaşılmaktadır.

Adi ortaklığın dava açması gerektiğinde yapılması gereken ihtimaller yukarıda açıklandı. Ayrıca ortaklığın davalı olma ihtimalini de açıklamak gerekirse dava konusuna göre bir ayırım yapılır. Dava konusu para alacağına ilişkin olduğunda ortakların para borcundan sorumluluğu müteselsildir. Bu nedenle alacaklı borçlulardan herhangi birine, hepsine veya ortaklardan birkaç kişiye davayı yöneltebilir. Bu özelliğinden dolayı borçlu olan adi ortaklığın ortakları arasında ihtiyari bir dava arkadaşlığı söz konusudur. Davanın konusu para dışında bir alacağa ilişkin olduğunda, bütün ortakların davalı olarak gösterilmesi gerekir.[339]Çünkü ortaklığın malvarlığı üzerinde ortaklar elbirliği mülkiyetine sahiptir. Bu nedenle tasarruf yetkileri ancak birlikte mümkündür. Davalı ortaklar arasındaki arkadaşlık mecburidir.[340] Nitekim bu konuda açıklanan hukuk yargısındaki ilkelerin aynısı idari yargıda da uygulama alanı bulmaktadır. Danıştay bir kararında vergi cezalarının tüzel kişiliğe sahip olmayan adi ortaklık adına kesileceği, tebligatın da ortaklar adına yapılacağı ancak ortakların sorumluluğunun müteselsil ve sınırsız olmasından dolayı ortaklardan birinin bunu dava konusu etmesinde hukuka aykırılık olmadığına karar vermiştir.*[341]*Benzer başka bir örnekte de, bankanın yardım konsorsiyumun kaldırılması işlemi yalnızca banka tüzel kişiliğini ilgilendirdiğinden bankada hissesi olan kooperatif tarafından dava konusu edilemez.[342]

---

[337] Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, KT. 29.05.2017, E. 2017/3436, K.2017/8246, Yargıtay Kararlar Dergisi, Cilt.44, 2018, Sayı.6 s.1317-1318, dipnot, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.535.

[338] Sancaktar**, İdari Yargılama Hukuku**, 241.

[339] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.213-214.

[340] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.213.

[341] Danıştay 4. Dairesi, KT.14.09.1992, E.1990/1786, K.1992/364, (**Emsal Danıştay Uyap**) Erişim Tarihi:10.12.2019.

[342] Danıştay 10. Dairesi, KT.25.02.1985, E.1985/186,K.1985/299, Ergen, **İdari Yargılama Usulü Kanunu Şerhi**, s.216.

2.3.4.Usul Hukukundan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı

İdari yargılama usulünde davalı tarafın davadaki konumunu ifade etmek için husumet ifadesi kullanılmıştır. Husumet konusunda HMK' ya atıf yapılmadığından HMK hükümleri uygulanmayacaktır.[343]Bazen bir idari işlem ya da eylemin gerçekleşmesinde birkaç idarenin tasarrufu etkili olabilmektedir. Birden çok idarenin tasarrufunun söz konusu olması halinde husumet idarelerin hepsine karşı yöneltilir.[344]Hava yolu uçağının askeri bir uçakla çarpışması sonucu meydana gelen kaza nedeniyle açılan davada Milli Savunma Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü idarelerine husumet yöneltilmiştir**.**[345] Taşınmaza hukuki el atmanın önlenmesi davasında dava konusu taşınmaz kamu alanlarının farklı yerlerinde kaldığından idarelerin her birinin sorumlulukları kamulaştırdıkları alanla sınırlı olduğundan birlikte davalı olarak gösterilmeleri gerekmektedir.[346] Usul hukukundan doğan bu mecburi dava arkadaşlığı özel kanun hükümlerine dayanır ve yalnızca davalılar bakımından söz konusu olur.[347]Dava arkadaşlarının birlikte hareket etme zorunluluğu bulunmamaktadır.[348]Birden fazla idarenin davalı olarak gösterilmesi şekli anlamda bir zorunluluktur. Dolayısıyla maddi anlamda mecburi dava arkadaşlığında olduğu gibi idareler hakkında tek bir karar verilmeyecektir. Ayrıca her dava arkadaşı hükmü ihtiyari dava arkadaşlığında olduğu gibi kendi başına kanun yoluna götürebilecektir.

2.3.5.7269 Sayılı Kanun Hükümlerine Göre Hak Sahiplerinin Konut Tahsisi İçin Yaptıkları Başvurularda

7269 Sayılı Kanun, afet nedeniyle binaları yıkılan, yanan veya ağır derecede hasar görmüş afetzedelerin yapılacak yardımlardan faydalanmalarını ve bunun usul ve esaslarını düzenleyen bir kanundur. Davacı murislerinin terekeye ilişkin haklarını

---

343 Gürsel Kaplan, "Danıştay Kararları ve İlgili Özel Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet", **İÜHFM**, Cilt. LXIX, s. 351; Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.380.

344 Danıştay 8. Dairesi, KT.20.10.1966, E.1966/1711, K.1966/2753; Çağlayan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.333.

345 Danıştay 12. Dairesi, KT.24.01.1967, E.1965/1126, K.1967/376; Çağlayan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.333.

346 Nezih Sütçü, "Taşınmaza Hukuki El Atma Nedeniyle Yapılacak Başvurular ve Bunlardan İdari Yargıda Açılacak Tazminat Davasındaki Usul Sorunları", **Bursa Barosu Dergisi**, Cilt. 41, s.118.

347 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.476.

348 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.478.

ilgilendirmeleri halinde ilgili yasa hükmü çerçevesinde davayı açmada ehliyetleri bulunabilecektir. Ancak bu konuda da elbirliği hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Nitekim aşağıda açıklanan Danıştay kararında tereke dolayısıyla malvarlığı depremden etkilenen mirasçıların davalarının kabul edildiği ve dava açmada ehliyetlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

1975 tarihinde Diyarbakır İli ve çevresinde meydana gelen depremde davacıların, murise ait konutun zarar görmesi nedeniyle ilgili kanun hükümlerine dayanarak konut tahsisi taleplerinin reddi üzerine açtıkları iptal davası üst yargı mercii tarafından onanmıştır. Ancak karşı oyda dava konusu edilen olayın hak sahibinin terekesinden kaynaklandığı, mirasçılar arasında elbirliği mülkiyeti olduğu için birlikte dava açmaları gerektiği ya da dava açmayanların muvafakatlerinin alınması gerektiği bu nedenle ehliyet yönünden davanın reddi gerektiği yönünde karşı oy kullanılmıştır. Danıştay 14. Dairesinin pek çok kararında bu hususta karşı oy bulunduğundan karşı oy ve bunun gerekçesini aldık. "*Dosyanın incelenmesinden, Diyarbakır İli, Lice İlçesi ve çevresinde 1975 yılında meydana gelen deprem sonrasında davacıların murisine ait konutun ağır hasar gördüğünden bahisle davacıların hak sahibi oldukları konutun ya da kredi verilmesi istemiyle yaptıkları başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılmıştır. Olayda, davayı 1975 yılında meydana gelen deprem dolayısıyla hak sahibi kabul edilen kişinin mirasçılarının tamamının açmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, dava konusu olayın vefat eden hak sahibinin terekesinden kaynaklandığı, dolayısıyla tüm mirasçılar arasında elbirliği mülkiyeti olduğu için tüm mirasçıların birlikte dava açması ya da dava açmayanların muvafakatlerinin alınarak dava açılabileceği gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddi gerekmektedir."*[349] Karşı oyda hak sahiplerinin mirasçılar olduğu, terekenin malvarlığını etkilemesi nedeniyle mirasçıların birlikte dava açabilecekleri ancak bu usulün gözetilmediği bu nedenle

[349] Danıştay 14. Dairesi, KT.02.03.2017, E.2016/6909, K.2017/1255, (**Lexpera**), Erişim Tarihi:20.05.2020; benzer yönde karar için karşı oylarda bakınız, Danıştay 14.Dairesi, KT. 07.02.2017, E. 2015/6940, K. 2017/615 (**Lexpera**), Erişim Tarihi: 20.05.2020; Danıştay 14. Dairesi, KT.7.2.2017, E.2016/3725, K.2017/650, (**Lexpera**), Erişim Tarihi:20.05.2020; Danıştay 14. Dairesi, KT. 07.02.2017 E. 2016/9373 K. 2017/644, (**Lexpera**), Erişim Tarihi:20.05.2020; Danıştay 15. Dairesi, KT.29.5.2018 E. 2015/5364 K. 2018/5298, (**Lexpera**), Erişim Tarihi:20.05.2020.

davanın ehliyet yönünde reddi gerektiği yönündeki kararı bizce de doğrudur. İdari yargıda resen araştırma ilkesi gereğince idari mercilerce ilgili konudaki eksikliklerin giderilmesini gerektirdiğinden bu husus gözetilmeden işin esasa girilmesi yerinde olmamıştır.

2.3.6. 5233 Sayılı Kanun Kapsamında Davacıların Birlikte Dava Açması

5233 Sayılı yasa hem terör eylemlerinden zarar görenlerin zararını hem de bu konuda yapılan çalışma ve faaliyetlerin sebep olduğu maddi zararı karşılamaya ilişkin esas ve usulleri düzenlemiştir. Buna göre komisyon zarar görenlerin veya mirasçılarının başvurması halinde zarar tespitinde bulunacaktır (md 5). Hükümden de anlaşıldığı gibi, hem zarar görenlerin hem de mirasçılarının başvuru yapma hakkı bulunmaktadır. Danıştay mirasçılardan birinin zarar tespit komisyonuna süresinde başvuru yapması halinde sonradan davacı olarak dosyaya dahil olanlar için de aynı mal varlığına ilişkin ayrı başvuruları olmamak koşuluyla başvurunun geçerli ve süresinde kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir.

"Zarar Tespit Komisyonuna başvuran ve dava dilekçesinde bulunan davacıların tamamının müteveffanın mirasçıları olduğu ve mirasçı sıfatıyla müteveffadan kalan mallara iştirak halinde malik oldukları, buna göre davacıların iştirak halinde mülkiyet kuralları gereği zorunlu dava arkadaşı olduğu, bu nedenle birinin süresinde yaptığı başvurunun sonradan davacı olarak dosyaya dahil olanlar için de aynı mal varlığına ilişkin ayrı başvuruları olmamak koşuluyla geçerli ve süresinde kabul edilmesi gerektiği açıktır. Müteveffanın mal varlığı kadastro esnasında adına tespit görse de davacıların bu malvarlığına hisseleri oranında pay sahibi oldukları, kendi iradelerinin de bu yönde bulunmaktadır. Komisyon tarafından yapılacak inceleme/keşif sonucu malvarlığının tespiti ile davacıların veraset ilamındaki hisseleri oranında taleplerinin değerlendirilmesi gerekirken eksik incelemeye dayalı komisyon kararında ve davacıların bir kısmının başvurusunun ehliyetten, davacının başvurusunun ise esastan reddine ilişkin mahkeme kararında hukuka uyarlık görülmemiştir. [350]

[350] Danıştay 15. Dairesi, KT.29.05.2018, E.2015/5364, K.2018/5298, (**Lexpera**), Erişim Tarihi:20.05.2020.

Terör olayı neticesinde kişilerin veya yakınlarının yaşadıkları bedensel zararlar veya ölüm olaylarından korkarak güvenlik nedeniyle bulundukları yerleri terk etmeleri doğaldır. Söz konusu hüküm ile bu kapsamdaki zararlar da tazmin edilmektedir. Bu durum her davacı açısından öznel bir değerlendirme yapılmasını gerektirir.

Ayrıca miras bırakanın 5233 sayılı yasa kapsamında başvurusunun bulunmaması, mirasçıların kullanma ve yararlanma haklarının korunmasına veya mülkiyet hakkının tanıdığı kullanma ve yararlanma haklarının kullanılamaması sonucunu ortaya çıkan durumun bertaraf edilmesine/tazminine yönelik müracaatta bulunabilmesine engel değildir. Aşağıda verilen karar bu hususu ayrıntılı olarak açıklamıştır. "*Dava dosyanın incelenmesinden; Olayda, davacı tarafından davalı idareden, muristen kalan mal varlığına ilişkin zararların tazmini talep edilmiş olup davacının Komisyon kararında sözü edilen kayıtlardaki mal varlığına, miras ortaklığı uyarınca elbirliği halinde malik olduğu açıktır. Türk Medeni Kanunu'nun yukarıda anılan maddelerinden, elbirliği ortaklığında ortaklardan her birinin birlikte hareketini gerektiren yönetim ve tasarruf işlemleri dışında kalan, mülkiyet hakkının tanıdığı kullanma ve yararlanma haklarının korunmasına veya mülkiyet hakkının tanıdığı kullanma ve yararlanma haklarının kullanılamaması sonucu ortaya çıkan durumun bertaraf edilmesine/tazminine yönelik müracaatta bulunabileceği anlaşılmaktadır. Bu durumda, davacının mirasçı sıfatından kaynaklı hakları dolayısıyla sahip olduğu taşınmazlara ait 5233 sayılı Kanun kapsamında varsa zararının hesaplanarak miras payı oranında ve mükerrer ödemeye yol açmayacak şekilde zararlarının karşılanması gerekirken, davanın reddinde hukuka uygun değildir.*[351]

5233 Sayılı Yasadan kaynaklanan zararlar ile idarenin hizmet kusurundan kaynaklanan zararlar dava arkadaşlığı yönüyle benzerlik gösterirken, amaç olarak farklılaşmaktadır. 5233 Sayılı Yasa terör eylemlerinden kaynaklanan zararları giderme amacına dönükken, idarenin hizmet kusuru idarenin hizmet alanındaki

[351] Danıştay 15. Dairesi, KT.07.02.2018, E.2015/704, K.2018/1269, (**Lexpera**), Erişim Tarihi:20.05.2020; Danıştay 15. Dairesi, E. 2013/7830, K. 2017/3775, (**Lexpera**), Tarihi:20.05.2020; Danıştay 15. Dairesi, KT. 15.6.2017, E. 2014/6984, K. 2017/4151, (**Lexpera**), Erişim Tarihi:20.05.2020; Danıştay 15.Dairesi, KT. 15.6.2017, E. 2013/7830 K. 2017/3775, (**Lexpera**), Erişim Tarihi:20.05.2020.

sorumluluğundan doğmaktadır. Ayrıca 5233 Sayılı Yasa zorunlu bir yol olarak zarar tespit komisyonuna başvurmayı şart koşmuştur. "*Dosyanın incelenmesinden; davanın arkadaşları şehit edilen Geçici Köy Koruculari ve bir kısım kamu görevlisi tarafından gerçekleştirilen eylemler, iddialar ve bu olayların önlenmesi konusunda emniyet güçlerinin vazifeleri gereği yapmaları gerekenleri yapmadıkları iddiaları ile açıldığı anlaşılmaktadır. Uyuşmazlık konusu olayda, meydana gelen zarara konu eylemin geçici köy korucuları tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Müdahale etmekle görevli güvenlik güçlerinin görevlerini gereği gibi yapmamaları nedeniyle olayların önlenemediği anlaşılmaktadır. Olayın meydana gelmesinde hizmet kusuru bulunduğu ileri sürülerek yapılan başvurunun 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanması gereken bir zarar olduğu değerlendirilerek Zarar Tespit Komisyonu'na gönderilmesi ve komisyon tarafından da başvurunun süre yönünden reddedilmesi üzerine söz konusu işlemin iptali istemiyle bakılan dava açılmıştır. Açılan bu davanın 5233 sayılı Kanun kapsamı dışında idare hukukunun genel hükümleri çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir".*[352]

2.4.YARGILAMA HUKUKUNDA DAVA ARKADAŞLIĞI

2.4.1.Dava Dilekçesinin İçerik Açısından Değerlendirilmesi

2.4.1.1.Davanın tarafları

Birlikte dava açma koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini idari yargı yerleri ilk inceleme aşamasında değerlendirir. Aynı şekilde davalı da koşulların oluşmadığı itirazında bulunabilir.[353]İhtiyari dava arkadaşlığında aynı dilekçeyle dava açılmış olsa da davacı sayısı kadar dava bulunduğundan her davacı açısından dava açma koşullarının oluşup oluşmadığı ayrı şekilde ele alınarak bu hususta karar verilir. Tek dilekçeyle dava açabilmek için yasada öngörülen şartların bulunmaması üzerine dilekçe ret kararı verilerek otuz günlük süre içerisinde ayrı, bizzat veya avukatları vasıtasıyla dava açmaları gerektiği hatırlatılır (İYUK md. 15/1). Dilekçe

[352] Danıştay 15. Dairesi, KT.19.11.2017, E.2013/8586, K.2017/348, (**Lexpera**), Erişim Tarihi:20.05.2020.
[353] Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.954.

ret kararlarına karşı istinaf ve temyiz yolu açık değildir (İYUK md. 15/4). Ayrıca dilekçe ret kararlarının davacıların her birine ayrı tebliğ edilmesi gerekir.[354]

Mecburi dava arkadaşlığının söz konusu olduğu durumlarda birlikte hareket etme zorunlu olduğundan taraf teşkilindeki eksiklikler mahkemece resen veya davacılara süre verilmek suretiyle giderilir. Mahkemenin diğer dava arkadaşlarının katılım veya onay vermelerini sağlamak için dava açan tarafa verdiği süre içerisinde ilgili eksiklikler giderilmezse, dava sıfat yokluğundan reddedilir.[355]İdari yargıda bu durum ehliyetle ilgili olduğundan ehliyet yönünden reddi gerektirir. Mecburi dava arkadaşlığında dilekçede gösterilmeyen dava arkadaşının daha sonra davaya katılımının sağlanması, usul ekonomisiyle ilgilidir.[356]İdari yargıda husumet idareye yöneltilir. Davalı idarenin yanlış gösterilmesi veya gösterilmemesi halinde gerçek davalı mahkeme tarafından tespit edilerek tebligat kendisine yapılır. Dolayısıyla davalının yanlış gösterilmesi veya gösterilmemiş olması dilekçenin reddini gerektirmeyecektir.

Dava dilekçesinde tarafların ve varsa temsilcilerinin veya vekillerinin isim soy isimleri T.C. kimlik numaraları, adresleri, davanın konu ve sebebi, idari işlemin yazılı bildirim tarihi (İYUK md. 3) ve imza gösterilmek zorundadır. Bu hususların eksikliği halinde dilekçe reddedilmektedir. Davacılardan birinin bilgilerinin yazılıp diğerlerinin yazılmaması veya diğerleri gibi ifadelerin kullanılması dilekçeyi usule aykırı hale getirecektir.[357]Turgut CANDAN' a göre de davacılardan birinin diğerleri adına dava dilekçesini imzalaması halinde imza attığı kişiyle arasında, vekâletname olmaması nedeniyle ehliyet noktasından davanın reddine veya avukat olmayan vekil aracılığıyla düzenlenmesi sebebiyle dilekçenin reddine karar verilecektir.[358]Bu takdirde reddedilen dilekçenin mahkeme kayıtlarına geçtiği tarihte, davanın açılmış olduğu kabul edilir.[359]Dilekçenin reddi kararına rağmen dilekçede belirtilen

[354] Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.1106.
[355] Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2408.
[356] Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt I, s.821.
[357] Yenice ve Esin, **Açıklamalı, İçtihatlı, Notlu, İdari Yargılama Usulü**, s.142.
[358] Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.319.
[359] Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.954.

yanlışlıklar ve noksanlar giderilemediği takdirde, dava reddedilir. Bu karara karşı istinaf veya temyize gidilebilir (İYUK md.15/4).

Ortak adres gösterme zorunluluğu bulunan davacılar hakkında ortak bir hüküm de verilir.[360]Kendilerine tebligat ortak adrese yapılır. Bu adres dava arkadaşlarından birinin adresiyse diğerlerine yapılacak tebligat da ortak adresteki dava arkadaşına yapılır. Bunun nedeni ortak adres gösterdikleri diğer dava arkadaşına temsil yetkisi vermiş olmalardır.[361]Bu durum hem mecburi dava arkadaşlığında hem de ihtiyari dava arkadaşlığında aynı şekildedir. Danıştay'ın kimi daireleri de bunu zorunlu tutmaktadır.[362]Ancak Turgut CANDAN' a göre tebligat masraflarının karşılanması şartıyla her bir davacının ayrı adres göstermesine engel bir durum olmadığını, davacılardan bir bölümünün avukatla, diğer bölümünün de bizzat dava açması durumunda ise ayrı adres gösterilmesinin zorunlu olduğu görüşündedir.[363] Biz de aynı görüşteyiz.

Yetki konusunda hem ihtiyari hem de mecburi dava arkadaşlığı arasında fark bulunmayıp, dava arkadaşlarından herhangi birinin yerleşim yerinde bulunan mahkemede dava açılır (HMK md. 7). Ancak kesin yetki kuralı bulunuyorsa bu kural uygulanır (HMK md. 11). Hukuk yargısında her ne kadar bu kurallar geçerliyse de idari yargıda kural olarak idari işlemi yapan yer mahkemesi yetkilidir. Ancak özel yetkinin söz konusu olduğu durumlarda örneğin kamu görevlilerini ilgilendiren konularda, taşınır veya taşınmazların kamulaştırılmasında son olarak tam yargı davalarında özel yetki hükümleri uygulanır.[364]Davacılar belirtilen süre içersinde dava açmışsa yasada belirtilen diğer şartlar da mevcutsa davaya devam edilir.

2.4.1.2. Deliller Açısından Değerlendirme

Hukuk Muhakemeleri Kanunu hangi tür delillerin davacı tarafından ispat aracı olarak kullanılacağını ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir. İdari Yargılama

---

360 Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.954

361 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2437.

362 Danıştay 4. Dairesi, KT. 13.09.1989, E.1989/1860, K.1989/3185, "tek dilekçe ile müştereken dava açılması halinde dava açanların HMUK 'un 44. maddesi uyarınca müşterek bir adres bildirmeleri gerektiği hakkında", Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.319.

363 Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.320.

364 Ali Ulusoy, **İdari Yargılama Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020, s.113.

Kanunu ise davanın konusunun sebebinin ve dayandığı delillerin (İYUK md. 3) dava dilekçesinde belirtilmesi gerektiğini düzenlemiştir. Dava dilekçesinde dayanılan deliller ve delillerle ilgili belgeler hakkında açıklama yapılarak delillerin bulunduğu yer hakkında bilgi verilmelidir. Deliller yeteri kadar açık değilse veya ortaya konmamışsa yine de dilekçe reddedilmez. Çünkü idare hukukunda mahkemenin kendiliğinden inceleme, araştırma belge toplama ilkesi (İYUK md. 20) bulunmaktadır. Bununla birlikte idari yargıda yalnızca sunulan deliller hükme esas alınmamaktadır, gerekli görülen deliller de mahkeme tarafından araştırılabilmektedir. Diğer yandan, davacının bazı delilleri kendi başına edinmesi zor bazen de imkânsız olabilir (sicil dosyası veya mit dosyasına ilişkin bilgi ve belgelerin toplanması gibi). Bu tür bilgi ve belgeler ancak mahkeme aracılığıyla edinerek delil olarak dosyaya eklenebilmektedir. İdari yargıda yazılı olmak şartıyla takdiri delil sistemi geçerli olduğundan tanık gösterilmesi ve yemin hariç her türlü delile dayanılabilir.[365]

Mecburi dava arkadaşlığında delillerin araştırılma safhası ortaktır. Mahkeme dava arkadaşlarının veya gelenlerin hazır bulunduğu aynı ortamda inceleme yapar.[366] İhtiyari dava arkadaşlığında da tahkikat aşamasının ortak olduğu yukarıda açıklanmıştı. İhtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşlarından birinin gösterdiği delile diğerleri açıkça karşı koymadıkça diğer dava arkadaşları için de geçerli kabul edilir.[367]

İdari yargılama hukuku delillerin tespitinin HMK 31. maddeye göre yapılacağını düzenlenmiştir. Buna göre delillerin tespiti dava dilekçesi ile veya davanın herhangi bir aşamasında istenebilir. İhtiyari dava arkadaşlığında aynı dilekçede birbirinden bağımsız birden fazla dava bulunduğundan ve usul ekonomisi gereği davalar birlikte açıldığından dava arkadaşlarından herhangi biri ayrı delilere dayanabileceği gibi tüm dava arkadaşları için ortak iddia veya savunmada bulunabilir. [368]

---

365 Yenice ve Esin, **Açıklamalı, İçtihatlı, Notlu, İdari Yargılama Usulü**, s.143.
366 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.488.
367 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2443.
368 Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.484

2.4.1.3.İdari Bildirim Tarih ve Süreleri Açısından

Bir idari işleme karşı dava açabilmek için yasada belirtilen sürelerin geçmemiş olması gerekir. Sürenin başlangıcı olarak yazılı tebliğ tarihi kabul edilir. Bu tarihin dava dilekçesinde gösterilmesi gerekir (İYUK md. 3/2-c). İdarinin sukutu halinde ise idareye başvuru tarihinin gösterilmesi davanın süresinde açılıp açılmadığının anlaşılması açısından önem taşımaktadır.[369]Dolayısıyla her davacı açısından bildirim tarih ve süreleri farklı olabileceğinden bu tarihler her davacı açısından ayrı değerlendirilmektedir.

2.4.1.4.Uyuşmazlık Konusunun Belirlenmiş Olması

Uyuşmazlık konusunun belirlenmesi tam yargı davalarında, vergi davalarında, mali sorumluluk gerektiren konularda ve bu davaların zam ve cezalarını ilgilendiren davalarda gereklidir. Davacı sayısının birden fazla olması halinde davacıların maddi ve manevi tazminat talepleri her bir davacı açısından ayrı şekilde belirtilir.[370] Birlikte dava açan kişiler müteselsil alacaklı olmamaları şartıyla dava konusu edilen alacak miktarını her davacı adına dava dilekçesinde göstermek zorundadır.[371]

2.4.1.5.Dava Dilekçesi ve Ekleri

Davalı tarafa bir adet tebliğe yetecek kadar dilekçe ve eklerinin dava açarken dosyaya eklenmesi gerekir. Aksi takdirde dilekçenin reddine karar verilecektir. Nitekim Bakanlar Kurulu Kararnameleri ve buna dayanarak Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından kurutma ücreti tahakkukuna ilişkin idari işlemin iptali için davacıların açtığı dava, dilekçe ve eklerinin eksik olması nedeniyle[372]reddedilmiştir.

2.4.2.Taraf ve Dava Ehliyeti

İYUK ehliyet açısından HMK 31'e göndermede bulunmuştur. Buna göre her gerçek kişinin taraf ehliyeti doğumuyla başlar ölümle birlikte son bulur (TMK md. 28). Ölmüş kişi dava açamayacağı gibi kendisine karşı da dava açılamaz. Açılmış

---

369 Gözübüyük ve Dinçer, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.287.
370 Yenice ve Esin, **Açıklamalı, İçtihatlı, Notlu, İdari Yargılama Usulü**, s.147.
371 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2435.
372 Yenice ve Esin, **Açıklamalı, İçtihatlı, Notlu, İdari Yargılama Usulü**, s.148.

olsa dahi mirasçılarına karşı tebligat yapılarak davaya devam edilemez. Mirasçılar hakkında ayrı bir dava açılması gerekir.[373]Ancak dava mirasçıların haklarını etkileyecek nitelikteyse mirasçıların mecburi dava arkadaşı olarak davayı takip hakları doğacaktır.[374]Ayırt etme gücünden yoksun gerçek kişilerin dava ehliyetleri bulunmayacağından (HMK md. 51) kanuni temsilcileri aracılığıyla dava açılabilir ve dava takibinde bulunabilirler.

2.4.3.Duruşma

Duruşmaya ilişkin genel esaslar İdari Yargılama Usulü Kanununun 17-19. maddelerinde düzenlemiştir. Buna göre, Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinde açılan iptal ve yirmi beş bin Türk Lirasını (2020 yılı itibariyle 53.000 TL) aşan tam yargı davaları ile tarh edilen vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı yirmi beş bin Türk Lirasını (2020 yılı itibariyle 53.000 TL) aşan vergi davalarında, taraflardan birinin isteği üzerine duruşma yapılır (İYUK md. 17/1). Temyiz ve istinaflarda duruşma yapılması ise tarafların istemine ve Danıştay veya ilgili Bölge İdare Mahkemesi kararına bağlıdır. Tarafların talebi üzerine veya resen mahkemece duruşma kararı verilir (İYUK md. 17/2). Duruşma talebine rağmen duruşma yapılmaması ve karar verilmesi bozma sebebidir.[375]Usulüne uygun davete rağmen taraflardan biri duruşmaya katılmazsa, duruşma yapılmadan evrak üzerinde inceleme yapılır. Sadece taraflardan biri duruşmaya gelirse duruşma gelen tarafla yapılır. Taraflardan birinin mazeret beyanının yargı yerince kabul görmesi halinde duruşma için başka bir tarih belirlenir.[376]

Duruşma açıldıktan sonra dosyadan, davacının öldüğü anlaşılırsa dava konusuna göre duruşma yapılıp yapılamayacağına karar verilir. Yalnız öleni ilgilendiren davalarda duruşma yapılmaz.[377]

---

[373] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.209.
[374] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.211.
[375] Çağlayan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.253.
[376] Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Cilt II, s.1136.
[377] Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Cilt II, s.1136.

Dava arkadaşlarından birinin duruşmaya katılmaması halinde hangi hükümlerin uygulanacağına ilişkin İdari Yargıda herhangi bir hüküm yoktur. Başka bir ifadeyle bu konuda yasal boşluk bulunmaktadır. Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun duruşmaya ilişkin kuralları uygulanabilir.[378]Buna göre maddi anlamda mecburi dava arkadaşlığında dava arkadaşlarından bir kısmının duruşmaya katılıp diğerlerinin katılmaması halinde gelenlerin yaptığı usul işlemleri usulüne uygun davete rağmen duruşmaya katılmayanlar hakkında da geçerli olur (HMK md. 60). Mecburi dava arkadaşlarının tamamı duruşmaya gelmemişse gelen taraf dosyanın işlemden kaldırılmasını isteyebilir (HMK md. 150/2). Karşı taraf duruşmaya katılmamış mecburi dava arkadaşlarından da yalnız biri duruşmaya katılmışsa, bu kişi tek başına dosyanın işlemden kaldırılmasını isteyemez.[379]

2.4.4.Davaya Etki Eden Taraf İşlemleri

İdari yargılama Usulü Kanunu 31. maddesinin HMK' ya atıf yaptığı konulardan biri, feragat ve kabuldür. Feragat kısaca davacının talep sonucundan yargılama süreci sona ermeden vazgeçmesi anlamına gelmektedir.[380]Feragat kesin hükmün hukuki sonuçlarını doğurmaktadır. Mecburi dava arkadaşlarının tek başına feragati mümkün değildir. Feragat işleminin tüm dava arkadaşlarınca birlikte gerçekleşmesi gereklidir.[381]İştirak mülkiyetin söz konusu olduğu durumlarda paydaşlardan birinin feragat iradesini kullanmış olması diğer ortakları bağlamayacaktır.[382]Ancak ihtiyari dava arkadaşlığında durum daha farklıdır. Birden fazla ve birbirinden farklı dava bulunduğundan, davanın kendisini ilgilendiren bölümünden feragat edebilir.[383]Davacılardan birinin feragati ancak kendisi açıdan sonuç doğuracaktır.

Kabul ise karşı tarafın istem sonucuna muvafakat etmektir. Şarta bağlı feragat ve kabul olmadığı gibi davanın kaybedilmesi halinde feragat ve kabul iradesini

---

378 Çağlayan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.252.
379 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.487.
380 Ulusoy, **İdari Yargılama Hukuku**, s.225.
381 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.488.
382 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2414.
383 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.495.

kullanan taraf yargılama giderlerine de katlanmak zorunda kalır.[384] Davanın kabulü de feragat gibi kesin hükmün sonuçlarını doğurur. Her ne kadar kabul konusunda hukuk muhakemeleri kanununa atıf varsa da idari davaların niteliği gereği kabulün uygulama alanının tartışmalı ve netliğe kavuşmadığı anlaşılmaktadır.

2.4.5.Hüküm Açısından Değerlendirme

İhtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşlarının davaları farklı olduğundan, mahkeme birinin davasını kabul ederken diğerinin davasını reddedebilir.[385] İhtiyari dava arkadaşları hakkında tek hüküm verilmesi de mümkündür.[386]Maddi hukuktan kaynaklanan mecburi dava arkadaşlığında dava arkadaşları hakkında aynı kararın verilmesi gerekir. Bütün dava arkadaşları hakkında ya davanın kabulüne ya da reddine karar verir.[387]Usul hukukundan kaynaklanan dava arkadaşlığında ise dava arkadaşları arasında dava konusu hak ve borçta ortaklık bulunmadığından her dava arkadaşı hakkında farklı karar verilebilir.[388]

Davacı gerçek kişinin ölümü, ilk derece mahkemesinde veya kanun yolu aşamasında iken gerçekleşmişse dosyanın işlemden kaldırılması kararı esas mahkeme olan ilk derece mahkemesi tarafından verilir. Davacının ölümü, kanun yoluna başvurmadan önce gerçekleşmişse de ilk derece mahkemesince bu karar verilir.[389]Kararda tarafların vekillerinin ve varsa temsilcilerinin isim soy isimleri ve adreslerinin bulunması gerekir. Davacıların tümü hakkında hüküm kurulması gerekir.[390]Ortak dilekçeyle açılan davada, mahkeme kararının ve temyiz dilekçesinin bütün davacılara tebliğ edilmesi gerekir. Aksi halde dosya tamamlanmamış sayılır.[391]

---

[384] Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Cilt II, s.1364.
[385] Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, **Medeni Usul Hukuku**, s.199.
[386] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.486.
[387] Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.488.
[388] Kuru, Arslan ve Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, s.479
[389] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, **Türk İdari Yargılama Hukuku**, s.1415
[390] Danıştay 14. Dairesi, KT.31.01.2017, E.2016/4114, K.2017/396, (**Emsal Danıştay Uyap**) Erişim Tarihi:10.05.2020
[391] Danıştay 7. Dairesi, KT.10.10.2006, E.2003/912, K.2006/2956, (**Emsal Danıştay Uyap**) Erişim Tarihi:10.05.2020

2.4.6.Yargılama Giderleri Açısından Değerlendirme

İYUK' un HMK hükümlerine atıfta bulunduğu başlıklar (İYUK md. 31) arasında yargılama giderleri de bulunmaktadır. Yargılama giderlerinin kapsamına nelerin girdiği Hukuk Muhakemeleri Kanununun 323. Maddesinde,[392]yargılama giderlerinden sorumluluk ise Hukuk Muhakemeleri Kanununun 326. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre,[393] yargılama giderleri, aleyhine hüküm verilen tarafça ödenir. Aleyhine hüküm verilenler birden fazla olduğunda, bu giderlerden müteselsilen sorumlu olabilecekleri gibi yargılama giderlerinin aralarında paylaştırılması da mümkündür (HMK md. 326/ 3). Mahkeme haksız çıkan dava arkadaşlarını vekâlet ücreti ödemeye mahkûm eder (HMK md. 323). Mecburi dava arkadaşlarının haklı çıkması halinde dava arkadaşları lehine bir vekâlet ücretine hükmederek aralarında paylaştırır.[394]

İhtiyari dava arkadaşlığında dava açanlardan birinin davasının kabulü, diğerinin de reddedilmesi ihtimalinde, yalnız davası reddedilen kişi kendini ilgilendiren kısım üzerinden vekâlet ücreti ödemek zorunda kalır. Aynı şekilde davanın kazanılması halinde yalnız kendisini ilgilendiren kısım üzerinden vekâlet ücretine hak kazanır. Nitekim Danıştay lehe hüküm kurulan tarafın yargılama

---

[392] HMK md 323 Yargılama Giderleri aşağıya alınmıştır.
a) Celse, karar ve ilam harçları.
b) Dava nedeniyle yapılan tebliğ ve posta giderleri.
c) Dosya ve sair evrak giderleri.
ç) Geçici hukuki koruma tedbirleri ve protesto, ihbar, ihtarname ve vekâletname düzenlenmesine ilişkin giderler.
d) Keşif giderleri.
e) Tanık ile bilirkişiye ödenen ücret ve giderler.
f) Resmî dairelerden alınan belgeler için ödenen harç, vergi, ücret ve sair giderler.
g) Vekil ile takip edilmeyen davalarda tarafların hazır bulundukları günlere ait gündelik, seyahat ve konaklama giderlerine karşılık hâkimin takdir edeceği miktar; vekili bulunduğu hâlde mahkemece bizzat dinlenmek, isticvap olunmak veya yemin etmek üzere çağrılan taraf için takdir edilecek gündelik, yol ve konaklama giderleri.
ğ) Vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti.
h) Yargılama sırasında yapılan diğer giderler.

[393] HMK md 326 "Yargılama Giderlerinden Sorumluluk"
(1) Kanunda yazılı hâller dışında, yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir.
(2) Davada iki taraftan her biri kısmen haklı çıkarsa, mahkeme, yargılama giderlerini tarafların haklılık oranına göre paylaştırır.
(3) Aleyhine hüküm verilenler birden fazla ise mahkeme yargılama giderlerini, bunlar arasında paylaştırabileceği gibi, müteselsilsen sorumlu tutulmalarına da karar verebilir. "

[394] Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.489.

giderlerinden sorumlu tutulamayacağını ve vekâlet ücretine hak kazanacağına karar vermiştir.[395]

[395] "Bu durumda, her ne kadar davacı, dava açma iradesini, iki işlemin iptalini aynı dava ile istemek yönünde kullanmış ise de bakılmakta olan davanın, söz konusu işlemler açısından birbirinden bağımsız iki ayrı dava teşkil etmektedir. Mahkemece verilen kararın, davalılardan Kültür ve Turizm Bakanlığı açısından lehe hüküm teşkil etmesi nedenleriyle, Kültür ve Turizm Bakanlığının yargılama giderlerinden sorumlu tutulması mümkün bulunmamaktadır. Anılan idare lehine tam vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekmektedir."; Danıştay 14. Dairesi, KT.02.07.2017, E.2016/2213, K.2017/580, (**Lexpera**) Erişim Tarihi:20.05.2020,

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KANUN YOLLARI VE DİĞER BAŞVURU YOLLARI AŞAMASINDA DAVA ARKADAŞLIĞI

3.1.KANUN YOLLARI AŞAMASINDA DAVA ARKADAŞLIĞI

3.1.1.Kanun Yolu Kavramı

Davanın taraflarının nihai kararlar için başvuru yaptıkları yollarından biridir. Nihai karar, hâkimin davadan el çekmesini sağlayan ve yargılamayı o davada sona erdiren kararlardır.[396]Kanun yolları, hukuka duyulan güvenin artması, uyuşmazlığın doğru bir şekilde çözümlenmesi ve tarafları koruma gayesi taşımaktadır.[397]Kanun yoluna ancak davada davacı veya davalı sıfatına sahip olanlar başvuru yapabilir.[398] Kural olarak, yalnızca davanın tarafları ve asli müdahale davasında davacı olan asli müdahil olağan kanun yollarına başvurabilir, üçüncü kişilerin bu hususta ki talepleri dinlenmez.[399]Davanın tarafları olmayanlara bu hak tanınmamıştır. Bu nedenle feri müdahalede ancak katılım gösterilen tarafla kanun yoluna başvuru yapabilir. Ancak feri müdahalede bulunan kişi hakkında da karar verilmişse, (sehven verilme ihtimalinde) feri müdahil tek başına da kanun yoluna başvuru yapabilir.[400]Kanun yoluna başvuru yapmak için başvuru yapanın menfaatinin bulunması gerekir.[401]

Kanun yolları iki şekilde sınıflandırılmıştır. Kesin olmayan kararlara karşı tarafların yaptıkları kanun yolu başvurusuna olağan başvuru yolu denilmektedir.

---

396 Danıştay 5. Dairesi, KT.01.04.1993, E.1993/1203, K.1993/1433, (**Emsal Danıştay Uyap**) Erişim Tarihi:10.05.2020.

397 Cenk Akil, **İstinaf Kavramı**, Ankara, 2010, Yetkin Yayınevi, s. 39-40.

398 Danıştay 8. Dairesi, KT.31.10.2005, E.2005/5406, K.2005/4473, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi:10.05.2020.

399 Budak, **Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması**, s.79.

400 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.664.

401 Danıştay 12. Dairesi, KT.05.02.2018, E.2017/3116, K.2018/446, (**Emsal Danıştay Uyap**), Erişim Tarihi:10.05.2020.

İdari yargıda olağan kanun yolları istinaf, temyiz ve kararın düzeltilmesi olmak üzere üç tanedir. Fakat 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı Kanunla istinaf kanun yolunun kabulü ile birlikte kararın düzeltilmesi kanun yolunun varlığına son verilmiştir. Ancak aynı Kanunla İdari Yargılama Usulü Kanunu'na eklenen Geçici 8'inci madde uyarınca, ivedi yargılama usulü hariç olmak üzere bu Kanunla idari yargıda kanun yollarına ilişkin getirilen hükümler, istinaf mercii sıfatıyla görev yapacak bölge idare mahkemelerinin tüm yurtta göreve başlayacakları tarihten sonra verilen kararlar hakkında uygulanır. Bu tarihten önce verilmiş kararlar hakkında, kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan kanun yollarına ilişkin hükümler uygulanır. Bölge idare mahkemeleri 20 Temmuz 2016 tarihinden itibaren istinaf mercii sıfatıyla göreve başladıklarına göre bu tarihten önce verilen kararlar için kararın düzeltilmesi kanun yolu açık olacak; bu tarihten sonra verilen kararlar içinse bu yol artık kapanmış olacaktır.[402]Olağanüstü kanun yolu ise yargılamanın yenilenmesidir. Buna, kanun yararına temyiz yolu da eklenebilir. Bu yola kesinleşmiş kararlar hakkında başvurulabilir. Kesin karar, belirlenen süreler içinde istinaf veya temyiz edilmeyen, karar için üst kanun yolu öngörülmemiş olan kararlar veya üst kanun yolu tarafından reddedilen kararlara denir.[403]Kararın kesinleşmesi halinde de kanun, yargılamanın yenilenmesi şeklinde olağan kanun yollarının üstünde bir yol daha düzenlemiştir. Dolayısıyla ilk derece mahkemelerinin nihai kararlarının kanun yoluna giderek kesinleşmesi veya kanun yoluna gitmeden kesinleşmesi veya nihai kararlarına karşı kanun yolunun öngörülmemesi şeklinde üç durumda kesinleşme mümkündür.

Kanun yollarına başvurma hakkından feragat geçerli olup rücu mümkün değildir. Ancak kanun yollarına başvuru yapıldıktan sonra fakat henüz karar verilmeden feragat edilebilir.[404]

Kanun yollarına yapılan başvurunun reddedilmemesi için kanunda öngörülen süreler içersinde başvuru yapılmalıdır. Bu süre içerinde başvuru yapılmadığı takdirde bu hak düşer. Ancak bu süreleri kaçıran taraf süresinde kanun yoluna başvuran diğer

---

402 Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.532-533.

403 Mustafa Avcı, **İdari Yargılama Usulündeki Son Yenilikler ve İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2017, s. 93.

404 Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.536-537.

tarafın dilekçesine verdiği cevap kanun yoluna başvurma dilekçesi olarak kabul edilir (İYUK md. 48/3).

Kanun yoluna taraflardan biri başvuru yapmışsa aleyhe bozma ilkesi gereğince hüküm başvuran aleyhine bozulmaz. Ancak karşı taraf da kanun yoluna hükmü götürmüşse veya kamu düzenine ilişkin hususlar söz konusu olduğunda bu ilke uygulanmaz. Böyle bir durumda aleyhe bozma ilkesi geçerli olmaz. Aleyhe bozma ilkesi hem istinaf hem de temyiz aşamasında geçerlidir.[405]

Kanun yolu aşamasında aleyhe bozma yasağı yanında, usule ilişkin kazanılmış hak denilen bir ilke daha uygulanmaktadır. Bu ilke sadece temyiz aşamasında uygulanır.[406]

3.1.1.1.İstinaf

3.1.1.1.1.Genel Olarak İstinaf

6545 sayılı Kanun bazı değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bunlardan en önemlisi istinafın kanun yolu olarak düzenlenmiş olmasıdır. İstinafın kanun yolu olarak düzenlenmesiyle beraber itiraz yolu kaldırılmış, temyiz kanun yoluyla birlikte kanun yolu aşaması üç dereceli bir sisteme dönüşmüştür.[407]Bununla birlikte daha hızlı ve adil kararlar almak için söz konusu yasa ile ivedi yargılama usulü ve ortak sınavlara ilişkin düzenlemeler yasaya girmiştir.

İstinaf aracılığıyla idare, vergi ve Danıştay (ilk derece) mahkemelerinin yargılama neticesinde verdikler kararlar hukuki ve maddi yönden incelenmekte[408]tarafların haklarının korunması ve adalete uygun kararların verilmesi sağlanmaktadır.[409]Maddi açıdan incelenme; dava konusu uyuşmazlık ve uyuşmazlığı ilgilendiren vakıaların doğru bir biçimde ortaya konması anlamına gelmektedir. Maddi vakıanın doğru tespitinde eksiklik varsa istinaf öncelikle bunu düzeltecektir.

---

[405] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.468.
[406] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.469.
[407] Mustafa Avcı, 6545 ve 6552 sayılı Kanunlar ile İdari Yargıya İlişkin Kanunlarla Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir İnceleme, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt.13, s. 66.
[408] Ali Rıza Çınar, İstinaf, **Fasikül Dergisi**, Cilt.2, s.14.
[409] Gül Üstün, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Üzerine Bir Değerlendirme", **MÜHF - HAD**, Cilt. 22, s.16.

Hukuki nitelendirme ise, maddi olayın doğru olarak tespitinden sonra olaya uygulanacak hukuk normunun belirlenmesidir.[410]İstinaf aşamasında dava dosyası alt dereceli mahkemenin yaptığı gibi tüm yönleriyle incelenmektedir. Bu yönüyle temyiz kanun yolundan ayrılmaktadır.[411]Dolayısıyla istinafta, kararlar usule uygunluk açısından ve esas açıdan incelenmek suretiyle yeniden ele alınmaktadır.[412]İstinaf kanun yolunda ilk derece mahkemesi olarak kabul edilen mahkemelerin kararlarına karşı diğer kanunlarda farklı yönde hüküm bulunsa dahi, yazılı bildirim tarihinden başlayarak 30 günlük süre içinde**,** istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak miktar yönünden kanun bir sınırlama getirmiştir. İstinaf edilecek dava konusunun değerinin beş bin TL'yi geçmesi gerekir. Ancak dava konusunun değerinin beş bin TL'nin altında olması durumunda yerel mahkemelerin verdiği karar kesin kabul edilmektedir (İYUK md. 45/1).

3.1.1.1.2.İstinaf Başvurusu Yapılamayacak Kararlar

İstinafa tabi kararlar temyiz de olduğu gibi sayılmak suretiyle belirlenmemiştir. İstinaf yolu olağan bir kanun yolu olarak kabul edildiğinden istinafa gidilemeyecek kararların bilinmesi başka ifadeyle istisnaların bilinmesi halinde istinaf edilecek kararlar ortaya çıkacaktır. Öncelikle yasanın miktar olarak bir sınır belirlediğini görüyoruz (İYUK md. 45). Bu miktarın altındaki kararlar için yerel mahkemelerin verdiği kararlar kesindir başka ifadeyle istinaf yolu kapalıdır. Bu kararlara karşı temyiz yoluna da kapalıdır.

Ancak ivedi yargılama gerektiren uyuşmazlıklarda istinaf yolu öngörülmemiş olup söz konusu dava ve uyuşmazlıklar için on beş günlük süre içersinde temyiz yoluna gidilebileceği düzenlenmiştir (İYUK md. 20/A). Aynı şekilde Milli Eğitim Bakanlığı ve Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi sınavlarının söz konusu olduğu uyuşmazlıklarda da ivedi yargılama usulüne tabi işlerde olduğu gibi on beş günlük süre içersinde temyiz kanun yolu öngörülmüştür (İYUK md. 20/B). Dolayısıyla

[410] Sabahattin Taha Hasputcu, "**İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu**", Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2016, s.43-45.
[411] Üstün, "**İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Üzerine Bir Değerlendirme**", s.16.
[412] Oğuz Sancaktar, **İdari Yargıda İstinaf Sistemi Üzerine Düşünceler**, Danıştay ve İdari Yargı Günü 144. Yıl Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları, Ankara, 2013, s. 23.

İYUK 20/A ve 20/B istinaf yoluna gidilemeyecek kararlar için temyiz yolunun da kapalı olduğuna ilişkin kuralın istisnası olarak kabul edilebilir.

3.1.1.1.3.İstinaf Başvurusunda Şekil, Usul ve Süre

İstinaf, ilk derece mahkemesi kararının incelenmesinde hukuki yararı olan taraf ya da taraflarca başvurulan bir kanun yoludur.[413]Bu nedenle davacı kural olarak lehine verilen hüküm için kanun yoluna başvuru yapamaz. Davalı da benzer şekilde davanın reddine karar verilmesi halinde bu hükmü kanun yoluna götüremez.[414]

İdare veya vergi mahkemelerinin kararlarının taraflara tebliğinden itibaren otuz günlük süre içinde bu mahkemelerin yargı çevresinde bulunan Bölge İdare Mahkemesi'ne istinaf kanun yolu başvurusu yapılır. Dilekçelerin, dava dilekçesinin tabi olduğu usul ve esaslara uygun düzenlenmesi gerekir. Temyiz kanun yolunun şekline ve usulene tabi olan istinaf kanun yolu (İYUK md. 45/2) istinaf dilekçesi ve dilekçeye cevap verilmesiyle ilgili şekli kurallar temyiz usulüyle paralel özellikler gösterir.

Dilekçelerde bulunması gerekli olan hususlar İYUK 3. maddede düzenlenmiştir. Buna göre tarafların, karara ilişkin bilgilerin, konu, sebep ve imza unsurlarının eksik olmaması gereklidir. Usulüne uygun olmayan dilekçelerdeki noksanlıkların giderilmesi için taraflara 15 günlük süre tanınır. Belirtilen süre içinde bu eksikliklerin düzeltilmesi aksi halde yapılan başvurunun yapılmamış gibi işlem göreceğine karar verilir (İYUK md. 48/2). Usulüne uygun dilekçeler taraflara tebliğ edilerek 30 günlük süre içersinde cevap vermeleri istenir. Bu dilekçeyle istinaf yoluna başvurmamış olan taraf istinaf talebinde bulunabilir. Buna katılma yoluyla istinaf talebinde bulunma da denir.[415]Dolayısıyla süresinde başvuru yapmamış olan taraf da bu yolla istinaf incelemesi talebinde bulunabilecektir. İstinafta davaya katılmanın istisnai olarak düzenleyici işlemler söz konusu olduğunda mümkün

[413] Aslan, Barlas, Berk, Arat, Sayhan, Bardakçı, Gümüşkaya, Kağıtcıoğlu ve Altındağ, **Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.378.
[414] Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.664-665.
[415] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.479.

olabileceği istinaf incelemesinden geçmeyen kararlar bakımından kanun yararına temyize gidileceği de kabul edilmektedir.[416]

Kanun yoluna taraflar dışında 3. Kişiler başvuru yapamaz. Fakat ilgili davada taraf olmayan 3. Kişi hakkında da karar verilmişse, 3. Kişi o karara karşı kanun yoluna başvuru yapabilir. Yokluğunda karar verilen taraf da kanun yoluna başvuru yapabilir. [417]

Asli müdahil müdahale davasında davacı olduğundan kanun yoluna başvuru yapabilirken, feri müdahil yalnızca yanında müdahil olduğu tarafla birlikte kanun yoluna başvuru yapabilir. Ancak feri müdahalede bulunan taraf hakkında da karar verilmişse, tek başına kanun yoluna başvuru yapabilir.[418]

Harç ve masraflarla ilgili eksikliklerin giderilmesi için başvurucuya yedi gün içinde eksiklikleri gidermesi aksi takdirde başvurudan vazgeçmiş sayılacağı hususu bildirilir. Başvurunun süresi içinde yapılmamış olması veya başvurunun kesinleşmiş bir karar hakkında verilmesi halinde istinaf için yapılan başvuru ret ile karşılaşır. Bu ret kararları ile istinaf başvurusundan vazgeçilmiş sayılma kararları istinaf edilebilir (İYUK md. 48/6).

3.1.1.1.4.İstinaf İncelemesi ve Karar

Temyiz sebepleri kanunda sayılmasına rağmen (İYUK md. 49/2) istinaf sebepleri sayılmamıştır. Dolayısıyla istinaf genel bir kanun yolu iken temyiz özel kanun yolu olarak kabul edilebilir. Bunun yerine kanun, istinafın temyizin usul ve şekline tabi olduğunu (İYUK md. 45/2) düzenlemiştir. Dolayısıyla istinaf ve temyiz sebeplerinin aynı olduğu kabul edilebilir. Ancak ilk derece mahkemesi tarafından incelenip değerlendirilen olaylar istinafta bağımsız bir şekilde yeniden incelendiğinden vakıa mahkemesi olarak istinaf, temyiz yasa yolundan ayrılmaktadır. Başka bir deyişle, temyiz incelemesi kanunun olaya uygulanmasını denetlemekle sınırlı iken istinaf incelenmesinde maddi olayların doğruluğu ve bunların ispatını da

[416] Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.1032-1034.
[417] Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.663.
[418] Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.664.

içermesi nedeniyle denetim yolu olmaktan daha çok önüne gelen uyuşmazlığın tekrar incelenip karara bağlandığı kanun yolu olarak kabul edilmektedir. [419]

Yapılan bir istinaf başvurusu öncelikle dilekçeler, harç ve masraflar, kanuni süre içinde başvuru yapılıp yapılmaması ve istinaf konusu kararın nihai bir karar olup olmadığı şeklinde ön koşullar yönünden incelenir. Ön koşullar yönünden yapılan incelemenin sonuçları yukarda kısaca açıklandı. İstinaf başvurusunun esastan incelenmesine gelince; *istinaf konusu karar hukuka uygun bulunduğu takdirde, başvurunun reddine karar verilir (İYUK md. 45/3. Maddi hataların düzeltilmesi mümkünse düzeltme yapılarak aynı karar verilir (İYUK md. 45/3).*

İstinafa giden karar hukuka uygunluk yönünden denetlenir. Hukuka uygun bulunmaması durumunda yapılan başvuru kabul edilir ve mahkeme kararının kaldırılması yönünde karar çıkar. Bu durumda da BİM esasa ilişkin yeniden hüküm verir. İlk inceleme kararlarının istinaf edilmesi durumunda, istinaf başvurusunun BİM tarafından haklı bulunması halinde yerel mahkemenin kararı kaldırılarak dosya mahkemesine gönderilir. Bu hususta verilecek kararlar kesindir (İYUK md. 45/5).

3.1.1.2.Temyiz

3.1.1.2.1.Genel Olarak Temyiz

Temyizin genel kanun yolu olmaktan çıkarılması 6545 sayılı Kanunla gerçekleşmiştir.[420]Temyiz, nihai kararlarla ilgili yalnızca hukuki denetim yapar. Temyiz kanun yolu bu özelliğiyle istinaftan ayrılır. Ancak hem maddi hem de hukuki açıdan denetim yaptığı davalar da bulunmaktadır. Söz konusu davalar ortak sınavlara ilişkin davalar ve ivedi yargı usulüne tabi davalardır.[421]Bu dava türlerinde kararlar hem maddi hem hukuki açıdan değerlendirilerek işin esası hakkında karar verilir. Aşağıda sayılan üç maddede temyiz yoluna gidilebilmektedir

[419] Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.1032-1034.
[420] Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s.784.
[421] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.543.

Bölge idare mahkemeleri tarafından istinaf incelemesi üzerine verilen ve 46. maddede 14 madde halinde sayılan kararlar.[422]Sınırlı bir şekilde sayılanlar dışındaki kararlar için temyiz yolu kapanmıştır.

Ancak düzenleyici işlemlerden Danıştay Kanununun 24. maddesi c bendinde sayılan nihai kararlarına karşı istinafa gidilmeyip temyiz yoluna başvuru yapılmaktadır. Dolayısıyla ülke genelinde uygulanan düzenleyici işlemlerin iptali için Danıştay tarafından verilen nihai kararlarına karşı temyiz yoluna gidilmektedir.

Dava konusu aralığının beş bin Türk lirasıyla yüz bin Türk Lirası aralığında olan davalarda yerel mahkeme kararlarının istinaf edilmesi üzerine verilen kararları kesindir. Temyiz yoluna gidilememektedir. Koşulları bulunuyorsa yargılamanın yenilenmesine gidilebilir. Dava değeri beş bin Türk Lirasının altında olduğunda ilk derece mahkemelerinin verdiği kararlar kesindir ve kanun yoluna gidilememektedir

---

[422] 2577 sayılı Kanunun md.46 göre temyize tabii kararlar şunlardır:
a) Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davaları,
b) Konusu yüz bin Türk Lirasını aşan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalar,
c) Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları,
d) Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları,
e) Müşterek kararnameyle yapılan atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri ile daire başkanı ve daha üst düzey kamu görevlilerinin atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri hakkında açılan iptal davaları,
f) İmar planları, parselasyon işlemlerinden kaynaklanan davalar,
g) Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunca itiraz üzerine verilen kararlar ile 18.11.1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununun uygulanmasından doğan davalar,
h) Maden, taşocakları, orman, jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ile ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin işlemlere karşı açılan davalar,
ı) Ülke çapında uygulanan öğrenim ya da bir meslek veya sanatın icrası veyahut kamu hizmetine giriş amacıyla yapılan sınavlar hakkında açılan davalar,
i) Liman, kruvaziyer limanı, yat limanı, marina, iskele, rıhtım, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı boru hattı gibi kıyı tesislerine işletme izni verilmesine ilişkin mevzuatın uygulanmasından doğan davalar,
j) 8.6.1994 tarihli ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanunun uygulanmasından ve 16.7.1997 tarihli ve 4283 sayılı yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar,
k) 6.6.1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun uygulanmasından doğan davalar,
l) 3.7.2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun uygulanmasından doğan davalar, m) Düzenleyici ve denetleyici kurullar tarafından görevli oldukları piyasa veya sektörle ilgili olarak alınan kararlara karşı açılan davalar."

(İYUK md. 45). Burada da koşullar bulunuyorsa yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvuru yapılabilir.

46/c bendi bireysel işlemleri konu edinmiştir. Bu işlemler önce istinaf daha sonra temyiz incelemesine tabi iken müşterek kararnamelerde de durum böyle olup farklı olarak istisnai bir durum bulunmaktadır. Ortak kararnamelerin iptali için açılan davalarda da düzenleyici işlemlerde olduğu gibi ilk derece mahkemesi kararı istinaf incelemesinden geçmeden temyiz edilmektedir. Ayrıca Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği nihai kararlar, ivedi yargılama usul neticesinde verilen kararlar (İYUK md. 20/A) ve son olarak merkezi ve ortak sınavlara ilişkin davalarda verilen nihai kararlar (İYUK md. 20/B) dışındaki kararlara karşı temyiz yoluna gidilemez. Ayrıca temyiz yolunun açık olduğu hallerde, Bölge İdare Mahkemelerinin İYUK 46. maddesinin ilk fıkrasında sayılan kararlarının temyiz mercii, Danıştay idari dava dairelerinden biridir. İlk derece mahkemesi olarak Danıştay'ın gördüğü davalar için İdari Dava Daireleri Kurulu'dur. İvedi yargılama usulüne tabi olan uyuşmazlıklar hakkından verilen kararlarda temyiz mercii ise, Danıştay'ın ilgili dava dairesidir.[423]Sürelere ilişkin esaslar istinaftaki gibidir. Dolayısıyla tekrara düşmemek adına sürelerin aynı olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.1.2.2.Temyiz Sebepleri

Temyiz kanun yolu ile temyize konu kararların hukuka uygunluğu denetlenir. Kanun istinaf nedenlerini saymamış ancak temyiz sebeplerini saymıştır.[424]Sayılan sebeplerin varlığı halinde karar bozulur.

3.1.1.2.3.Temyiz İncelemesi

Temyiz aşamasında yapılan inceleme üzerine, Danıştay mahkeme kararını onaylayabilir, değiştirmek suretiyle onayabilir ve son olarak bozma kararı verebilir.

---

[423] Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s.785.

[424] İYUK md 49/2 göre temyiz incelemesi sonunda Danıştay;
a) Görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması,
b) Hukuka aykırı karar verilmesi,
c) Usul hükümlerinin uygulanmasında kararı etkileyebilecek nitelikte hata veya eksikliklerin bulunması, sebeplerinden dolayı incelenen kararı bozar.

- *Danıştay dairesi mahkemenin kararını onamışsa, ilk ve orta dereceli mahkemelerin kararları kesinleşir.*
- *Değiştirerek onama kararı verilmişse ki bu iki durumda mümkündür. Danıştay ya kararı hukuka uygun bulmuştur ya da kararı hukuka uygun bulmuş ancak gerekçeyi doğru bulmamış veya eksik bulmuştur.*
- *Düzeltilmesi imkan dahilinde olan hatalar söz konusu olduğunda düzeltme yaparak kararı onar.*
- *Kararın kısmi olarak onanıp bozulması söz konusu olduğunda onanan kısım kararda açıklanır (İYUK md. 49/3).*

Temyiz aşamasında inceleme yapıldıktan dosya verilen kararla birlikte mahkemesine gönderilir. Taraflara tebliğe çıkar. İlgili mahkemece yeniden karar çıkar. BİM üst mahkemenin kararında ısrar edebileceği gibi üst mahkeme kararına uyabilir **(**İYUK md. 50).

3.1.1.3.Karar Düzeltme

18.06.2014 tarihinde yapılan değişiklikler özellikle kanun yolu aşamasını tamamen değiştirmiştir. 6545 sayılı kanunun istinaf yolunu düzenlemesiyle birlikte karar düzeltme yolu yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak söz konusu tarihten önce verilen kararlar için karar düzeltme yolu açık olmaya devam edecek, bu tarihten sonra verilen kararlar içinse, kararın düzeltilmesi kanun yolunun varlığı son bulmuştur.[425]

3.2.İSTİNAF VE TEMYİZ AŞAMASINDA DAVA ARKADAŞLIĞI

3.2.1.İhtiyari Dava Arkadaşlığı

İstinaf ya da temyiz başvurusuna ancak davanın ya da istinaf başvurusunun tarafları bulunabilir.[426]Taraf olmayan müdahilin tek başına istinaf ya da temyiz başvurusunda bulunması mümkün değildir. Ancak katıldığı taraflarla birlikte hareket

[425] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s. 534; Gözler, Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s.785.
[426] Danıştay 7. Dairesi, KT. 5.10.1999, E.1999/368, K.1999/3195, Candan; **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.1094.

edebilir.[427]Davanın taraflarının davayı açtıkları zaman sahip oldukları ehliyete sahip olmaları gerekir. Önce ehliyetli olup daha sonra taraf ehliyeti yok olmuşsa davacılar adına yasal temsilcileri aracılığıyla bu başvuru gerçekleşebilecektir.[428]Birden fazla davacının müşterek dilekçeyle dava açması durumunda, davanın aynı tarafını oluşturan bu kişilerin kararı müşterek dilekçeyle istinaf veya temyize götürmeleri mümkündür.[429] İhtiyari dava arkadaşlarından her biri yalnız başına da kanun yoluna başvuru yapabilir.[430]

Her dava arkadaşı hakkında kanun yoluna başvuru süresi karar tebliğ tarihinden itibaren işlemeye başlar. Başka bir deyişle temyiz süresi her dava arkadaşı için tebliğ edilen tarihte başlar. Ancak dava arkadaşlarının hepsinin temyiz ve karar düzeltme talepleri Yargıtay'da birlikte incelenir.[431]

Karar dava arkadaşlarının hepsine tebliğ edilip tamamı hakkında temyiz veya karar düzeltme süresi geçmeden, dava arkadaşlarından birinin temyizi üzerine dava dosyası, hemen Yargıtay'a gönderilmez.[432]Yargıtay ilgili süreler dolduktan sonra dosyayı bütün dava arkadaşları için birlikte incelemektedir.

İhtiyari dava arkadaşlarından her biri hükmü yalnız başına istinaf ve temyiz edebilir. İstinaf ve temyiz süresi her dava arkadaşı açısından yapılan tebliğle başlar. İstinaf ve temyiz sınırı da her dava arkadaşı açısından ayrı belirlenir.[433]Kanunda belirtilen süreler içersinde karar temyiz edilmemişse ihtiyari dava arkadaşları hakkında hüküm kesinleşir. Dava arkadaşlarından yalnız biri tarafından karar temyiz edilmişse ve temyiz sonunda bozulma kararı çıkmışsa, kararı temyiz etmemiş olan diğer dava arkadaşları bozma kararından yararlanamaz.[434]

Aynı şekilde kararı temyize götürmeyen kişi, diğerlerinin kararı temyiz etmesi halinde mahkemenin bozmaya karşı direnme kararını da temyiz edemez.

---

427 Danıştay 8. Dairesi, KT.16.09.1985, E.1985/595, K.1985/759, **Danıştay Dergisi**, S.60-61, s.366, Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.1094.
428 Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.1096.
429 Candan, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, s.1103.
430 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.664.
431 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2448.
432 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2449.
433 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.497.
434 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2449.

Çünkü ilk hüküm hükmü temyiz etmemiş olan dava arkadaşı bakımından da kesinleşmiştir.[435]

Dava arkadaşları hakkında verilen hüküm hepsi tarafından temyiz edilir. Yargıtay özel dairesi, hükmü dava arkadaşlarından biri hakkında onar, diğer dava arkadaşları hakkında bozarsa hakkındaki hüküm Yargıtay özel dairesince onanan dava arkadaşı, mahalli mahkemenin, diğer dava arkadaşları hakkındaki bozma kararına, karşı vermiş olduğu direnme kararını temyiz edemez.[436]

Karar düzeltme istemi ihtiyari dava arkadaşlarından her birince yapılabilir. Yukarıdaki hükmün temyizine ilişkin açıklamaları kıyasen karar düzeltme için de geçerlidir.[437]

3.2.2.Mecburi Dava Arkadaşlığı

3.2.2.1.Maddi Hukuktan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı

Maddi hukuktan kaynaklanan mecburi dava arkadaşlığında ortak hareket etme zorunluluğu bulunduğundan (HMK md. 60/2) hükmü de mecburi dava arkadaşları birlikte kanun yoluna götürebilir.[438]Mecburi dava arkadaşlarından sadece birisi veya birkaçı için hükmün bozulabilmesi için kanun yolu başvurusu yapılamaz.[439]

Dava arkadaşlarından birinin veya bir kaçının temyiz talebi dinlenmeye değer bulmadığında hüküm hiç temyiz edilmemiş sayılır. Bunun gibi Karar düzeltmede de durum temyizden farklı olup zorunlu da olsa ihtiyari de olsa dava arkadaşlarından yalnız biri tarafından karar düzeltme yoluna gidilebilir. Hatta mecburi dava arkadaşlarından birinin temyiz sonucundan diğer dava arkadaşlarının da yararlanılacağına karar verilir.[440]

---

435 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2449.
436 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2449.
437 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2449.
438 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.664.
439 Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.211.
440 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2420.

Taraflardan biri hüküm verildikten sonra, ancak kesinleşmeden önce ölürse, mecburi dava arkadaşı durumundaki mirasçılar, hep birlikte imzalayacakları dilekçeyle veya ortak olarak vekalet verdikleri vekil aracılığıyla mirasçılar adına kanun yoluna başvurabilir. Ancak, mirasçılardan biri başvurudan kaçınırsa, diğerlerinden herhangi biri, kanun yoluna başvuru konusunda anlaşamadıklarını bildirerek sulh hukuk mahkemesinden ortaklığa bir kayyım veya temsilci atanmasını isteyebilir ve o kayyım, bütün mirasçılar adına, başvuru dilekçesini verebilir (MK m.640). Kanun yoluna başvuru süresi işlemler nedeniyle kaçırılmışsa, temsilci, ek süre talebinde bulunarak, eski hale getirme dilekçesi sunma imkanı bulabilir (HMK m. 95).[441]

İştirak halinde mülkiyet söz konusu olduğunda ortaklar huzurunda yapılan duruşma sonunda ortaklardan yalnız birinin kararı istinaf ya da temyizi üzerine bozma kararı, temyiz etmeyenleri dahi kapsamına alır.[442]

Ancak hükmün en son mecburi dava arkadaşına tebliğ edildiği tarihten itibaren bütün mecburi dava arkadaşları için süre işlemeye başlar.[443]

Nitekim iştirak halindeki mülkiyette hak sahibi olanların hepsinin öğrenme tarihinden itibaren kanuni sürenin geçirilmiş olduğu kabul edilir.[444]

Bundan başka bütün mecburi dava arkadaşlarının hükmü birlikte temyiz etmeleri zorunlu ise de mecburi dava arkadaşlarından birinin süresi içinde yapmış olduğu temyiz veya karar düzeltme dava açılmasında olduğu gibi, diğer mecburi dava arkadaşlarının icazet vermelerini kabul etmek gerekir.[445]

3.2.2.2.Usul Hukukundan Doğan Mecburi Dava Arkadaşlığı

Birlikte hareket etme zorunluluğu olmadığından her mecburi dava arkadaşı hükmü yalnız başına temyiz edebilir.[446]

---

441 Umar, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, s.196.
442 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.489.
443 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2421.
444 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2421.
445 Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt III, s.2422.
446 Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, s.664.

3.3.DİĞER BAŞVURU YOLLARI AŞAMASINDA DAVA ARKADAŞLIĞI

3.3.2.Kanun Yararına Temyiz

Kanun yararına temyiz, olağanüstü kanun yollarından biridir. Bu kanun yolu içtihat birliğini, hukuki öngörülebilirliği ve hukukun doğru uygulanmasını amaçlamaktadır.[447] Bu nedenle bu kanun yolunda tarafların başvurusu söz konusu olmayıp, ilgili bakanlığın gerekli görmesi üzerine ya da kendiliğinden Danıştay başsavcısı tarafından başvuru yapılır.[448]Kanun yararına temyizin konusunu, idare ve vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemelerinin temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararları teşkil etmektedir (İYUK md. 51/1).[449] Bu kanun yolu ile esas olarak yanlış içtihatların oluşması engellenir ve hukuk kurallarının uygulamasında yeknesaklık sağlanır. Böylece hukuk kurallarının bütün ülkede aynı şekilde ve doğru bir biçimde uygulanması sağlanmış olur.[450] Şekil açısından oluşan sakatlıklar kararı etkileyecek nitelikteyse bu durum da kanun yararına bozmayı gerektirebilir.[451]

3.3.1.Yargılamanın Yenilenmesi Aşamasında

Mahkeme kararları belli bir aşamadan sonra şekli anlamda kesin hüküm halini alır ve hukuki gerçeği yansıttığı kabul edilir.[452]Bu nedenle kararı veren mahkeme dahi artık kararı değiştiremez.[453]Ancak bu kuralın mutlak biçimde uygulanması büyük yanlışlıklara ve hatalara sahip mahkeme kararlarının düzeltilememesi anlamına geleceğinden hukuka aykırı sonuçlar doğması mümkündür. Bu nedenle şekli anlamda kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı belirli süre içinde ve belirli sebeplere dayalı olarak başvurulması anlamına gelen yargılamanın yenilenmesi yolu öngörülmüştür. Kesin kararlara karşı tarafların

---

[447] Burkay Can Kara, "İdari Yargılama Usulünde Kanun Yararına Temyiz", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, s. 354.
[448] Kara, **İdari Yargılama Usulünde Kanun Yararına Temyiz**, s. 358.
[449] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s. 574.
[450] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s. 573.
[451] Gözübüyük ve Tan, **İdari Yargılama Hukuku**, s.1069.
[452] Barış Acun, "İdari Yargılama Usulünde Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, s. 340.
[453] Kaplan, **İdari Yargılama Hukuku**, s. 570; Acun, **İdari Yargılama Usulünde Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu**, s. 340.

başvuru yapacakları yol yargılamanın yenilenmesi yoludur. Kesinleşmiş karar maddi gerçekliğe aykırıysa kanun yolu davanın taraflarına sağlanan bir hukuki güvencedir.[454]Hukuka aykırılık davacı veya davalının kullandığı savunma araçlarının etkisiyle meydana gelebilir. Örneğin, haklı olduğu halde gerekli bilgi ve belgeleri edinememiş yahut karşı tarafın hukuka aykırı ispat araçlarını kullanması nedeniyle taraf aleyhine hukuka aykırı karar verilmiş olabilir. Bulunamayan belgelerin bulunması yahut karşı tarafın sunduğu belgelerin sahteliğinin ortaya çıkması halinde yargılamanın yenilenmesi kanun yolu[455]tarafların başvurabileceği olağanüstü kanun yoludur.

3.3.1.1.Yargılamanın Yenilenmesine Sebep Olan Kararlar

İYUK' un 53/1. maddesi uyarınca Danıştay, bölge idare mahkemesi ile idare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir.[456]Yukarıda belirtildiği gibi bu kararların kesinleşmesi gereklidir.

3.3.1.2.Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri

Kanun sınırlı sayıda yargılamanın yenilenmesine sebep olacak konular 53. maddede sayılmıştır.[457]

---

454 Acun, **İdari Yargılama Usulünde Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu**, s. 338.

455 Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s.788; Acun, **İdari Yargılama Usulünde Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu**, s. 343.

456 Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s.788.

457 İYUK md 53 aşağıda yazılı sebeplerin varlığı halinde yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna gidilebileceğini düzenlemiştir.
a) Zorlayıcı sebepler dolayısıyla veya lehine karar verilen tarafın eyleminden doğan bir sebeple elde edilemeyen bir belgenin kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması,
b) Karara esas olarak alınan belgenin, sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar olunmuş veya sahtelik hakkındaki hüküm karardan evvel verilmiş olup da, yargılamanın yenilenmesini isteyen kimsenin karar zamanında bundan haberi bulunmamış olması,
c) Karara esas olarak alınan bir ilam hükmünün, kesinleşen bir mahkeme kararıyla bozularak ortadan kalkması,
d) Bilirkişinin kasıtla gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunun mahkeme kararıyla belirlenmesi,
e) Lehine karar verilen tarafın, karara etkisi olan bir hile kullanmış olması,
f) Vekil veya kanuni temsilci olmayan kimseler ile davanın görülüp karara bağlanmış bulunması,
g) Çekinmeye mecbur olan başkan, üye veya hakimin katılmasıyla karar verilmiş olması,
h)Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine neden olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından önceki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması.
ı)Hükmün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş

Sayılan sebeplere 15 Temmuz 2003 tarihinde, 4928 sayılı kanunla AİHS 'in ihlal edildiğine ilişkin kararın Avrupa insan hakları mahkemesi tarafından tespit edilmiş olması maddesi de eklenmiştir.[458]

6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 50/2. maddesi uyarınca yeniden yargılama yapılması için dosyanın mahkemeye gönderilmesinin yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılıp sayılmayacağı hususu ise tartışmalıdır.[459]Çünkü Anayasa Mahkemesi yeniden yargılama yapılmak üzere dosyayı ilgili mahkemeye resen göndermektedir. İlgili mahkeme de yeniden bir yargılama yapmak zorundadır. Bu hususlar göz önüne alındığında Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru sonucunda verdiği ihlal kararının teknik olarak yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılamayacağı söylenebilir.[460]Dosyanın gönderildiği mahkemece yeniden yargılama mümkünse dosya üzerinden karara bağlanması, yeniden yargılama ile yargılamanın yenilenmesinin aynı kurumlar olmadığını düşündürmektedir.[461]Anayasa Mahkemesi de yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesini usul kanunlarında yer alan yargılamanın yenilenmesi kanun yolundan farklı olarak "bireysel başvuruya özgü bir giderim yolu" olarak nitelendirmektedir[462].

3.3.1.3.Başvuru Yetkisi

Davanın taraflarına başvuru yetkisi tanınmıştır. Taraflar kanunun 53. Maddesinde sayılan sebeplerden herhangi birinin gerçekleştiği tarihi izleyen günden başlayarak kanunda öngörülen 60 gün, 1 yıl veya 10 yıllık süreler içinde dilekçeyle başvuru yapmak suretiyle yargılamanın yeniden yapılmasını isteyebilirler**.** Yukarıda sayılan yargılamanın yenilenme sebeplerinden biri bulunuyorsa yargılamanın

---

kararıyla tespit edilmiş olması **(Ek ibare: 25/7/2018 – 7145/4 md.)** veya hüküm aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi.

458 Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s.788.

459 Acun, **İdari Yargılama Usulünde Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu**, s. 341.

460 Acun, **İdari Yargılama Usulünde Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu**, s. 342.

461 Acun, **İdari Yargılama Usulünde Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu**, s. 342

462 Acun, **İdari Yargılama Usulünde Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu**, s. 342

yenilenmesine esas kararı vermiş mahkeme tarafından karar verilerek yeniden yargılama yapılır.[463]

3.3.1.4.Süre ve Yöntem

- 53. maddenin birinci fıkrasının h bendinde[464] belirtilen yenileme sebebinin gerçekleştiği tarihi izleyen günden başlayarak 10 yıllık süre bulunmaktadır.
- 53. maddenin birinci fıkrasının ı bendinde[465]sayılan sebepte, *AİHM* kararının kesinleşmesinden başlayarak 1 yıl,
- Diğer sebeplerin gerçekleşmesi halinde ise 60 gün içinde**,**

Dilekçeyle kararın esasını veren mahkemeden istenir (İYUK md. 53/2). Dava dilekçesi ve ekleri taraflara tebliğ edecek sayıda hazırlanır. Yasada belirtilen şartların varlığı halinde yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilir.

Yargılamanın yenilenmesi kararı mahkeme tarafından uygun görüldükten sonra, eski karar verebileceği gibi, kararın tamamının veya bir kısmının değiştirilmesine de karar verilebilir.

Konumuz açısından yargılamanın yenilenmesi başvurusu davanın ilk derece aşaması ve olağan kanun yolu başvurusuna nazaran ayrı bir özellik taşımamaktadır. Dolayısıyla bu konuda daha önce yapmış olduğumuz açıklamalar yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvuru usulü bakımından da aynen geçerlidir.

---

[463] Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s.788

[464] **İYUK 53/1-h** : "Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine neden olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından önceki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş olması"

[465] **İYUK 53/1-ı**:" Hükmün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya hüküm aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi

SONUÇ

Yapılan çalışma ile medeni hukuk yargılamasında bulunan bir yargılama ilkesinin idari yargılama hukukunda varlığı, kendi içinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacına ulaşmasını sağlamak için konuyu bu farklı yargılama usulündeki yasal düzenlemeleri ve yargısal uygulamaları ele alarak incelemiş bulunuyoruz. Vardığımız sonuç, her iki yargılama usulünde ortak alanlar bulunmasına rağmen önemli bazı farklılıklar da olduğudur. Bu farklılıkların başta gelen nedeni ise kanaatimizce her iki yargılama usulünün uygulandığı hukuki ilişkilerin niteliğinden neşet etmektedir. Bu noktadan hareketle, ihtiyari ve mecburi dava arkadaşlığı müessesesinin idari yargılama usulünde neden açıkça yer almadığı veya yer alıyorsa hangi başlık altında ve nasıl yer aldığı ortaya konmaya çalışılmıştır. İdari yargılama usulünde idari işlem ve eylemlere karşı tek başına dava açma kuralının aslında istisnalarının farklı kanun maddelerinde gizlendiği ve hukuk yargılamasında sözü edilen kavram olarak geçmediği ortaya konulmuştur. Yapılan incelemede iptal ve tam yargı davalarında hangi koşullarda birlikte dava açılabileceği hukuk yargılamasındaki benzerlikler göz önünde bulundurularak ele alınmıştır.

İdari yargılama usulünde birlikte dava açılabilecek yasal düzenlemelerden biri 5. maddenin 2. fıkrasıdır. Bu düzenleme hukuk yargılamasındaki ihtiyari dava arkadaşlığına benzemekle birlikte farklı yönleri de bulunmaktadır. Nitekim HMK' un 57. maddesi ihtiyari dava arkadaşlığının şartlarını sayarken dava konusu edilen hakkın veya borcun elbirliği ortaklığı dışındaki sebeplerle ortak olması şartını öngörmüştür. İdari yargıda da davacıların hak veya menfaatlerinde ortaklık şartı aranmıştır. Ancak burada idari yargının kendine özgü yapısı göz önünde bulundurularak hak veya menfaat kavramı kullanılmıştır. Bilindiği gibi idari yargılama hukukunda menfaat konusu iptal davasını ilgilendirirken hak ihlali ise tam yargı davaları için kullanılan bir kavramdır. Bu da idari yargıda davanın taraflarından birinin idare olmasıyla ve kişinin değil de idarenin işlem ve eylemlerinin hukuka

aykırılığının dava konusu edilmesinin sonucudur. Maddenin lafzından da anlaşıldığı gibi hak veya menfaat kavramı ifadesi kullanılırken "ve" değil "veya" bağlacının kullanılması bu farklılığın sebebidir. Yine her iki yasal düzenlemede aranan şartlardan biri hak veya menfaatte ortaklıktır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK md. 57) bu hususu daha açık bir şekilde ifade etmiş ve elbirliği mülkiyeti dışında bir ortaklık ilişkisinin varlığını aramıştır. Gerçekten elbirliği mülkiyetinin ayrılmaz bütünü oluşturan bir mülkiyet tipi olması sebebiyle mecburi dava arkadaşlığındaki ortaklıktan ayrılması amacıyla bu ifade konulmuştur. Ancak idari yargıda buna gerek duyulmayarak mülkiyet ilişkisi tipleri bir kriter olarak esas alınmamıştır. Böyle olmakla birlikte İYUK' un 5. maddesinin 2. fıkra hükmünün uygulanmasında idari yargı yerleri iştirak halinde mülkiyet ilişkisinin veya müşterek mülkiyet ilişkisinin söz konusu olduğu hallerde bunu duruma göre ihtiyari veya zorunlu dava arkadaşlığının kabulü için gerekli ve yeterli bir kriter olarak kabul etmektedir. Aynı şekilde İYUK' un 5. maddesinin 2. fıkrası yalnızca davacı (aktif) tarafta dava arkadaşlığına ilişkin kural içermektedir. Oysa HMK bunu davanın her iki tarafı bakımından düzenlemiş bulunmaktadır. Medeni yargılama hukukunda ortak işlemin ortak bir hak veya borcun doğumuna sebep olması şartı idari yargıda, idari işlem veya eylemin ortak menfaat veya hakkın ihlaline neden olması dava açmak için gerekli bir şart olduğundan böyle düzenleme yapılma gereği ayrıca duyulmamıştır. Nihayet son bir farklılık ise idari yargıda birden fazla kişinin bir dilekçeyle dava açabilmesi için "davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması" şartıdır. Oysa HMK bunu ilâve bir şart olarak değil, ihtiyari dava arkadaşlığı için yeterli bir şart veya durum olarak kabul etmektedir (md 57/3). Dolayısıyla medeni yargılama hukukunda ihtiyari dava arkadaşlığının koşulları nispeten daha esnek iken idari yargılama hukukunda ise nispeten daha katıdır. Her iki yargılama usulünde de ihtiyari dava arkadaşlığı halinde birbirinden bağımsız birden fazla dava olduğu kabul edildiğinden birlikte dava açmak bir zorunluluk olmayıp ihtiyaridir. Bunun sonucu olarak da usul işlemleri birlikte yapılabileceği gibi ayrı olarak da yapılabilecektir. Benzer şekilde tek hüküm verilme zorunluluğu bulunmamaktadır. Kanun yoluna başvuruda taraflar birlikte hareket edebilecekleri gibi süresi içinde olmak kaydıyla ayrı şekilde de hareket edebileceklerdir.

Mecburi dava arkadaşlığı konusuna gelince İYUK' un 26. madde birinci fıkra hükmü bir yana bırakılırsa açık ve net bir yasal düzenleme yoktur. Oysa HMK md. 59-60 bu müesseseyi de bütün hüküm ve sonuçlarıyla birlikte açıkça düzenlemiş bulunmaktadır. Bir karşılaştırma yapacak olursak, idari yargılama usulünde mecburi dava arkadaşlığı medeni yargılama usulünde olduğu gibi, iştirak halinde mülkiyet tiplerinden biri olan elbirliği mülkiyetinde ve adi ortaklık ilişkisinde kendini göstermektedir. Çalışmamızda ortaya koymaya çalıştığımız gibi İYUK' un 26. madde birinci fıkra hükmüne göre, dava esnasında ölüm veya herhangi bir sebeple tarafların kişilik veya niteliğinde değişiklik olursa, davayı takip hakkı kendisine geçen kişiler birden fazla olduğu takdirde bunların arasında mecburi dava arkadaşlığı durumu ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle bu kişilerin davayı birlikte takip etmeleri zorunludur. Keza idarenin bunlara karşı takibi yenilemek istemesi halinde de aynı durum söz konusudur, yani takibin takip hakkı kendisine geçmiş olanların tamamına karşı ve birlikte yenilenmesi gerekir. Kanunda açıkça düzenlenmiş olan bu mecburi dava arkadaşlığı hali daha ziyade davacı tarafa ilişkindir. Buna karşılık Kanunda açıkça düzenlenmemiş olsa da davalı tarafta da zorunlu dava arkadaşlığı durumu ortaya çıkabilir. Bunun en tipik misali bir düzenleyici işlemin (örneğin bir yönetmeliğin) birden fazla bakanlık tarafından birlikte çıkarılmasıdır. Bu durumda davanın ilgili bakanlıkların hepsine karşı birlikte açılması zorunludur. Davacı bunu yapmamış olsa bile mahkemece husumet düzeltilmesi (İYUK md. 15/1-c) yoluyla aynı sonuca ulaşılacaktır. Aynı durum tam yargı davalarında ortaya çıkabilir. Örneğin zarara yol açan bir idari eylemden birden fazla idarenin sorumlu tutulduğu durumlarda davanın bunların hepsine karşı birlikte açılması gerekir.

Sonuç olarak idari yargılama hukukunda ihtiyari ve mecburi dava arkadaşlığı müessesesi medeni yargılama hukukunda olduğu gibi kanunla açık ve net olarak düzenlenmiş olmasa da belli bir uygulaması vardır. Söz konusu müessesenin uygulanması her iki yargılama hukukunda kimi farklılıklar taşımakla birlikte bunlar daha ziyade idari yargılama hukukunun kendine özgü yapısı ve ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKİL, Cenk, **İstinaf Kavramı,** Yetkin Yayınevi, Ankara 2010.

AKINTÜRK, Turgut, ve Jale G. AKİPEK, **Eşya hukuku,** Beta Yayınevi, İstanbul 2009.

AKYILMAZ, Bahtiyar, Murat SEZGİNER ve Cemil KAYA, **Açıklamalı İçtihatlı Türk İdari Yargılama Hukuku,** Savaş Yayınevi, Ankara 2019.

ALANGOYA, Yavuz, Kâmil YILDIRIM ve Nevhis DEREN YILDIRIM, **Medeni Usul Hukukunun Esasları,** Alkım Yayınevi, İstanbul 2005.

ALONGAYA, Yavuz, **Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü)**, Namaş Baskı ve Dizgi, İstanbul 1999.

ARSLAN, Ramazan, Ejder YILMAZ ve Sema TAŞPINAR AYVAZ, **Medenî Usul Hukuku,** Yetkin Yayınevi, Ankara 2019.

ASLAN, Zehreddin, İrfan BARLAS, Kahraman BERK, Nilay ARAT, Şebnem SAYHAN, M.Akif BARDAKÇI, Gamze GÜMÜŞKAYA, Mutlu KAĞITCIOĞLU ve Halil ALTINDAĞ, **Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.

ATAY Ethem E., Hasan ODABAŞI ve Hasan Tahsin GÖKCAN, **Teori Ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları: Danıştay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları,** Seçkin Yayınevi, Ankara 2003.

AVCI, Mustafa, **İdari Yargılama Usulündeki Son Yenilikler ve İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2017.

AYAN, Mehmet, **Eşya Hukuku II, Mülkiyet.** Cilt II, Seçkin Yayınevi,Ankara 2016.

BAL, Yakup, Mustafa KARABULUT ve Yahya ŞAHİN, **İdari Yargılama Usulü İle İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları,** Seçkin Yayınevi, Ankara 2003.

BUDAK, Ali Cem, **Medeni Usul Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması**, Beta Yayınevi, İstanbul 2000.

BUDAK, Ali Cem, ve Varol KARAASLAN, **Medeni Usul Hukuku,** Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

CANDAN, Turgut, **Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu,** Yetkin Yayınevi, Ankara 2020.

CANDAN, Turgut, **Vergi Suçları Ve Cezaları**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 1995.

COŞKUN, Sabri ve Müjgan KARYAĞDI, **İdari Yargılama Usulü,** Seçkin Yayınevi, Ankara 2001.

ÇAĞLAYAN, Ramazan, **İdarî Yargılama Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018.

ERGEN, Cafer, **İdari Yargılama Usulü Kanunu Şerhi,** Seçkin Yayınevi, Ankara 2008.

GÖZLER, Kemal ve Gürsel KAPLAN, **İdare Hukuku Dersleri,** Ekin Yayınevi, Bursa 2020.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref ve Turgut TAN, **İdare Hukuku Cilt II, İdari Yargılama Hukuku,** Turhan Kitabevi, Ankara 2017.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref ve Güven DİNÇER, **İdari Yargılama Usulü,** Turhan Kitabevi, Ankara 1999.

GÜNDÜZ, F. Ebru, **İdari Davalarda Ehliyet ve Husumet**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016.

KALE, Serdar, **Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti**, On İki Levha Yayınevi, İstanbul 2010.

KAPLAN, Gürsel, **İdari Yargılama Hukuku,** Ekin Yayınevi, Bursa 2020.

KARAVELİOĞLU, Celâl, ***Açıklama ve En Son İçtihatlarla İdari Yargılama Usulü Kanunu,*** Cilt II (yayıevi yok), Ankara 2001.

KAZAN, Metin, **Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz Hukukundan Doğan Hazine Davaları,** Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz HukukuMaliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını, Ankara 2012.

KURU, Baki, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**,Cilt I, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1990.

KURU, Baki, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku**, Legal Yayınevi, İstanbul 2016.

KURU, Baki, Ramazan ARSLAN ve Ejder YILMAZ, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Yetkin Yayınevi, Ankara 2013.

OĞUZMAN, Kemal, Özer SELİÇİ ve Saibe ÖZDEMİR, **Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul 2015.

ONAR, Sıdık Sami, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, Cilt I, 3. Baskı, Hak Kitapevi, İstanbul 1966.

ÖZEKES, Muhammed, **Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale**, Alfa Yayınevi, İstanbul 1995.

ÖZTAN, Bilge, **Medeni Hukukun Temel Kavramları,** Turhan Kitabevi, Ankara 2016.

ÖZTAŞ, İlker, **Paylı Mülkiyette Paydaşın Kullanma ve Yararlanma Hakkı,** Oniki Levha Yayınevi, İstanbul 2011.

PEKCANITEZ, Hakan, Muhammed ÖZEKES, Mine AKKAN ve Hülya TAŞ KORKMAZ, **Medeni Usul Hukuku,** Cilt I, On İki Levha Yayınevi, İstanbul 2017.

SANCAKDAR, Oğuz, **İdari Yargılama Hukuku,** Seçkin Yayınevi, Ankara 2018.

TANRIVER, Süha**, Medeni Usul Hukuku,** Cilt I, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016.

TOPUZ, İbrahim ve Kadir ÖZKAYA, **Açıklamalı, İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu,** Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara 2002.

ULUKAPI, Ömer, **Medeni Usul Hukukunda Dava Arkadaşlığı,** Mimoza Yayınevi, Konya 1991.

ULUSOY, Ali, **İdari Yargılama Hukuku,** Yetkin Yayınevi, Ankara 2020.

UMAR, Bilge, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi,** Yetkin Yayınevi, Ankara2014.

ÜSTÜN TÜRKOĞLU, Kamile, **İdari Yargılama Usulüne Hâkim Olan İlkeler**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.

YENİCE, Kâzım, ve Yüksel ESİN **Açıklamalı, İçtihatlı, Notlu İdari Yargılama Usulü,** Arısan Matbaacılık, Ankara1983.

YILDIRIM, Turan, **İdari Yargı**, Beta Yayınevi, İstanbul 2010.

YILMAZ, Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi,** Cilt I, Yetkin Yayınevi, Ankara 2017.

YILMAZ, Mustafa, **İmar Yaptırımları ve Yargısal Korunma,** Seçkin Yayınevi, Ankara 2001.

ZABUNOĞLU, Yahya Kâzım, **İdare Hukuku,** Cilt II, Yetkin Yayınevi, Ankara 2012.

MAKALELER

ACUN Barış, "İdari Yargılama Usulünde Yargılamanın Yenilenmesi Başvurusu", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl 2020, Cilt No.11, Sayı 1, Sayfa Aralığı. 338-352.

AKYAZAN Ahmet Emrah, "Maddi Açıdan İdari İşlemler", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt No.85, Sayfa Aralığı. 220-240.

AKBULUT Ezgi Pakize, "Elbirliği Mülkiyeti Çerçevesinde El Atmanın Önlenmesi Davası Ve Ecri misil Tazminatı Talebi (Özellikle Miras Ortaklığı Halinde", **Legal Hukuk Dergisi,** Cilt No.16, Sayfa Aralığı. 69-102.

AKSOY Elif, "Objektif Dava Birleşmesi", **TBB Dergisi**, Cilt No. Mart Nisan 2015, Sayfa Aralığı. 201-232

ARAT Ayşe, "Müteselsil Borçlarda Alacaklı İle Borçlular Arasındaki İlişkinin Hüküm ve Sonuçları" **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**,Cilt No.26, Sayfa Aralığı. 325-366.

ASLAN Memduh, "Mirasçıların Vergi Borçlarından Sorumluluğu", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt No. 3-4, Sayfa Aralığı. 127-144.

AVCI Mustafa, "6545 ve 6552 sayılı Kanunlar ile İdari Yargıya İlişkin Kanunlarla Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir İnceleme", **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt No. 13, Sayfa Aralığı. 33-35.

CANBAZOĞLU Kerem ve Dilhun AYAYDIN, "İmar Planlarının Yargısal Denetimi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl 2011, Cilt No.93, Sayfa Aralığı. 239-281.

ÇINAR Ali, "İstinaf", **Fasikül Dergisi**, Cilt 2, Sayfa Aralığı. 14-25.

DEMİRKOL Selami, "İdari Yargılama Usulü'nde Ehliyet Olgusu", **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt No.15, Sayfa Aralığı. 30-31.

EVREN Can Çınar, "İptal Davalarında Kendiliğinden Araştırma İlkesi", **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt No. 1, Sayfa Aralığı. 701-724.

KAPLAN Gürsel, "Danıştay Kararları ve İlgili Özel Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt No. LXIX, Sayı 1-2, Yıl 2011, (İl Han Özay'a Armağan, Legal Yayınevi, İstanbul 2011), Sayfa Aralığı. 347-389.

KARA Burkay Can, "İdari Yargılama Usulünde Kanun Yararına Temyiz", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl 2020, Cilt No.11, Sayfa Aralığı. 353-371.

KARACA Egemen, "Kamulaştırmasız El Koymanın Unsurları Ve Kamulaştırmasız El Koymaya Karşı Yargısal Başvuru Yolları", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Cilt No. 137, Sayfa Aralığı. 273-309.

SANCAKDAR Oğuz, "İdari Yargıda Tek Dilekçe İle Dava Açma(Karşılaştırmalı Hukuki Analiz)", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt No.9, Sayfa Aralığı. 223-269.

SÜTÇÜ Nezih, "Taşınmaza Hukuki El Atma Nedeniyle Yapılacak Başvurular ve Bunlardan İdari Yargıda Açılacak Tazminat Davasındaki Usul Sorunları", **Bursa Barosu Dergisi**, Cilt No.96, Sayfa Aralığı. 112-132.

TOSUN Mehmet ve Emre TAN, "İdari Yargıda Davaya Müdahale (Uygulama Ve Teori Açısından İnceleme", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi,** Cilt No. 0, Sayfa Aralığı. 827-877.

ÜSTÜN Gül, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Üzerine Bir Değerlendirme" **MÜHF – HAD**, Cilt No. 22, Sayfa Aralığı. 13-38.

YAKAR Soner, "Bir Usul Ekonomisi Kolaylığı: Vergi Yargısında Tek Dilekçe ile Dava Açma", **Maliye Dergisi**, Cilt No.0, Sayfa Aralığı. 448-466.

YASİN Melikşah, "İdari Yargıda Bağlantılı Davalar", **Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi**, Cilt No. 60, http://www.e-akademi, Erişim Tarihi. 07.05.2020.

YASİN Melikşah, "İdari, Yargılama Usulünde Davaya Müdahale", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**. Cilt No.69, Sayfa Aralığı. 439-451.

YILDIRIM Turan, "Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,** Cilt No.23, Sayfa Aralığı: 13-28.

MAHKEME KARARLARI

Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, KT.20.01.2020, E.2019/ 3599, K.2020 / 121 (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.08.01.2020.

Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, K.T.03.12.2019 E.2019/1766, K.2019/4883 (https://www.yargitay.gov.tr/), Erişim Tarihi.07.05.2020.

Yargıtay HGK, K.T.14.03.2019, E.2017/17-1089, K.2019/294, (https://www.e-uyar.com/), Tarih.27.04.2020.

Danıştay 2. Dairesi, K.T.30.12.2019 E.2019/3666 K.2019/7617, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.10.05.2020.

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, K.T.01.02.2020 Esas.2020/78 Karar.2020/1838 (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.25.03.2020.

Danıştay 2. Dairesi, K.T.06.02.2020, E.2019/11398, K.2020/672, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/), Erişim Tarihi.19.05.2020.

Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, K.T.03.12.2019 E.2019/1766, K.2019/4883 (https://www.yargitay.gov.tr/) Erişim Tarihi:07.05.2020

Danıştay 2. Dairesi, K.T.30.12.2019 Esas.2019/3666 Karar. 2019 / 7617, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.10.05.2020.

Danıştay 13. Dairesi, K.T.07.08.2019, E.2019/2560, K.2019/2506, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.10.05.2020

Danıştay 6. Dairesi, KT.14.06.2019, E.2019/14992, K.2019/5705, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.11.05.2020.

Danıştay 2. Dairesi, K.T.04.12.2019, E.2018/4257, K.2019/6860, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi:19.05.2020.

Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, K.T.20.06.2019, E.2019/225, K.2019/12184, (https://legalbank.net/) Erişim Tarihi.20.01.2020.

Danıştay 15. Dairesi, K.T.29.05.2018, E.2015/5364, K.2018/5298, (EMSAL http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/), Erişim Tarihi.10.02.2020.

Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, K.T.09.01.2018, E.2017/4411 K.2018/106 https://karararama.yargitay.gov.tr/) Erişim Tarihi.08.05.2020.

Danıştay 6. Dairesi, K.T.26.09.2018, E.2016/6163, K.2018/7076, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/), Erişim Tarihi.14.05.2020.

Danıştay 15. Dairesi, K.T.29.05.2018, E.2015/5364, K.2018/5298, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/) Erişim Tarihi.04.04.2020.

Danıştay 15. Dairesi, K.T.29.5.2018, E. 2015/5364, K. 2018/5298, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 15. Dairesi, KT.29.05.2018, E.2015/5364, K.2018/5298, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 15. Dairesi, KT.07.02.2018, E.2015/704, K.2018/1269, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 12. Dairesi, K.T.05.02.2018, E.2017/3116, K.2018/446, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.10.05.2020.

Danıştay 14. Dairesi, KT.02.07.2017, E.2016/2213,K.2017/580, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 14. Dairesi, K.T.31.01.2017, E.2016/4114, K.2017/396, (EMSAL http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/) Erişim Tarihi.10.05.2020.

Danıştay 15. Dairesi, KT.19.11.2017, E.2013/8586, K.2017/348, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 15. Dairesi, KT. 15.6.2017, E. 2013/7830 K. 2017/3775, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 15. Dairesi, KT. 22.6.2017, E. 2014/6984, K. 2017/4151, (https://www.lexpera.com.tr/), Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 15. Dairesi, KT. 15.6.2017, E. 2013/7830, K. 2017/3775, (https://www.lexpera.com.tr/), Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 14. Dairesi, KT. 07.02.2017, E. 2016/9373 K. 2017/644 (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 14. Dairesi, KT.7.2.2017, E.2016/3725, K.2017/650, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 6. Dairesi, KT.17.10.2017, E.2013/1157 K.2017/7810, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.02.05.2020.

Danıştay 14. Dairesi, K.T.31.05.2017 Esas.2014/1100 Karar.2017/3751, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.02.05.2020

Danıştay 14. Dairesi, KT. 07.02.2017, E. 2015/6940 K. 2017/615, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 14. Dairesi, KT.02.03.2017, E.2016/6909,K.2017/1255, (https://www.lexpera.com.tr/) Erişim Tarihi.20.05.2020.

Danıştay 15. Dairesi, K.T.22.06.2017, E.2014/6984, K.2017/4151 (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.04.04.2020.

Danıştay 6. Dairesi, K.T.17.10.2017, E.2013/1157 K.2017/7810, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.02.05.2020.

Danıştay 15. Dairesi, K.T.22.06.2017, E.2014/6984, K.2017/4151, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/), Erişim Tarihi.15.02.2020.

Danıştay 4. Dairesi, KT.14.4.2016. E. 2016/6398 K. 2016/1651(https://www.lexpera.com.tr/), Erişim Tarihi.01.05.2020.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, K.T.08.03.2016 E.2016/644, K.2016/3007, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.20.02.2020.

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, K.T.24.03.2016, E.2015/8769, K.2016/5171, (https://www.yargitay.gov.tr/) Erişim Tarihi.20.02.2020.

Yargıtay HGK, K.T.28.01.2015 E.2014/92, K.2015/789 (https://www.yargitay.gov.tr/) Erişim Tarihi.08.05.2020.

Danıştay 2. Dairesi, K.T.22.10.2015, E.2015/3282, K.2015/8275, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/) Erişim Tarihi.08.05.2020.

Danıştay 3. Dairesi, KT. 13.4.2015, E. 2013/7688 K. 2015/2023, (https://www.lexpera.com.tr/), Erişim Tarihi.01.05.2020.

Danıştay 13. Dairesi, K.T.11.09.2014, E.2014/770, K.2014/2865 (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.23.03.2020.

Danıştay 5. Dairesi, K.T. 17.09.2015, E.2014/7792, K.2015/7203, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/), Erişim Tarihi.11.03.2020.

Danıştay 14. Dairesi, KT.07.02.2013, E.2012/4889 K.2013/706, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.11.05.2020.

Yargıtay HGK, K.T.03.07.2013, E.2012/21-699, K.2013/1029, (https://www.yargitay.gov.tr/) Erişim Tarihi.08.05.2020.

Danıştay Vergi DDK, K.T.26.03.2010, E.2010/129 K.2009/511, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.10.01.2020.

Danıştay Vergi DDK,, K.T.26.03.2010, E.2009/511, K.2010/129, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/), Erişim Tarihi.01.05.2020.

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi K.T. 02.03.2009, E.2008/11455, K.2009/2912, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/), Erişim Tarihi.20.02.2020.

Danıştay 6. Dairesi, K.T.06.03.2009, E.2008/10609, K.2009/2685, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/), Erişim Tarihi.02.06.2020.

Danıştay 7. Dairesi, K.T.10.10.2006, E.2003/912, K.2006/2956, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/) Erişim Tarihi.10.05.2020

Danıştay 8. Dairesi, K.T.31.10.2005, E.2005/5406, K.2005/4473, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/), Erişim Tarihi.10.05.2020.

Danıştay 10. Dairesi, K.T.05.07.2005, E.2002/2180, K.2005/3958, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/), Erişim Tarihi.07.02.2020.

Danıştay 7. Dairesi, K.T.17.2.2005, E.2002/228 K.2005/194, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/) Erişim Tarihi.03.02.2020

Danıştay 7. Dairesi, K.T.17.2.2005, E.2002/228, K.2005/194, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/), Erişim Tarihi.10.12.2019.

Danıştay 8. Dairesi, KT.30.11.2004, E.2004/1476, K.2004/4596,(http://www.kazanci.com/), Erişim Tarihi.02.05.2020.

Danıştay 4. Dairesi, K.T.27.05.1999, E.1998/297, K.1999/2273, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.11.05.2020

Danıştay 5. Dairesi, K.T.01.04.1993 E.1993/1203, K.1993/1433, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/) Erişim Tarihi.10.05.2020.

Danıştay 4. Dairesi, KT.14.09.1992, E.1990/1786, K.1992/364, (EMSAL http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/) Erişim Tarihi:10.12.2019.

Danıştay 10. Dairesi, K.T.14.09.1992, E.1990/1786, K.1992/363, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/), Erişim Tarihi.07.02.2020.

Danıştay 4. Dairesi, K.T.14.09.1992, K.1990/1786, K.1992/364, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/) Erişim Tarihi.11.04.2020.

Danıştay 5. Dairesi, K.T.21.05.1992, E.1990/4497, K.1992/1517, (http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/) Erişim Tarihi: 21.02.2020

Danıştay 8. Dairesi, K.T.01.10.1990, Esas.1991/2612, K.1991/1490, (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.11.03.2020.

Danıştay 6. Dairesi, E.1986/312, K.1986/464, (Danıştay http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/), Erişim Tarihi.20.01.2020.

HMK 6100 01.10.2011 md 65 GEREKÇE (https://www.sinerjimevzuat.com.tr/) Erişim Tarihi.25.03.2020

TEZLER

BURTAN Çağlar Burak, **"İdari Yargıda Ehliyet ve Husumet"**, "Doktora Tezi", İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018.

HASPUTCU Sabahattin Taha, **"İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu"**, "Yüksek Lisans Tezi", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2016.

İNTERNET KAYNAKLARI VE VERİ TABANLARI

https://mevzuat.tbmm.gov.tr/

http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/

https://www.lexpera.com.tr/

https://www.sinerjimevzuat.com.tr/

http://www.kazanci.com/

https://karararama.yargitay.gov.tr/

https://www.e-uyar.com/

https://legalbank.net/